

obraně?« [Dt 20,19n v překladu Pedersenově]. I život s-ů musel být respektován. Byly ovšem také výjimky, jako na př. v 2Kr 3,19,25.

Zvláštní oblibě ve výtvarnictví celého předního Orientu se těšily t. zv. stromy života. V Babylóně měly podobu palmy. Nedíváme se proto, že palma tvořila důležitou součást chrámové výzdoby i u Izraelců, jak vysvětluje 1Kr 6,32,35; 7,36; Ez 41,18. Snad také některé sloupky, stojící před chrámy, představovaly s. života. Jejich ovoce přinášelo nesmrtelnost. Babylonský mythus zná také »s. pravdy«. Požívání jeho ovoce přinášelo poznání pravdy. Také ve vypravování o *ráji se vyskytuje v jeho středu s. života [Gn 3,22,24], který propůjčoval nesmrtelnost [sr. Zj 2,7; 22,2,14], a s. vědění dobrého a zlého [Gn 2,9,17; sr. Dt 1,39; Iz 7,15n]. »příjemný očima a k nabytí rozumnosti žádostivý« [Gn 3,6 překládá Luther: » Veselý s., protože činí moudrým«]. Sz pisatel použil tehdy běžných představ k tomu, aby vyznačil, že pro člověka ustanovil Bůh určité nepřekročitelné hranice. Hřích je právě překročení těchto hranic, protože chce nabytí moudrosti jinou cestou, než kterou určil Bůh. Podle Př 3,18 je s-em života božská Moudrost, »svědectví a závavek věčného života« [Kral. v poznámkách]. A poněvadž ústa »spravedlivého vynášejí moudrost [Př 10,31], je ovocem spravedlivého s. života [Př 11,30], t. j. přináší život těm, kteří se dostanou pod jeho vliv [sr. Př 15,4]. Podle Př 13,12 je splněná žádost s. života, t. j. naplňuje novou odvahou k životu, anebo, podle Kral., jest »vše nejpríjemnější a nejděčnější«.

U Oz 14,8 se Hospodin sám přirovnává k zelenající se jedli v protikladu proti modlám. Slibuje Efraimovi, že jej bude vyslyšati a na něj patřiti a že se tedy nemusí obracet na modly. I ovoce Efraimovo se najde u Boha samého. K tomu Kral. v Poznámkách připojuje: »Jáť jsem ten, pod jehož stínem před všelikým nebezpečenstvím ochrániti se a bezpečně býti můžeš. Cožkoli při tobě dobrého jest, to vše ze mne jako z vinného kmene pochází; beže mne nemůžeš nésti ovoce. J 15,4n.« Podle Ž 1,3 je blahoslavený muž přirovnáván podle Jr 17,8 ke s-u, zasazenému na břehu umělého zavodňovacího systému [sr. Gn 49,22; Dt 11,10; Jb 29,19], takže nezávisle na dešti vydává v pravý čas ovoce a jeho listí nevadne ani v největším žáru. V Ž 37,35n je ovšem výstraha, že ne každý člověk, podobný silnému, rozložitému, samorostlému [t. j. nepřesazenému, vyrostlému tam, kde vypučel a měl tedy hluboké a pevné kořeny] a zelenému s-u, je člověk blahoslavený a pobožný. U člověka blahoslaveného jde o stav trvalý [sr. Ž 92,13], u člověka, popisovaného v Ž 37,35n o stav dočasný [Ž 37,38n, sr. Jb 5,3; 20,4n; Ez 17,24; Dn 4,7,11. 20]. Někdy je lid staré smlouvy, jehož se ujímá Hospodin, nazýván »stromové spravedlnosti« [Iz 61,3]. Jakmile však tyto s-y nenesou ovoce, musejí být vyťaty [Mt 3,10; 7,18n; L 13,6nn]. I v křesťanské církvi jsou stromové uváděny, bez ovoce, dvakrát mrtví a vykořenění [Ju 12],

Stromová [1001]

t. j. nejen po vnější stránce, ale i vnitřně mrtví; tito lidé byli mrtvími před přijetím křesťanství, a stali se jimi znovu, když svým nemravným životem odpadli od pravého křesťanství. Výraz »dvakrát mrtví« lze snad také překládat »ven-koncem, naprosto mrtví«. Obrat »kvěsti bude mandlový s.« v Kaz 12,5 vykládají Kral. alegoricky: »hlava bude šedivěti«. Jiní překládají: »Zavržena bude mandle«, t. j. starý člověk, nemající zubů, odmítne i tuto pochoutku.

V NZ-ě se často v Kral. překladu mluví o *dřevě [stč. = strom]. Tak L 23,31 staví proti sobě zelené a suché dřevo [Žilka: s.]. Bylo to obrazné rčení, běžné v tehdejší židovstvu [sr. Ez 17,24]. Ježíš tu sama sebe přirovnává k zelenému, miznatému s-u, jenž velmi těžko podléhá ohni; židovstvo pak je mu suchým, snadno zapalitelným s-em. A přece Bůh Ježíše neušetřil; musí jít cestou kříže a smrti. Musí-li však trpět on, zcela neviný, čím větší a přísnější soud postihne nekající židovstvo, zůstane-li přes všechno své vyvolení v nevěře a neposlušnosti! Jiní vykladači vzta-hují oba obrazy na židovstvo. Ženy oplakávají Ježíše v době, kdy s. židovstva je ještě duchovně zelený, tedy živý. Jestliže se Židé mohou dopustit tak hrozného činu [ukřižování Mesiáše], co se stane, až tento s. uschne a přijde hodina záhuby? Nad tím mají ženy plakat. Žilka v tom smyslu překládá: »Čini-li toto lidé, dokud jsou s-y zelené, co se bude dít, až budou suché?«

Někdy má řecké *xylon* význam s-u života [Kral. překládají »dřevo života«]. Tak v uvedeném už místě ve Zj 2,7 jde o s. v nebeském ráji. Podle Zj 22,2 »s té i oné strany řeky je s. života rodící dvanáctero ovoce; každého měsíce dává zvláštní své ovoce; listí s-u je léčivé pro národy. Podíl na těchto s-ech života mají ti, kdo se dali očistit od hříchů krví Beránkovou [Zj 22,14] a tudíž zvítězili, třebaš mučednický, nad satanskými silami [Zj 2,7]. Ale této výsady může býti zbaven ten, kdo se nepoddá v poslušnosti prorockému slovu [Zj 22,19 podle lepších rukopisů v překladu Žilkově: »Ubere mu Bůh jeho podíl ze stromu života a ze svatého města«]. Že dřevo bylo také označením kříže Kristova, bylo řečeno v hesle »Dřevo [Ga 3,13; sr. Dt 21,33; 1Pt 2,24]. Zvláště v prvokřesťanském umění byl s. života znázorňován křížem Kristovým.

Stromová, obecně bez udání druhu. Jen v Gn 21,33 jde o překlad hebr. *'ešel*, jež označuje nejspíše tamaryšek [hřebenčík], drobný stromek se šupinkovitými jehlicovitými listy na metlatých větvích. Dřevo t-u je velmi trvanlivé. V Palestíně roste devět druhů tohoto stromu, z nichž nejvyšší je *Tamarix articulata*, vysoký až 6 m, rostoucí dnes hlavně podél západního okraje pouště na poloostrově Sinajském. *Tamarix mannifera* roste na území starého Moábu a Edomu i na poloostrově Sinajském. Po píchnutí červců vytéká z poraněných větví tohoto t-u sladká šťáva, která tuhne

[1002] Strop-Střela, střelec

v mannu. Také v 1S 22,6 a 31,13 jde o tamaryšek.

Strop [1Kr 6,15; 7,9] ve starověké Palestině byl zhotovován z přitesaných kmenů, položených na zdivo; proti dešti byl chráněn vrstvou drobných větví a udusaného jílu. U větších místností byl s. podepřen dřevěnými sloupy na nízké podezdívce.

Stroskotati *Ztroskotati.

Strpěti, stč. = vydržeti, snést [Žd 10,34], podstoupiti [Žd 12,2], podstoupiti mučení [Žd 5,8].

Struha, strouha, vodní příkop [1Kr 18, 32.35.38], vodovod [2Kr 18,17; Iz 7,3; 36,2] z »rybníka hořejšího« [birket el Mamilla], t. j. ve skále vytesané nádrže [89 m x 59 m] sz od Jerusalema; z tohoto rybníka šly podzemní žláby nejprve do rybníka Ezechiášova [na mapce str. 290 někde nad Phasael a Mariamne] a odtud do města. Podle jiných šlo o nádrž na severu města, vých. od t. zv. Damašské brány, odkud šel vodovod do rybníka Struthion pod pozdějším hradem Antonia sz od chrámu.

Struna byla zhotovována jako dnes ze střeva. Nástroj o desíti s-ách [Ž 33,2; 92,4; 144,9] byl určen k doprovodu zpěvu žalmů. *Hudba, hudební nástroje.

Strýc, bratr otcův [2Kr 24,17]. Hebr. *dôd* má širší význam než naše s. Označuje jakéhokoli příbuzného se strany otce [Lv 20,20; Am 6,10], na př. bratrance [sr. Jr 32,12 s v. 8n] nebo příslušníka téhož kmene [Nu 36,11]. Stč. s. může znamenat i švagra.

Strýna, stč. = teta, žena strýcova [Lv 18,14].

Stráhli, stč. = číhali [Sd 16,2], od slovesa *střici.

Střebati, stč. = srkatí, chlemtati, pít [1Kr 22,38; Jb 39,30].

Středmost, středmý. Tak překládají Kral. čtyři řecké výrazy, nejčastěji *sófronein* [= býti rozumný, rozvážný; jednati rozumně, ukázněně, Ř 12,3; Tt 2,6; 1Pt 4,8] a *sófosyné* [= rozumnost, rozvážlivost, umírněnost, ukázněnost, Sk 26,25; 1Tm 2,9.15]. Je to protiklad blouznění, blouznivosti [Sk 26,25n], nápadnosti [skromně, 1Tm 2,9.15], duchovní nadutosti [Ř 12,3], nerozváženosti a neukázněnosti [Tt 2,6], prostopášnosti [1Pt 4,8, sr. s v. 3n]. Řecké *néfalios* [= bez vína, původně o obětech, pak ve smyslu strážlivý o obětníkovi, sr. Lv 10,8-10] označuje u biskupů [1Tm 3,2] a jejich manželék strážlivost mysli a sebeukázněnost, potřebnou k vykonávání posvátné služby v církvi, aby bděle dovedli předvídat, čeho je třeba v práci [sr. 1Te 5,6-8; Tt 2,2]. Řecké *enkrateia* [= sebevláda, ukázněnost, zdrželivost, na př. sportovců, sr. 1K 9,25] značí v Ga 5,22 opak toho, co je vypočteno v seznamu neřestí v Ga 5,19n jako skutků těla. Středmost [enkrateia] je počítána mezi ovoce Ducha a je nutno odlišiti od stejné nazvané řecké ctnosti, jež je výsledkem svémocné sebekázně. *Zdrželivost.

Střecha. *Dům. *Podlaha. S-y bývaly na východě obyčejně ploché, mírně zešíklené pro odtok vody, a opatřené zábradlím [Dt 22,8]. Byly upraveny tak, aby se hodily k uskladnění a k sušení některých plodin [Joz 2,6], k procházení [2S 11,2], k nerušenému rozhovoru [1S 9,25n] a modlitbě [Sk 10,9], ke zřizování oltářů [2Kr 23,12; Jr 19,13; 32,29; Sof 1,5] i ke spaní [Př 21,9] a pod. Při slavnosti stánků tam byly stavěny stánky [Neh 8,16], při jiné příležitosti stany [2S 16,22]. Na s-u se vcházelo buď po schodech uvnitř domu anebo nejčastěji po schodech při vnější zdi, takže nebylo nutno vcházeti do domu [sr. Mt 24,17; Mk 13,15]. Někdy mívali na střechě i malou světničku pro hosty [1Kr 17,19; 2Kr 4,10]. Zde snad také ukládali mrtvolu před pohřbem a nařikali nad ní [sr. Iz 15,3; Jr 48,38]. Tráva na s-ách, jež za denního žáru uschla dřív, než se mohla plně zakofenit, byla obrazem slabosti a pomíjitelnosti člověka [2Kr 19,26; Ž 129,6; Iz 37,27]. Byly nalezeny také zbytky domů, jež měly šikmé střechy. Badatelé se domnívají, že jejich původ je severský. Také s. jerusalemského chrámu nebyla asi plochá; poněkud se zvedala a byla prý pobita zlatým plechem a opatřena zábradlím.

»Vejíti pod s-u« - býti hostem [Gn 19,8; Mt 8,8; L 7,6]. »Hlásati na s-ách« [L 12,3] = veřejně rozhlašovati [na rozdíl od tajného sdělování evangelia].

Střela, střelec. *Kameníčko. *Lučiště. Hebr. *chés*, jež Kral. překládají většinou výrazem střela, překládají také slovem šíp [Ž 11, 2]. Šípy byly zhotovovány z rákosy, třtiny nebo jiného lehkého dřeva a opatřovány špičkou z pazourku, bronzu nebo železa. Byly nošeny v toulu [Pl 3,13], upevněném řemenem buď na zádech anebo na levém boku střelcově, ať už šlo o lovce [Gn 21,20] anebo o bojovníka [1S 31,3; 2S 11,24; 1Pa 8,40; Jr 32,24 a j.].

Arabové a Babyloňané užívali šípů také k věštění. Podle Drivera jest Ez 21,21n rozuměti tak, že na šípy, vložené do toulce, byla napsána jména různých měst a ve svatyni po důkladném zatřepání byly šípy vyhazovány. Jméno na šipu, který vypadl nejdříve, bylo pokládáno za pokyn božstva a rozhodlo o směru válečného tažení. Tvar hebr. slovesa *kálat*, které Kral. překládají »vyčistiti« [ve smyslu obrousiti], znamená protřepati, přeneseně: zaklínati. Také v 1S 20,20nn; 2Kr 13,15nn jde nejspíše o podobné věštění pomocí šípů. - »Vyťři ti střely« [Jr 51,11] == naostřiti s-y.

SZ často mluví o střelách Božích. Někde jde zřejmě o blesky [Ab 3,11; Za 9,14], jinde o Boží tresty [Dt 32,23.42; Jb 6,4; Ž 7,14; 18, 15; 38,3; Pl 3,12] v podobě různého utrpení [Př 7,23], dokonce i hladu [Ez 5,16]. »Střela, létající ve dne« = nebezpečí za dne. Zlý jazyk je přirovnáván ke střele [Ž 64,4, sr. 57,6; 120, 3n; Př 25,18; Jr 9,8], ale také o Služebníku Hospodinově se praví, že je »vypulerovanou« [t. j. vyhlazenou a tedy naostřenou] střelou [Iz 49,2], uschovanou v toulci Hospodinově pro příhodnou chvíli [sr. Ž 45,6].. Ž 127,4n

přirovnává »zdrárné dítky« ke s-ám v ruce bojovníkově. Kral. k tomu poznamenávají: »Zdravé, šlechtné a vycvičené dítky jsou od Boha výborná pomoc otci daná zvlášť v šedinách« Budou ho hájiti v rozepři s nepřáteli.

Střelba. U Jb 41,20 je hebr. *tôlâch* [= kyj] přeloženo výrazem s. [Hrozný: »Kyj považuje za stěblo a zukotu kopí se posmívá«]. U Ez 26,9 je hebr. *m'chî* [odvozeno od slovesa *mâchâ* = narážeti; náraz, úder] přeloženo rovněž výrazem s., stč. = nástrojové dobývací. Myslí se tu na válečné berany. *Beran válečný.

Střenovní zuby [stč. střen = dřev, jádro] = stoličky [Ž 58,7; Jl 1,6].

Střep, střepina, kus rozbité hliněné nádoby [Jb 2,8], obrazně o něčem bezcenném [Iz 45, 9] nebo velmi suchém [Ž 22,16]. Př 26, 28 praví, že »hořící rty«, t. j. rty, předstírající lásku a přátelství [Kral. »rtové protivní«] a zlé srdce jsou jako střep, na němž jsou stopy stříbra. O hrochovi [Kral. »slonovi«] se praví u Jb 41,21, že má na svém spodku ostré střepiny. Myslí se na ztvrdlou, vrásčitou kůži. Hrozný překládá: »Na svém spodku má ostré střepiny, jako mlátička se rozprostře do bláta«. S-y rozbitých nádob [ostraka] sloužily ve starověku i v Palestině ke psaní zpráv a potvrzení o dodávkách a pod. Takové s-y původu izraelského byly nalezeny na př. v Samari a Betsemes.

Střeva. *Vnitřnosti. Vykydnouti [se], o střevech = vytlít [se], vyvaliti [se], 2S 20, 10; Sk 1,18. Utroby [s.] byly pokládány za sídlo citů a soucitu. Jr 4,19 cítí hlodající úzkost ve svých s-ách. Iz 16,11 praví o sobě, že mu s. znějí soucitem nad osudem Moábovým, jako když někdo uhoří do strun harfy. Kral. často místo s. říkáji vnitřnosti. Nevěsta v Pís 5,4 říká, že se jí pohnuly vnitřnosti nad blízkostí ženichovou [sr. Pl 1,20; »mé vnitřnosti jsou bez ustání ve varu«, Jb 30,27 v překladu Hrozného]. »Pohnula se s. její nad synem« [1Kr 3,26] = byla jata litoostí [sr. Iz 49,15]. Praví-li žalámista, že zákon Hospodinův je uprostřed jeho vnitřností (hebr. střev), naznačuje, že se zákon Hospodinův těší jeho naprosté oddanosti.

Podobně je tomu v NZ-ě »Skrze s. milosrdenství Boha našeho« [L 1,78] = ze srdečného slitování našeho Boha. »Soužení jste v s-ách svých« [2K 6,12] = jste stisnjeni v svém nitru. »Po vás toužím v s-ách Ježíše Krista« [F 1,8] = po vás toužím láskou Ježíše Krista. »Jsou-li která s. a slitování« [F 2,1] = je-li nějaký cit a milosrdenství [Boží]. »Oblectež se v s. milosrdenství« [Ko 3,12] = oblectež se v srdečné milosrdenství [a tak napodobujte Boha]. »S. svatých občerstvena jsou« [Fm 7] = srdce svatých byla občerstvena. »Ty jej, totiž s. má, přijmi« [Fm 12] = ty ho přijmi jako mé srdce [Žilka: »V něm jako bych ti posílal vlastní srdce«]. »Očerstviž s-a má v Pánu« [Fm 20] = občerstvi mé srdce v Pánu. »Zavřítí s.« [1J 3,17] = zavřítí srdce.

Střevíc *Obuv.

Stříbrný, stříbro. Nejobyčejnější stříbro-nosnou rudou byl leštěnec olověný [sirník olov-

natý, galenit], obsahující vedle stříbra zvláště olovo a jiné kovy, jež byly odstraňovány tavením. Při tom se olovo sloučilo s jinými kovy v těžkou strusku, usazující se u dna, kdežto lehčí s-o zůstalo téměř ryzí na povrchu roztažené hmoty. K tavení byly stavěny zvláštní pece, do kterých vhněli umělé vzduch, aby dosáhli nutné teploty 1000° C, při níž se taví s-o. Na tento proces v obrazném smyslu navazují na př. Ž 66,10, sr. Iz 48,10; Př 17,3; 25,4; 27,21; Za 13,9; Mal 3,3 a zvl. Jr 6,28-30; Ez 22,17-22, kde je Izrael přirovnáván ke s-u, znečištěnému různými struskami [sr. Iz 1,22. 25]. S-o bylo dováženo z Arábie [2Pa 9,14, sr. 1Kr 10,22.27], z Taršíše [Kral. zámorí, Jr 10, 9; Ez 27,12], t. j. nejspíše z Tartessu poblíž Gibraltaru ve Španělsku [sr. 1Mak 8,3]. Již ve starověku se užívalo s-a ke zhotovování ozdob [Gn 24,53; Ex 3,22; Pís 1,11], královských a jiných korun [Za 6,11], hudebních nástrojů [Nu 10,2], nádob všeho druhu [Josefův koflík, Gn 44,2], a zvláště zařízení ve *stánku úmluvy a ve chrámě [Ex 26,19; 27,10; 38,19; Nu 7,13; 1Pa 28,17; Ezd 1,9n; 2Kr 12,13; 1Pa 28,15n]. S-o se stalo záhy platebním prostředkem [Gn 23,15n], při čemž se vážilo [Jb 28,15; Iz 46,6; Mt 26,15]. Pro snadnější kontrolu mělo s. ustálenou formu, do něhož se lilo [prutů nebo malých cihel]; teprve po zajištění si Židé razili vlastní peníze, také stříbrné [1Mak 15,6]. *Peníze. David nashromáždil ke stavbě chrámu »100.000 centněřů zlata a tisíc tisíců centněřů s-a« [1Pa 22,14] a přidal k tomu ze svých soukromých pokladů 3.000 centněřů zlata a 7.000 centněřů stříbra [1Pa 29,3n], aby povzbudil obětavost ostatních. *Centněř. Modly bývaly s-né anebo aspoň postříbřené nebo s-em potažené [Ex 20,23; Dt 7,25; Iz 2,20; 30,22; Oz 8, 4; 13,2; Ab 2,19; Sk 17,29; Zj 9,20]. Malé modly chrámu Dianina v Efezu byly zhotovovány ze s-a [Sk 19,24] a byly předmětem výnosného obchodu zvláštního cechu stříbro-tepců [Kral. »zlatníků«].

Podle předpisu Dt 17,17 neměl král příliš rozmnožovat s-o ani zlato [sr. Dt 7,25] a Sof 1,11 předpovídá, že vyplenění budou všichni snášející s-o. Hospodinovo jest s-o a zlato [Ag 2, 9], a proto mu záleželo na něčem docela jiném při stavbě chrámu [Ag 2,10]. Nabytí rozumnosti má větší cenu než s-o [Př 16,16; sr. 22,1].

»S-o a zlato« je souhrnný výraz, označující peníze [Sk 3,6; 20,33; sr. Mt 10,9; 2K 6,10; 8,9; Jk 2,5]. »Třicet stříbrných« [Mt 26,15; 27,3.9; Za 11,12n] = 30 stříbrných šekelů = 60 drachem [denárů. *Drachma]. U Mt 10,9 stojí v českém překladu zlato, s-o a peníze; v řeckém textu je zlato, s-o a měď, tedy všechny druhy peněz. V duchu Mt 6,19n se obrací Jk 5,1nn proti bohatcům [sr. Jk 1,10; 2,6] a vyžívá je k pláči a kvílení nad příchodem neúprosného soudu. Jk v duchu, tak jako sz proroci, vidí už uskutečněný soud: nahromaděné obilí shnilo, roucha, z nichž se skládalo

[1004] Stríci-Studnice

jejich bohatství, jsou prožrána moly, dokonce i zlato a s-o zrezavělo. A jako šířající rez zničil jejich poklady, tak tento rez, obraz Božího soudu, rovná jako oheň jejich těla. Misto, aby si shromažďovali poklad, který nehyne [Mt 6, 19-21; L 12,21], nahromadili poklady hněvu.

1Pt 1,18 zdůvodňuje život v bázni Boží a ve věčnosti tím, že jsme byli vykoupeni z nicotného [marného] života nikoli pomíjícím zlatem a s-em - otroci bývali vykupováni penězi, jež jejich příbuzní uložili v chrámě, a tak se stávali »propuštěnci božstva« [sr. 1K 7,22] -, nýbrž drahocennou krví Kristovou [1K 5,7]. Zlato a s-o nemůže nikoho vykoupit z duchovní a tělesné porušenosti [sr. Ex 30, 12-16; Nu 3,44-51; Ez 7,19; Sk 8,20; 14,15; Ef 4,17]. Pouze smrt Kristova jako poslušná sebeoběť má v očích Božích takovou cenu, že pro ni odpouští a přivádí ke znovuzrození [1Pt 1,23].

Stríci, střehu, střeziti; hlidati, pozor dávat, slídit, číhati [Sd 16,2; 1S 19,11, sr. Ž 59,1; Jb 33,11; Jr 5,26].

Stríci se, varovati se, vystříhati se, chrániti se [Př 4,23; Jr 9,4; 2Pt 3,17].

Strída, střídání, směna [2Pa 23,8, sr. 1Pa 24 a 25].

Stríhati, stríhnouti, strážec, o stríhání ovcí, jež bylo dobou veselí a hodování [Gn 38, 12n], neboť pro pěstitele ovcí znamenala totéž co pro rolníka žně. Byla to slavnost náboženská. První ostříhaná vlna byla odevzdána svatyni [Dt 18,4]. Majitel ovcí docházel osobně i ke vzdáleným stádům, aby řídil stráž. Když Jákob chtěl utéci od Lábanu, vybral si právě tu dobu, kdy Lában byl zaměstnán stráží ovcí na místě, jež bylo vzdáleno tři dny cesty [Gn 30,36 v překladu Hirschově: »Uřídil pak vzdálenost tří dnů mezi sebou a Jákobem«; 31,19nn]. Příbuzní se scházeli k této slavnosti, při níž se hojně pilo [1S 25,11.18.36; 2S 13,23nn]. - Stríhání vlasů na znamení smutku bylo Zákonem zakázáno [Lv 19,28; 21,5; Dt 14,1], nejspíše proto, že to byla podstatná složka v kultu Tammúzsko-Adonisovském [sr. Bič 1., str. 165]. *Vlasy.

Stríleti, *Lučiště, *Střela.

Strízlivě, -ý. V Tt 2,12 jde o překlad řeckého *sófronós* = sebeukázněně, rozvážně; pisatel napomíná, aby se věřící neopájeli hříchem a nedali se omámiti špatným příkladem a pohoršeními. Na ostatních místech jde o překlad řeckého slovesa *néfein* [= býti strízlivý, prost opilosti] a příd. jména *néfalios* [= prost vína; neopojený]. Obou je užito v přeneseném slova smyslu. *Středmost, -ý. Být s-ý v nz pojetí znamená brát vážně skutečnost danou zjevením Božím v Kristu, jež věřící proměnila v syny světla a dne [1Te 5,5n.8], takže se nemusejí obracet k bájím [mythům, Kral. básním, 2Tm 4,5 v překladu Žilkově: »Ty zůstaň při všem strízliv, buď ochoten trpět, pracuj jako evangelista, pilně konej službu«]. Být s-ý znamená dále být silný ve víře jistotou, že

Bohu na věřících záleží [1Pt 5,7nn], pracovat jako věrný služebník [2Tm 4,5; 1Pt 1,14; 4,10; 1Te 5,6], bdít [1Pt 5,8], modlit se [1Pt 4,7], upnout svou naději k milosti, jež je přinášena ve zjevení Ježíše Krista [1Pt 1,13 v překladu Žilkově], prokazovat lásku jedni k druhým [1Pt 4,8] a statečně bojovat [1Te 5,8; 1Pt 1,13; 5,8n]. V tom smyslu mají být starší muži s-i [Tt 2,2].

Strážec *Stríhati.

Stud *Styděti se.

Studenost sněžná. V Př 25,13 nejde o nevčasný sníh, který by v době žni znamenal pohromu [sr. Př 26,1], ale, jak se někteří vykládají domnívají, o způsob míchání sněhu do nápojů pro ochlazení Č.

Studnice. Prameny palestinské, ač mívají život krátký, vyznamenávají se vydatností a dobrou jakostí vody, jež byla zachycována v nádržích k veřejnému užívání. Takovou veřejnou s-i byla s. En-Rogel nedaleko Jerusalema [2S 17,17] nebo s. Draková [Neh 2,13n]. Soukromé s. byly vykopávány obyčejně ve skále, kde byl nalezen vydatný pramen, a vzdívány, aby se voda neztrácela [sr. Jr 2,13]. Bývaly až 20 m hluboké. Snadnější přístup umožňovalo několik stupňů, po nichž se sestupovalo k nabírání vody [Gn 24,16], nebyla-li voda čerpána do věder buď pomocí táhla nebo do okna, spouštěného po provaze. Někdy bylo při studnici vahadlo na jednom konci zatížené, na druhém opatřené čerpacím vědrem. Byla také už známa čerpací kola [Kaz 12,6]. Čerpání vody pro domácí potřebu bylo úkolem žen [Gn 24,11; J 4,7]. Soukromé s. byly pečlivě hlídány a hájeny a stávaly se nezfídka příčinou hádek [Gn 26,20; Ex 2,16n]. Abraham si dal na př. v Bersabě Abimelechem dosvědčiti, že kopal s-i, jím užívanou [Gn 21, 30; sr. Nu 20,17; 21,22]. Neboť s. v Palestině, kde půl roku nepršelo, měly životní význam [Dt 6,11; Sd 1,15]. Otvor s. byl obyčejně opatřen kamennou obrubou [J 4,6] z důvodů bezpečnostních [Ex 21,33n]. Přes otvor byly položeny kamenné desky nebo plachta [Gn 29, 2nn; 2S 17,19]. Hospodáři s. »zamykali« a otvírali jen tomu, kdo o to poprosil. Pis 4,12 přirovnává nevěstu ke s-i zapečetěné, protože její láska byla vyhrzena jen jejímu ženichovi. Jen před výročními svátky bývaly s. nechávány otevřené, aby si poutníci mohli nabratí vody podle libosti. Odmítnouti vodu ze s. žiznivému bylo všeobecně odsuzováno [sr. Gn 24,17n; J 4,7]. Napojiti však stádo bylo považováno za výjimku [Gn 24,19n], za níž se muselo zaplatit [Nu 20,19]. Zасыпání s. znamenalo pohromu pro zemi [2Kr 3,19.25], po případě pro nepřátelské vojsko [2Pa 32,3n].

Význačné s., uvedené v bibli, jsou tyto: »S. Živého vidoucího mne« [Gn 16,14] mezi Kádés a Barad, kam se uchýlila Agar, utíkající před Sarai, manželkou Abrahamovou, a kde se Izák setkal se svou nevěstou Rebekou [Gn 24,62]. Zde také bydlel po smrti Abrahamově [Gn 25,11]. Snad jde o nynější 'Ain Muveílé asi 80 km jz od Bersabě, kde je

karavanní stanice na cestě ze Sýrie do Egypta. Je tu několik studnic. Na pouťi z Egypta do zaslíbené země pouští sinajskou přišli Izraelci na dvanáct studnic pramenité vody v *Elim [Ex 15,27; Nu 33,9]. Na hranicích mezi územím Juda a Benjamin byla s. Neftoa [Joz 15,9; 18,15], snad dnešní *'Ain 'Atam* j. od Betléma. Badatelé ji pokládají za »pramen [faraóna] Merneptaha«. S. v Jezreel [1S 29, 1], t. j. u důležitého místa nad rovinou Jezreel na j. hranici území Izacharova, kde se utábořili Izraelci před bitvou s Filištinými. Dnešní *'Ain Džalúd*. Na rovině mezi horami Hébal a Garizim se dodnes ukazuje s. Jákobova [J 4,5], pěkně vyzděná, ve středověku ještě 32 m hluboká, dnes jenom 23 m. *Gihon. *Rogel. *Siloe.

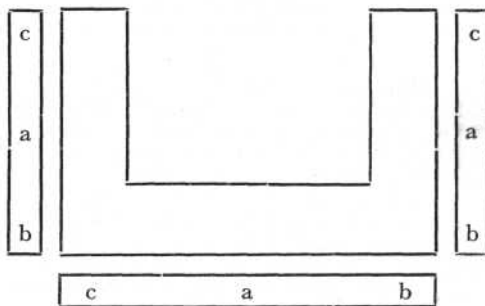
Bůh ve SZ-ě a oživující vliv jeho milosti jsou často přirovnávání k prameni vod živých, t. j. ke studnicím [Z 36,10; 84,7; Iz 12,3; Jr 2, 13; Jl 3,18; Za 13,1; 14,8]. Nevěstka a postranní žena je přirovnávána k těsné s-i, jež nemůže přinést žádného občerstvení [Př 23,27]. Podlehne-li spravedlivý nástrahám těch, kteří se neoprávněně vtlačí na jeho místo, je podoben s-i zakalené nohama a zkaženému prameni, jenž ztratí svou užitečnost [Př 25,26].

Je-li »vodou živou« [J 4,10n] míněn Duch svatý [sr. J 7, 38n; L 11,13], jenž byl první církvi pokládán za nejprůzračnější známku věřícího, pak J 4,14 znamená, že ten, kdo přijal Krista, dar Boží [J 3,16; 4,10], nejen že je trvale uspokojen, nýbrž že Duch sv. je v něm pramenem, z něhož vyvěrá věčný život [sr. 2K 3,18; 4,13n]. Snad je tu zahrnuta i myšlenka, že teprve takový člověk se stává duchovně užitečným pro druhé [sr. Iz 58,11]. Podle Zj 7,17 dověde Beránek vykoupené k živým s-im vod [sr. Ž 23,1n; Zj 21,6]. Podle 2Pt 2,17 jsou Balám a jemu podobní proroci podobní prázdným s-im a bezdětným oblakům, slibným sice na pohled [sr. v. 19], ale naprosto neužitečným [sr. Ju 12]. O proroku, jenž při zatroubení třetího ze sedmi andělů, přinášejících tresty na lidstvo, zazářil jako pochodně a je přirovnáván k zářící hvězdě, se praví ve Zj 8,1 On, že s. léčivé pramenité vody promění ve smrtelnosné hořké vody [sr. Ex 15,23n, kde jde o opačný proces; Ž 114,8]. Zj 16,4 patří do lícení posledních sedmi ran [Zj 15,1-16,21. K jednotlivým ranám viz Ex 9,9.10; 7,17-24; 10,21; 8,3; 9,23] před posledním soudem. Třetí anděl vylévá misku [Kral. koflík] na řeky a s. vod a proměňuje je v krev.

Stuhnouti [nč. ztuhnouti]. Jb 38,37n překládá Hrozný přesněji a srozumitelněji: »Kdo může s rozumem odpočítati mraky a nebeské sudy kdo vyleje, když se prach země sleje do kovu a hroudy se spekou?« Hebr. *jásak*, jež Kral. překládá slovesem s., znamená liti, vylíti; part. pass.: slitina, odlitek.

Stůl. V době kočovnické, kdy se bydlilo ve stanech a záleželo na tom, aby všechn majetek byl snadno přenosný, skládal se všechen domácí nábytek z několika rohožek a kozi. Místo s-u měl starý Izraelce právě tak jako dnešní kočov-

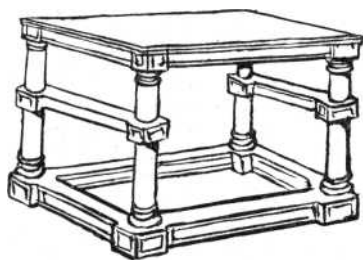
nický Arab kus kůže [hebr. *šulchán* = stůl souvisí s kořenem š-l-ch = stahovati kůži], na jejímž okraji byly připevněny kroužky. Jími se provlékal provaz, takže »stůl« se při cestování proměnil v pohodlný vak [Bič I., 167n]. Po usazení v Palestině se už užívalo velmi nízkých s-ů, při nichž se buď sedělo na nízkých židlích [1S 20,24] anebo se dřepělo se zkříženými nohama, jak to dělají dodnes Turci, anebo leželo, a to na levém předloktí [sr. Ez 13,18.20], aby se pravou rukou mohlo jíst. V bohatších domácnostech měli u s-u nízké, ale široké pohovky, obyčejně tři; na každé leželi tři hodovníci, obrácení hlavou ke stolu, nohama ke stěně [L 7,38]. Prostřední místo na každé pohovce bylo pokládáno za nejlepší. Měl-li s. podobu podkovy, bylo nejčastějším místem prostřední místo na pohovce v čele stolu. Na obrázku místa, označená písmenem a. Farizeové s oblibou vyhledávali přední místa u s-ů [Mt 23,6]. *Stoliťi.

S. předložení [lépe: předkladný] pro dvanáct nekvašených chlebů, jež byly každé soboty čerstvé předkládány ve svatyni [Ex 25,23-30; 37,10-16, sr. Ez 41,22; Žd 9,2], byl zhotoven z dříví *setim a pobit zlatým plechem, dlouhý 2 lokte [1,05 m], široký 1 loket [52,5 cm], vysoký půl druhého lokte [78 cm]. U každé ze čtyř noh byl zlatý kroužek k snadnějšímu přenášení pomocí dřevěných tyčí rovněž pobitých zlatým plechem [Nu 4,7 n]. Stolni desku zdobila po okrajích zlatá obruba s tepanými vzorky. Nohy byly uprostřed anebo na spodu zpevněny lištami, zdobenými zlatým věncem. Tento s. stál při severní stěně svatyně, t. j. na pravé straně od vchodu [Ex 40,22]. V Salomounově chrámu bylo 10 s-ů [snad stříbrných] právě tak jako 10 svícňů, zdá se však, že jen jediný byl v užívání pro předkladné chleby [1Pa 28,16; 2Pa 4,8.19]. Proto 1Kr 7,48; 2Pa 29,18 mluví pouze o jednom s-u. Antiochus Epiphanes odvěkl s. předkladný z druhého chrámu, ale Juda Makkabejský [1Mak 1,22; 4,49] dal zhotovit nový, který však Titus po vyvrácení Jerusalema odvěkl do Říma. Podle obrazu na vítězném oblouku Titově si můžeme udělat představu o podobě tohoto s-u aspoň v době poexilní. V chrámě byly ovšem také

[1006] Stulovati se—Stupeň

jiné s-y. O s-ech Šalomounova chrámu jsme se už zmínili. Ez 40,39nn mluví o s-ech kamených [Kral. »štok«], jichž se užívalo k zabíjení obětí. Mt 21,12; Mk 11,15; J 2,15 mluví o s-ech penězoměnců v nádvoří Herodesova chrámu [sr. L 19,2*3, kde obrat »dát peníze na s.« = uložiti na úrok u směnárníků, »do banky«].

Rekonstrukce stolu předložení podle Westminster-ského Biblického slovníku.

»Strojiti s.« = připravití hostinu. Skladatel Ž 23,5 zpívá o tom, že Hospodin připravuje pro něj hostinu a jako pravý hostitel pomazuje olejem jeho hlavu před zahájením hodování [sr. Ž 133,2; 78,19; L 7,46]. Neprátele musejí bezmocně přihlížet k této Boží přízni. Také božská Moudrost připravila svůj s. pro všechny, kteří uposlechnou jejího pozvání [Př 9,2nn; Iz 55,1]. V Ž 69,23 jde o obětní s. Rovněž výraz »pokojný způsob« v témž verši označuje t. zv. pokojné oběti, hebr. *Mámim* [*Oběť]. Osidlem je tu miněna sklápovací past na ptáky. Jde o nějaké kněze, kteří při obětních slavnostech hodují, zatím co žalmista je vyloučen z chrámového obecenství [Za 11,17 vyslovuje podobné »běda« nad pastýřem ničemným, sr. Ž 69,24; Dt 29,3n; Iz 29,10]. Duhm a j. vztahují libovolně tato místa na přívržence Alexandra Jannaea [hebr. Eliakima], kterého r. 162 př. Kr. jmenoval syrský král Antiochus V. Eupator přesto, že nebyl z velekněžské rodiny [ač pocházel z rodu Aronova]. Juda Makkabejský byl jeho zapřísáhlým odpůrcem. Ř 11,7nn navazuje na Ž 69,23n, když líčí zatvrzelost určité části Izraele. Celé jeho náboženství, soustředěné na oběti a Zákon, původně míněné jako mimořádné dary a cesta k Boží milosti [prostřený s.], se mu stalo příčinou pádu tak jako zvířatům nalíčená potrava v pasti. Jejich duchovní zrak byl zaslepen právě těmi dary, jež odkazovaly na Krista.

»S. Páně« [1K 10,21] = *Večeře Páně. Účast na tomto s-u je nesrovnatelná s účastí na modlářských obřadech, jež - podle názoru Pavlova - činí člověka podílníkem démonů. Účast na »s-u ďablů«, t. j. modlářských obřadech, je bezpečným znamením, že se člověk »odfíká víry v Krista a popírá tak závazek,

s nímž je s. Páně nerozlučně spojen. Nejde tu o mythologicky chápaný boj dvou nadzemských bytostí..., nýbrž o to, že moc s-u Páně je rušena zpytností, která se domnívá, že smí svou nevěností dráždit »žárlivost Páně« [Kral. hněv Páně] i mravním siláctvím, které zapomíná, že i největší síla člověka je odvozená a nikdy není silnější než Pán« [Souček, Výklad 1K, 111n].

»Přisluhovati s-ům« [Sk 6,2] = pečovat o společné stravování potřebných údů sboru, po př. starati se o rozdělování dobrovolných darů potravinových a peněžních.

Stulovati se, stč. = číhavě se chýliti, krčiti se [Jb 38,40; Ž 10,10].

Stupa, stč. stúpa, stoupa = dřevěný mozdíř, v němž se paličkou [Kral. píchem] otloukalo [Kral. opichovalo] obilí na kroupy a krupici. Př 27,22 praví, že bláznovství nelze odstranit žádným zpracováním.

Stupeň ve významu schod, množ. číslo: schodiště. U domu na východě se vystupovalo na plochou střechu schodištěm, umístěným na vnější zdi domu a vedoucím ze dvora. O točitých schodech čteme v 1Kr 6,5-8 [Kral. »šnek«]. Spojovaly první a druhé poschodí obytných přístavků podél Šalomounova chrámu na sev. a jižní straně [Ez 41,5-11]. Z vnějšího nádvoří chrámového se vstupovalo do vnitřního nádvoří po několika schodech. Někteří badatelé soudí, že jich bylo patnáct - aspoň ve chrámu Herodesově - a že druhé nádvoří bylo o 9 m vyšší než první [1Kr 10,5, sr. 1Pa 26,16; 2Pa 9,11; sr. Ez 40,22.26.34]. Také trůn Šalomounův měl šest stupňů [1Kr 10,19; 2Pa 9,18]. Avšak k oltáři ve stánku úmluvy se podle Ex 20,26 nesměly vést schody. Vystupovalo se k němu po nakloněné rovině z upěchované hlíny na jižní straně oltáře. V NZ-ě se mluví o s-ích, vedoucích z nádvoří pohanů ke hradu Antonia v sev. části chrámového území [Sk 21,35.40].

S. na slunečních hodinách [*Hodiny sluneční] : nevíme, jak vypadaly sluneční hodiny Achasovy [Iz 38,8; 2Kr 20,9-11]. Snad měly podobu obvyklých slunečních hodin, známých v Babylóně a v Egyptě nejméně už v 8. stol. př. Kr. [viz obrázky na str. 213]. Jejich ciferník byl rozdělen na s-ě, podle nichž se za svitu slunce určovala denní doba. Ale možná, že šlo skutečně o schodiště v paláci Achasově, jež bylo tak zařízeno, že stín obelisku, umístěného poblíž, určoval denní dobu podle toho, na který ze schodů dopadal.

Píseň stupňů [hebr. *širma* »lót«] je označením patnácti žalmů [Ž 120-134], jež podle židovské tradice byly zpívány, když poutníci stoupali po 15 schodech z nádvoří žen do nádvoří mužů. Většina badatelů se však domnívá, že tyto žalmy byly zpívány poutníky během jejich stoupání k Jerusalemu [sr. Ž 42,5; 122,3n; Iz 30,29].

V 1Tm 3,13 se praví o jáhněch, kteří dobře vykonávají svou službu, že si zjednávali »dobrý s.«, t. j. doslovně »krásný s.«, čestné místo ve sboru, takže mohou vykonávat své

povolání v pevné důvěře, jež je spojuje s Kristem. Jiní mají za to, že tu jde o získání pevné duchovní půdy pod nohama vzhledem k přicházejícímu soudu [sr. 1Tm 6,19; 1K 3,13n] a tak zmužlosti v práci. Katoličtí vykladači se domnívají, že tu jde o s-ě v církevní hierarchii: jáhen, kněz, biskup. Ale pak by se muselo v textu mluvit o lepším, vyšším s-i, nikoli o krásném s—i. Nadto Ř 12,7nn; 1K 12,4-11 vylučují jakékoli s-ě v církevní službě. Také tu nelze mluvit o nějakém vyšším stupni blaženosti, jehož dobrý pracovník získá nad ostatními věřícími.

Stvořen *Stvoření. *Stvořiti.

Stvoření. *Stvořiti. I. Starý Zákon. Chceme-li rozumět sz zprávě o s., je především nutno znát starověký světový názor [obraz světa], který Izrael sdílel se svou dobou nebo jehož terminologie užíval, ale navíc je nezbytno vidět i svéráz izraelského pojetí a podání vůči staroorientálnímu mytům, o nichž jsme dnes již zpraveni velmi dobře. Stará církev stála plně na stanovisku geocentrickém a ještě ani reformace ve svém klasickém údobí nedovedla překonat tento názor světový, který dokonce hájila právě biblickými argumenty [na př. Luther proti Koperníkovi]. Teprve novodobá theologie se pokouší nově zjistit náboženský záměr biblického podání. Ze se tento záměr ukrývá za formou dnes překonanou, neudiví. Bibličtí pisatelé nemohli psát a mluvit jinak než způsobem své doby. Záleží na obsahu, ne na obalu.

A. Světový názor Izraelův. Vesmír byl chápán trojdielný [*Nebe, nebesa, kde viz obrázek babylonské představy světa]. Nejspodnější část tvořil oceán, na němž jako překlopený talíř plave země, a nad ní se klene obloha. Setkáme se však ve sz textu nezřídka s odchylkami a nedůslednostmi jako dokladem toho, že těchto obrazů bylo používáno jen jako ilustrace k vyjádření určité zvěsti náboženské, nikoli však k vykreslení uceleného světového názoru. Tak hned na prvních stránkách Pisma máme zpracovány vlastně dvě zprávy o s.: a) Gn 1,1-2,4a [připisovanou literárnímu prameni P = Priesterkodex, t. j. Kněžský kodex], b) Gn 2,4bnn [t. zv. J = Jahvista, *Pentateuch]. Podle první zprávy, která je najisto mladší, byla země ve svém prastavu *tóhū vā-bóhū*, což Kral. překládá jn »nesličná a pustá« [Gn 1,2]. Je tím vyjádřen chaotický stav »propasti« [*f'ôhôm*], jež je obdobou akkadské chaotické obludy *Tiámat*, vládkyně věku, který předcházela tento nynější. Podle šumersko-akkadské kosmogonie rodí se z onoho předvěkého chaosu nejprve velící bohové, z nichž nejchytřejší a nejodvážnější Marduk [jindy se jmenuje Ea a pod.] za pomoci ostatních podstoupí s *Tiámatou* vítězný zápas a z rozpolcené mrtvolky vytvoří nebe a zemi. Podle biblického podání »Duch Boží vznášel se nad vodami« [Gn 1,2] - jakoby polemikou proti oněm mytům, podle nichž se bohové teprve rodí. A ani zápasu s oněmi »vodami« či »propastí« nebylo třeba. Svět je stvořen slovem, pouhým

slovem, svrchovaného, nad svět povzneseného Boha. Jistota, s níž tu je vyslovováno jméno Bůh, vysoko pozvedá biblickou zprávu nad všechny orientální kosmogonie a také ji od nich podstatně odlišuje, třebaš užívala namnoze týchž obrazů a nikterak nepodávala jiný obraz světa. - Druhá [starší] zpráva se oněm šumersko-akkadským mytům podobá ještě více, ale ani tu není přípustno mluvit o pouhé závislosti, jako spíše o záměrnosti, s níž biblické podání používá daného materiálu a přetváří jej. Zatím co Babyloňané mluvili o zrození bohů, v Písmu se zdůrazňuje stvoření člověka [Gn 2,7]. Lhostejno, že jako ochránce ráje se posunuje do sféry nadzemské a tím i nadlidské. Nad ním jako jeho stvořitel stojí sám živý, věčný Bůh a jen tehdy porozumíme zvěsti Pisma správně, nebudeme-li ji třístit na samostatné, dokonce i protichůdné, »literární prameny«, nýbrž chápat ji jako theologický celek, kde mladší vrstvy doplňují a vysvětlují, ale při tom se staršími stojí na jedné linii, nikoli v rozporu. Možno mluvit o mosaice složené z různobarevných kamének, jež nutno řádně složit, chceme-li dostat správný obraz. - K podrobnostem sr. Bič I., 219nn; II., 226nn.

B. Svéráz izraelského pojetí. Starý Izraelce vycházel z konkrétního faktu vyvolení svého lidu. Jsoucnost Boží nebyla pro něho předmětem pochybností. Proto ani starost, jak vznikl svět, neměla v jeho myšlení podstatnou úlohu a dospěl k ní vlastně až druhotně z faktu vyvolení. Totéž platí i o stvoření člověka, takže starozákonně viděno můžeme otázku s. shrnout do těchto tří bodů:

1. Stvoření lidu Božího [Exodus]. Základní skutek Boží, který si lid ustavičně připomínal, bylo vyvedení z Egypta. To byl nejvlastnější stvořitelství čin Hospodinův a jako takový jest také popisován. Sz údaje nelze zkoumat podle obvyklých method historické vědy. Překvapuje jistě, že v Egyptě nebyly doposud o této události nalezeny žádné záznamy; pro Egyptany se neodehrálo nic neobyčejného. Zachránění však u víře prožili něco tak jedinečného, že se to rovnalo novému s., kdy Bůh svůj lid převádí ze smrti v život. Ještě pozdní prorok označuje Egypt za draka [Iz 51,9] a staví jej tak na roven *Tiámatě* akkadských mytů. Pak i přechod Rudým mořem přestane být záhadou: jde o obraz! Chaotická Nepřítelkyně je Bohem-Stvořitelem rozpolcená a půlkami jejího těla vchází lid do nového života. Podání sz vědomě užívá mythologických představ své doby, aby tím mocněji dalo zaznít zvěsti o tom jediném Bohu-Stvořiteli, který nemusí teprve podstupovat těžký zápas, nýbrž je svrchovaným Pánem, že nakonec i Nepřítelkyně [Egypt, Moře] v posledu jen slouží jeho oslavě. - Z rovnice exodus = stvoření vyplývá, že nešlo o samoúčelný zásah Boží. Proč k němu došlo? Stvořitelství zápas Hospodinův s Egyptem je v posledu motivován záměrem spasitelským. Bůh si vyvolil a vydobyl to »neurozené u světa a za nic

[1008] Stvoření

položené« [sr. 1K 1,28], aby skrze ně spasil celý svět. To přirozeně předpokládá, že nestačilo přemoci Egypt. Bylo nutno pro lid vytvořit nové podmínky životní. Jako přemožení Tiámaty Mardukem je jen předeherou ke stvoření světa, tak i porážka Egypta je jen předpokladem uzavření smlouvy Boží s lidem na Sinaji a uvedení lidu do země zaslíbené, která svým stereotypním označením »země oplývající mlékem a *strdí« [Ex 3,8 a častěji] ukazuje na obnovený ráj.

2. Stvoření světa. [Na počátku]. Při realistickém způsobu myšlení starých Izraelců jest pochopitelné, že vycházeli z toho, co pro jejich život bylo nejpodstatnější, t. j. ze svého vyvolení. O něm měli otcové svědčit synům [Ex 12,25nn], neboť stvořitelský zásah proti Egyptu přesahoval meze historické události a stal se zdrojem jistoty ve stálou blízkost a pomoc Boží. A více: vedl k víře, že jen tento Bůh jest opravdu První i Poslední [sr. Iz 41,4 a j.]. Jen On je tedy i Stvořitelem »na počátku«. Příznačné je při tom, že SZ činí Hospodina původcem absolutního počátku. Pohanští stvořitelští bohové stáli nejvýše na počátku tohoto věku, jež však předcházeli jiný, kdy oni sami ještě nežili. Hospodin je podstatně jiný. Nic neví Písmo o nějakém zašlém věku, který by stál pod vládou jiných božských mocností. Hospodin je počátkem všeho a o počátku se dá hovořit teprve, když on svým mocným stvořitelským slovem položil základy vesmíru. Hospodin stvořil nebe i zemi, t. j. vesmír celý, to je naše vyznání. - Příznačná je i podrobnost biblické zvěsti, že Hospodin stvořil i moře [Ex 20,11]. Staví tím hráz proti jakémukoli dualismu, který by vedle Boha chtěl uznávat existenci ještě jiné božské bytosti. Až v novém stvoření nebude už moře [Zj 21,1], protože bude zahlněno hřích a zničeno zlo, jež jako něco odporného Boží vůli je charakterisováno rysy Tiámatinými, t. j. uváděno v souvislost s jejím živlem - mořem. Tážeme-li se pak, jak nebo z čeho stvořil Bůh všechno, uslyšíme: Slovem! Dál SZ nejde. NZ zdánlivě mluví o stvoření z ničeho [Žd 11,3], ale Kral. tu nevystihují přesné znění originálu, jež Žilka překládá lépe: »Vírou chápeme, že slovem Božím byly ustaveny světy, takže to, co se vidí, nepovstalo z toho, co se jeví«. Biblický zájem se soustřeďuje na otázku, proč vznikl svět, a tu platí jako u Exodu: ze spásitelného zájmu Božího o člověka.

3. Stvoření člověka [Adam]. Je-li spasení vlastním smyslem s., pak jeho podstatnou složku tvoří právě s. člověka. Opravdu vidíme, že zemi se přisuzuje význam jen ve spojení s člověkem. »Naplněte zemi a podmaňte ji« [Gn 1,28], zní příkaz člověku, jehož odlišnost ode všeho ostatního s. je dána už rozhodnutím Stvořitelovým: »Učinme člověka k obrazu našemu« [v. 28], jež mocně kontrastuje s neosobními příkazy: »Buď světlo... Zplod' země. Vydejte vodu!« [Gn 1]. Člověk je stvořen

k obecenství s Bohem jako předmět jeho zvláštní lásky a péče. Jen jemu se dostává zaslíbení života věčného, ač se na druhé straně nescetněkrát zdůrazňuje, že nebesa i země pomínou [Iz 51,6 a j.]. - Člověk sám o sobě podle Písma však není ničím a Písmo sv. mu to staví důrazně před oči, mluví-li o jeho s. z prachu země [Gn 2,7]. Tato podrobnost je velmi závažná, neboť slovo prach, hebr. *'áfār*, ukazuje až k říši mrtvých [sr. Iz 28,19] a tím k tomu konci, který je určen celému světu. Po tělesné stránce se tedy ničím podstatným neliší od ostatního tvorstva. Život, t. j. věčný život, jest jen u toho a z toho, jehož jméno znamená »Jsem, kterýž jsem« [Ex 3,14]. Tento život pak je zaslíben tomu, kterého Bůh stvořil z prachu země a který se jmenuje Adam, t. j. Zemák, ze země učiněný. V tomto jménu, jehož vlastní smysl pochopitelně nehebraistovi uniká, stýká se první zpráva stvořitelská [Gn 1] s druhou [Gn 2]. A navíc připomíná, že člověk nebyl stvořen jako jedinec, nýbrž jako nový druh. Výraz *'ádām* totiž v hebrejštině označuje kolektivum, řekli bychom: člověčenstvo. Jen si všimneme střídání čísla jednotného s množným [»Učinme člověka... a ať panují... k obrazu Božímu stvořil jej, muže a ženu stvořil je...« v. 26n] a zvláště zprávy z Gn 5,2: »Muže a ženu stvořil je a poželhal jim, a nazval jméno jejich Adam...«. Správnější by bylo zde přeložit: »Nazval jméno jejich Člověk«. [*Člověk, 1.] Ovšem, co jest člověčenstvo bez vůdce? Těžko by splnilo daný úkol podmanit si zemi. Proto SZ typisuje toto člověčenstvo v jakéhosi ideálního představitele, Adama, pojatého osobnostně jako krále [Gn 1; Ž 8], který se apoštolovi Pavlovi stal protějkem druhého, eschatologického Adama-Krista. Pro SZ v tomto prvním Adamovi je však stále představováno člověčenstvo celé, složené z rovnoprávných jedinců, mužů a žen, jimž teprve dohromady náleží označení Adam [Gn 5,2]. A tento Adam se liší ode všeho tvorstva právě tím, že byl osloven Stvořitelem a uslyšel jeho oslovení. Jakou měl podobu, je vedlejší. Zůstane Zemákem vždy, i když odlišeným od ostatního s., jemuž jako »král« země dává jméno [Gn 2,19]. Od něho zůstává odlišen i tehdy, když odmítá následovat hlasu svého Stvořitele. To naznačuje sz zpráva o jeho *pádu [Gn 3]. Ale Bůh zůstává věrný, vytváří si na této zemi obecenství svého lidu, jenž má být světlem i pohanům až do končin země [sr. Iz 49,6]. Ovšem zde již navazuje nz zvěst o druhém Adamu-Kristu. Další podrobnosti viz v Křesť. revui 1953 [Bič: Starý Zákon o stvoření]. B.

C. Vypravování o s. světa v Gn 1 a 2. Obě zprávy o s. světa v Gn 1,1-2,4a a Gn 2,4bnn mají společný nadpis: »Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi«. Pisatelům šlo o to, aby touto větou čelili proti možnému mytologisujícímu skreslování následujících vypravování, jež namnoze užívají běžných tehdy mytologických výrazů i látek. Bůh a svět stojí proti sobě jako *Stvořitel a pouhé s., naprostý Pán a jeho dílo. I výraz *stvořiti, hebr. *bárá'*,

jehož se v bibli užívá jen o neslýchané, zázračné činnosti Boží, naznačuje propastný rozdíl mezi Bohem a světem. Bůh je nadsvětlný, svrchovaný, všemohoucí vládce nebe i země.

Vypravování t. z. v. kněžského kodexu [Gn 1,1-2,4a] začíná popisem prvotního chaosu [v. 2], temné, beztvárné vodní propasti, nad níž se »vznášel« Duch Boží. Je tu užito výrazu, jenž v hebrejštině označuje sedení slepice na vejcích. Ve fénických kosmogonických spekulacích je svět znázorňován jako ohromné vejce, z něhož se vyvinulo všechno, co existuje. Ale nadpis kapitoly a to, co následuje ve v. 3n, ukazují, že v bibli jde pouze o mythologickou terminologii, nikoli o mythologický obsah. Nejde o vývoj chaosu, nýbrž o tvůrčí zasažení do chaosu. Jak vznikl tento chaos, není řečeno. Chaos byl prostě zvolen jako počátek vypravování. Dílo s. se pak uskutečňuje řadou osmi božských rozkazů [sr. Ž 33,9], jež byly ihned splněny, a to dokonale [»viděl Bůh, že to bylo dobré«, v. 4.10.12.18.21.24; »velmi dobré«, v. 31; sr. Ž 104,31]: (1) s. světla a oddělení světla od prvotní tmy, v. 3-5; Bůh dává světlu i tmě jména. Teprve, když věci mají jména, skutečně existují pro starověkého člověka; nadto ten, který dává věcem jméno, je podle antického názoru jejich pánem. (2) S. oblohy, jež odděluje chaotické vody na dvě části, v. 6-8. Pojmenování oblohy nebem. (3) Oddělení moře od země, v. 9n. (4) Oděni země rostlinstvem, v. 11-13. (5) S. nebeských těles a jejich upravení na obloze, v. 14-19. Je to skrytá polemika proti současnému, hlavně babylonskému, názoru, že hvězdy jsou božstva. Podle bibl. názoru jsou nebeská tělesa pouze věci, jež mají význam jen ve služebním vztahu k zemi [»aby osvětlovala zemi«, v. 17, a oddělovala den od noci a sloužila k určování časů, dnů a let, v. 14.]. (6) Vody na Boží rozkaz vydávají ryby a ptactvo, v. 20-23. Teké »velryb« [mořský drak] byl v tehdejší mythologii démonickou bytostí. I zde je tedy vyjádřeno, že je pouhým s.ím. Zvláštním Božím požehnáním obdrželo ptactvo a ryby schopnost rozmnožovací. (7) Země na rozkaz Boží vydává živé bytosti, v. 24n. (8) S. člověka. Na rozdíl od ostatních tvorů je člověk stvořen přímo samotným Bohem po zvláštním a osobním jeho rozhodnutí, a to k jeho obrazu jako protějšek Bohu a pro Boha [ve vztahu Já k Ty] a s určením, aby vládl nade vším tvorstvem a nad celou zemí, v. 26nn.

Zvláštností tohoto vypravování je pečlivé, symetrické uspořádání osmerá stvořitelského díla do šesti dnů. S. probíhalo ve dvou etapách, z nichž každá zahrnovala po třech dnech vždy se čtyřmi stvořitelskými činy, při čemž poslední den každé etapy obsahoval dvě tvůrčí rozhodnutí. Při tom je jakási souběžnost mezi oběma stupni: (1) světlo // (5) nebeská tělesa: (2) vody a obloha // (6) ryby a ptáci; (3) suchá země // (7 a 8) pozemští tvorové; (4) rostlinstvo // určení tohoto rostlinstva za potravu člověka i zvířat. Význam tohoto šestidenního schématu je naznačen v Gn 2,1-3, kde odpoči-

nutí Hospodinovo je považováno za prototyp a posvěcení židovského dne sobotního [sr. Ex 20,9nn; 31,12-17; 35,1nn a j.]. Básnickou ozvěnou tohoto prosaického vypravování je Ž 104, jenž silněji zdůrazňuje působení ducha Božího při s. [v. 29n], vyzdvihuje tvůrčí rozkoš Boží [v. 31] a jeho trvalou péči o stvořený svět [v. 27-35], jenž je nehnoucím pomníkem slávy svatého Hospodina. Podobné myšlenky jsou v Ž 8 a 19.

Ve vypravování Jahvistově [Gn 2,4bnn] země, kterou stvořil Bůh, byla suchou pustinou bez života, v níž nemohlo nic růsti pro nedostatek vláhy a kde nebylo možno obdělávat půdu [v. 5n]. Vyvýšenost člověka nad ostatními tvory je znázorněna tím, že jeho s. je položeno nikoli na konec, nýbrž na počátek stvořitelského díla [v. 7], Bůh jej utvořil [hebr. *jásar* = modelovati] z prachu země a vdechl do jeho nosu dech života. Člověk je sice jako ostatní tvorové »duší živou« [Gn 2,7.19], ale jen o člověku se praví, že mu Bůh vdechl »dechnutí« života. Pro něho vstřípil Bůh zahradu, v níž měl žít a z jejích stromů se měl živit [v. 8.9.15—17]. Následuje zformování zvířat a ptáků [rovněž ze země], aby se člověk necítil osamocen, měl nad kým vládnout [dávati jméno = vládnout nad někým] a aby v něm vznikla touha po rovnocenné pospolitosti [v. 18-20]. Neboť mezi zvířaty neměl člověk pomoc, »kteráž by jeho roven byla« [Gn 2,20 v Karafiátově překladu; hebr. *neged* může znamenat protějšek, jakým jsou na př. pravá a levá ruka, muž a žena]. Konečně byla zformována žena ze žebra člověkovy, přivedena k němu jako pomocnice a ustanoveno manželství [v. 21-23]. Toto druhé vypravování, jež vyzdvihuje Boží mimořádnou péči o člověka, vede k vyličení člověka »pádu«.

Z obou vypravování mohl věřící Izraelec vyčísti tyto revelační skutečnosti: 1. Svět je naprosto závislý na Bohu. Není emanací Boží, není podstatně stejný s Bohem, není od věčnosti, nýbrž byl stvořen. Teprve stvořením světa nastává čas. - 2. Bohem stvořený svět je dobrý, neboť byl stvořen za scénu, nástroj a předmět Boží spasitelné činnosti na člověku, s nímž už v ráji uzavřel smlouvu milosti. - 3. Člověk byl stvořen k obrazu Božímu [sr. Gn 9,6], t. j. ke společenství s Bohem. - 4. Manželství [sr. Mt 19,4.8; Mk 10,6] a den posvěceného odpočinku jsou nejstaršími Božími rády na tomto světě. - 5. Na všemohoucnosti Boží, patrné ve s., mohl Izraelec měřit velikost Boží lásky [sr. Iz 40, 26n; Neh 9,6nn a j.].

II. Nový Zákon. Myšlenka s. z ničeho [*creatio ex nihilo*], jež byla připravena sz výrazem *bárá'* [*Stvořiti, *Stvoření I. C.] a byla jasně vyslovena v židovské literatuře mezi SZ a NZ [na př. 2Mak 7,28: »Z těch věcí, které své bytnosti neměly, učinil je Bůh, ano i lidské pokolení také učiněno jest«, a j.], stojí v pozadí nz výroků o s., i když není přímo vyslovena. »Bůh volá i to, co nebylo, jako by bylo« [R 4,17], a to

[1010] Stvoření

pouhým svým slovem [2K 4,6]. Stvořeno bylo vše [Ef 3,9; Zj 4,11], co je na nebi i na zemi, viditelné i neviditelné, ať jakkoli nazývané a představované [Ko 1,16], nebe, země i moře [Zj 10,6, sr. Sk 4,24; 14,15; Zj 5,13], svět i všecko, což jest na něm [Sk 17,24], ale také nebesa jako sídlo Boží, kde se děje Boží vůle [Mt 6,10] a Bůh je oslavován jako Stvořitel a Udržovatel všech věcí [Zj 4,8-11; 5,13]. »Od něho a skrze něho a pro něho jsou všechny věci« [R 11,36 v Škrabalově překladu]. On je Pánem nebe i země [Mt 11,25] právě jako Stvořitel.

Spasitelný smysl s. je vyjádřen obratem, že vše bylo stvořeno »skrze Ježíše Krista« [Ef 3,9, sr. 1K 8,6] a »pro něho« a »v něm« [Ko 1,16; Žd 1,2; Zj 3,14]. »Bez něho nic není učiněno, což učiněno jest« [J 1,3]. On je obraz neviditelného Boha [Gn 1,27], pravý Adam, pravý první člověk, prvorozený všeho tvorstva [Ko 1,15], t. j. především ve smyslu časovém i hodnotním, nade vším tvorstvem jako ten, kdo mu panuje [v rabinské literatuře někdy i sám Bůh byl nazýván Prvorozený]. Kristus byl tedy »nejen nástrojem stvořitelského aktu Božího, nýbrž i cílem a vzorem s., tím, pro něhož [což znamená zároveň: podle něhož] všecko bylo stvořeno. Není žádného principu ani smyslu jsoucná, který by byl na Kristu nezávislý nebo který by jej dokonce mohl převyšovat. Lidstvo má v Kristu všecku svou soudržnost, své bytí, své trvání, svou existenci« [Kral. »všecko jím stojí«. J. B. Souček, Výklad Ko, str. 28n]. Podle Žd 1,3 Kristus »nese vesmír slovem své moci« [Žilkův překlad].

Ovšem, Nový Zákon nezapomíná, že jde o padlé s., jež nese kletbu toho, který se opovážil na počátku porušit smlouvu s Bohem [Gn 3]. Tak se staly »v tomto stvoření«, jež vzešlo z Božího tvůrčího aktu, popsáno v Gn 1 a 2, hřích a »smrt vládnoucími živly« [R 5,12nn]. Člověk ve svém odloučení od Boha došel dokonce tak daleko, že se klání raději s. než Stvořiteli [R 1,25]. Tak jako první lidé se skrývali a utíkali před Bohem, tak jednou země i nebe utekly před tím, který sedí na trůnu, a nebude po nich památky. Vše, co patří »tomuto s.«, je odsouzeno k zániku [Žd 1,10-12; Zj 6,14]. Vykladači nejsou zajedno v tom, zda s., o němž je řeč v R 8,19-22 znamená lidstvo anebo tvorstvo mimolidské [sr. Ž 98,8; Iz 35,1n; 55,12n; Oz 2,21n; Am 9,13; Ab 2,11]. Ale zdá se, že tu je míněno veškerenstvo [tvorstvo i lidstvo], podrobené marnosti a porušení kvůli člověku [R 8,20]. A právě toto utrpení tvorstva má snad člověku také ukázat jeho hřích; člověk je před Bohem opravdu bez výmluvy [R 1,20]. Zatím však všecko s. vyhlíží po tom, aby skuteční synové Boží byli zjeveni; až se to stane, bude i samo tvorstvo vysvobozeno z otroctví zániku a nabude svobody v slávě dítek Božích.

Tak přijde nové nebe a nová země [Zj 21,1nn, sr. 2Pt 3,13; Iz 65,17n], v nichž nebude

panovati smrt [1K 15,26]. Tak jako první svět byl stvořen pro Krista, v Kristu a skrze Krista, tak také tento nový svět, který se počal vlamovati do tohoto starého světa příchodem Kristovým, má svůj původ a příčinu v Kristu [Ef 1,4; 1Pt 1,20; sr. Mt 12,28; J 17,24]; ale jednou se zjeví v plné slávě a moci [Mt 25,34; Zj 13,8; 17,8].

Zatím člověk, který je pouhým Božím s-m a nemá vůči Bohu žádného nároku [R 9,20nn], může se stát už v tomto životě novým stvořením, a to v Kristu [2K 5,17; Ga 6,15]. V Kristu je člověk »stvořen k skutkům dobrým, kteréž Bůh připravil« [Ef 2,10], v něm je zrušeno staré nepřátelství k Bohu [Ef 2,15], v něm dochází k oblečení nového člověka podle Boha stvořeného [Ef 4,24; Ko 3,10], kvůli němu nás zplozuje Bůh slovem pravdy, abychom byli jakousi prvotinou jeho tvorů [Jk 1,18], t. j. nových tvorů [sr. J 1,12n], a to prostřednictvím Ducha svatého [R 8,23; J 3,1-13]. Člověk jako nové s. má nový poměr k Bohu [R 8,15]. Zatím základ tohoto nového života je skryt s Kristem v Bohu; je to skutečnost na venek nepoznatelná a nejspolehlivější [Ko 3,3n], která teprve v budoucnosti bude odhalena, až se Kristus zjeví v plné slávě, jež však už nyní se projevuje v životě [R 6,1nn; 8,21; Ko 3,5-14]. Projevuje se i v poměru k ostatnímu s. Člověk jako nové s. přijímá s důvěrou všechno, co vyšlo z ruky Boží [1Tm 4,4], ať už jde o pokrm [Mk 7,14nn; R 14,14; 1K 10,25n; Ko 2,20nn; Tt 1,14n; Žd 13,9] nebo o manželství [1K 7; 1Tm 4,3] nebo o podřízení lidskému řádu [1Pt 2,13, kde řád podle Kral. zřízení, je překladem řeckého *kthesis* = stvoření. Snad tu ani nejde o řád, nýbrž o různé lidi, kteří mají nárok na naši poslušnost. Sr. F 2,3], a to kvůli Kristu Ježíši. Člověk jako nové s. je jist, že žádné jiné s., byť sebemocnější, jej nemůže odloučit od lásky Boží v Ježíši Kristu [R 8,39]. Trpí-li, poroučí věrnému Stvořiteli svou duši [1Pt 4,13] a očekává konečný Boží tvůrčí akt, v němž s novým nebem a novou zemí bude přioděn i v nové tělo [2K 5,1-10]. N.

Stvořitel. *Stvoření. *Stvořiti. Mluví-li bible o Bohu jako o S-i, zdůrazňuje tím nejen jeho všemohoucnost [Ž 33,9; R 4,17] a moudrost [Ž 104,24; Př 3,19; 8,27; Jr 10,12; 51,15], nýbrž také jeho svrchované panství nad světem [Ž 24, 1n; 89,12; 95,5] a dějinami [Jr 27,5], jejichž jevištěm je právě svět, a jeho naprostou odlišnost od světa. Mezi Bohem a stvořením není žádné »organické« souvislosti, jaká je na př. mezi tělesným otcem a jeho synem. Stvoření je naprosto odlišné od S-e. Odtud přísný zákaz zobrazovat Boha [Ex 20,4]. Bůh jako S. má nárok na důvěru, vděčnost a poslušnost svého stvoření [Dt 32,6.15; Ž 103,22; Iz 17,7; 22,11; 40,26nn; 43,1; 44,2.24; Ž 119,73; 1Pt 4,19]. Člověk jako stvoření nemůže před Bohem, svým S-em, uniknout ani se před ním skrýt [Ž 33,15; 94,9; 139], ale má možnost dovolávat se stvořitelské moci Boží [2Kr 19,15n; Neh 9,6]. Jeho nepřiměřenější poměr k Bohu je oslavovat jej jako S-e [Ž 8; 95,1-6; 104]. Ale

nejen člověk, nýbrž celá příroda velebí podle biblického názoru svého S-e [Ž 19,2; 50,6; 69,35; 89,6; 148,4].

S. má ovšem také moc zničit vše, co z ně-
čeho vyvolal. Nejen člověk je v Boží ruce jako
hlína v ruce hrnčírův [Iz 29,16; 45,9; Jr
18,1nn], ale i celý vesmír [Dt 32,39; Ž 102,
26-28; 104,29; Iz 34,4; 51,6; 2Pt 3,7.10.12].
Mezi vyvoláním z ničeho a návratem v nic stojí
Boží záchovná péče [Gn 8,22; Neh 9,6; Ž
104,27n; Iz 40,26; Jr 31,35-37].

Bylo by však nesprávné, kdybychom se do-
mnívali, že Bůh jako S. světa byl základním
pojmem izraelské zbožnosti. V hesle *Stvoření
bylo poukázáno na to, že Izrael vycházel ze
skutečnosti Boha, který byl Bohem otců, S-em
Izraele [Iz 43,15]. Bůh byl pro Izraelce přede-
vším Pánem, jenž s nimi uzavřel smlouvu, tedy
Pánem dějin; on vyvedl Izraelce z Egypta
a vede jej dál. Izraelce nepostupoval ve svém
myšlení od stvoření k dějinám, nýbrž naopak.
Ale v Bohu, Pánu dějin, bylo v podstatě obsa-
ženo i to, že Bůh je S., Pán přírody, v níž se
dějiny odehrávají jako na svém jevišti, jež má
Bůh bezpečně ve svých rukou [Sd 5,4n; Jr
5,22-24; 27,5; 31,35nn; Am 9,2-4; Ab 3,3nn].
To všechno zaznívalo ve sluchu věřícího Izraelce,
když se ozvalo slovo S.

Stvořiti. Kral. tak ve SZ-ě překládají
vesměš [až na Ž 90,2, kde je užito hebr. *jálad* =
zroditi, v překladu Zemanov: »Dříve než se
zrodily hory«] hebr. sloveso *bára'* jehož je uží-
váno výhradně o Boží tvůrčí činnosti, zvláště
při stvoření světa a člověka [Gn 1,1.21.27;
2,3n; 5,1; 6,7; Dt 4,32; Ž 148,5; Iz 40,28;
45,12; 65,17; Am 4,13]. Pro stvoření světa
a člověka má hebrejšina ovšem ještě několik
jiných výrazů, na př. *nátá* = rozprostřiti, roz-

Stvořiti-Styďeti se [1011]

táhnouti [Jb 9,8; Ž 104,2; Iz 40,22; 44,24;
45,12; 51,13; Jr 10,12; Za 12,1], *'ásá* /= udě-
lati z dané látky, zhotoviti, na př. Gn 1,6n.16.
25 a j.), *jásar* [= modelovati, formovati, o čin-
nosti hrnčírův, na př. Gn 2,7.8.19; Iz 45,9.
11.18; 49,5], *kaná* [o namáhavé činnosti, jíž
se člověk zmocňuje věci; tedy připraviti si,
opatřiti si, dobýti si, vládnouti; o Bohu Gn
14,19.22; Dt 32,6], *jásad* [= založiti, utvrditi,
1Pa 16,30; Ž 93,1; Iz 45,18; Jr 10,12] a pod.
Ale teprve sloveso *bára'* zbavilo Boží činnost
všeho zlidšťování a plně vyjadřovalo to, k čemu
dospělo sz zjevení. Jde o Boží činnost, jež nemá
žádné obdoby v oblasti lidské činnosti; nikoli
zpracování dané hmoty, nýbrž o tvoření něčeho
docela nového, neslychaného, a to božskou
záračnou mocí. Tétož slovesa je užito nejen
pro stvoření světa a všech jeho podrobností,
nýbrž také o Božím zasahování do dějin [Ex
34,10, Kral. »Učiním divné věci, kteréž nejsou
učiněny (hebr. *bára'*) na vsi zemi«; Nu 16,13,
Kral: »Pakli něco nového učiní (hebr. *bára'*)
Hospodin«; sr. Iz 48,7]. Bůh neukončil svou
stvořitelskou činnost stvořením světa a
člověka; on si stvořil Izrael [Iz 43,7.15], tvoří
srdce jednoho každého [Ž 33,15], on je
ochoten stvořiti čisté srdce [Ž 51,12] i ovoce
rtů, t. j. vyznání a chvalozpěvy k chvále Boží
[Iz 57,19] a pokoj dalekému blízkému [Iz
57,19]. On tvoří kováře i zhoubee jako své
nástroje [Iz 54,16], ale on si také stvoří nová
nebesa a novou zemi, nový Jerusalema [Iz
65,17n] i lid, jenž bude chválit Hospodina [Ž
102,19]. *Stvoření. *Stvořitel.

Stvrditi, stvrzení, stvrzený. Ustanoviti,
vyhlásiti, založiti [Ž 119,152]; potvrditi [Dn
11,14]; dáti právní platnost, pravoplatný [Ga
3,17: »Neruší pravoplatné Boží pořízení«.]

Styďeti se. Slovesem s. se překládají Kral.
hebr. tvary sloves *b-v-š* a *kálám*, jež tlumočí
výrazy s. se, zastyďeti se, hanbiti se, býti zahan-
ben a pod. *Hanba. Jde o vyjádření překypují-
cího pocitu, že vnitřní soulad a uspokojení se
sebou samým jsou porušeny anebo že se člověk
ocitl v rozporu s běžnými měřítky soudobé spo-
lečnosti anebo se zřejmou povinností. Vdovství
bylo pokládáno za pohanění, za něž se žena
stydí [Iz 54,4 v překladu Hegerov: »Nestyď
se, netřeba tobě se pyřit!«]. Napliti do obličeje
bylo považováno za potupu, za niž se člověk
musel stydět sedm dní [Nu 12,14]. Nepoctivý
správce v Ježíšově podobenství se stydí žebrat
[L 16,3]. O kněžích a levitech se ve 2Pa 30,15
praví, že se zastyděli, když srovnávali svou ne-
čestnost s horlivostí lidu, který přišel do Jerusa-
lema slavit slavnost *Beránka [sr. 2Pa 29,34].
Také odpůrci Ježíšovi se zastyděli pro tvrdost
svého srdce [L 13,17] a Pavel se bojí, aby se
nemusel stydět za svou chválu korintského
sboru [2K 9,2.4].

Podle Gn 2,25; 3,7 je stud také výrazem
toho, že byl porušen soulad s Bohem, takže
možno říci, že podle biblického názoru souvisí
stud převážně s hříchem a vinou

Egyptské božstvo Chnum modeluje na hrnčírském
kruhu člověka, za ním pisář bohů Thot (s hla-
vou ibise), držící v pravé ruce rydlo, pisátko. Obraz
z chrámu v Denderě (?).

[1012] Stydlivost-Sual

[Ezd 9,6; Jr 31,19; Ez 16,27.52.63; 36,32; sr. 43,10n; Sof 3,11]. Největší hanbou je modlářství [Ž 97,7; Iz 1,29; 42,17; 45,16n; Jr 2,26n, sr. Iz 42,17]. Jb 19,3 vytýká svým přátelům, že se nestydí za svou tvrdost vůči němu, a Jr 6,15 nařiká, že ti, kteří »páchali nepravost«, se ani nestydějí [sr. Př 7,13; Jr 3,3; 6,15; 8,12; Sof 3,5.11]. Nejhorší duchovní a mravní úpadek se projevuje u těch, kteří se chlubí tím, zač by se měli stydět [F 3,19 v překladu Hejčlově: »Jejichž bůh je břicho a jejichž sláva je v jejich vlastní hanbě«]. Návrat ke studuje známou pokání [Jr 22,22; 31,19; Ez 16,27.61; 36,32; sr. Ezd 9,6], ale ne vždycky [Jr 48,20].

S. se znamená někdy býti zklamán [Jb 6,20; Ž 6,11; 22,6; Iz 20,5; 23,4; 41,11; 45,16n; Jr 2,36; 9,19; 12,13; 14,3n; 48,13; Ez 32,30; Jl 1,11; Mi 3,7; 7,16; Za 9,5; 13,4]. V tom smyslu nutno chápat časté prosby věřících, aby nebyli zahanbeni, a Boží sliby, že ti, kteří na něho očekávají, nebudou zahanbeni [Ž 25,2; 69,7; 119,6.31.80.116; Iz 49,23; 54,4n; Jl 2,26; Ř 9,33; 10,11]. Ale právě proto cítí věřící živelný stud a zklamání, když se mu zdá, že Bůh tyto své sliby neplní [Ž 44,16; Jr 9,19].

Obrat »očekávali dlouho, až se styděli« [Sd 3,25] znamená »očekávali až do krajnosti«.

Také v NZ-ě jde o překlad skupiny výrazů, souvisejících se slovesem *aishchynin, -esthai* = zahanbiti, vydati posměchu; býti zahanben, s. se; býti zklamán; stud. To, zač se věřící člověk má stydět a zač se opravdu stydí, je hřích [Ř 6,21]. Neboť vše, čím žil před poznáním Krista, je takové, že je *mrzko o tom mluvit [*Mrzkost. V Doplněcích *Mrzký]. Žilka překládá Ef 5,11n: »Neučastněte se neplodných skutků tmy, ale raději je kárejte, neboť člověk se opravdu stydí i jen mluvit o tom, co ti lidé činí tajně«. Žato se věřící člověk nestydí za evangelium [Ř 1,16], jež je Boží moc k záchraně každého věřícího [sr. Ga 6,14]. A k tomuto evangelium patří také jistota, že se Bůh nestydí nazývat Bohem těch, kteří směřují k lepší vlasti, totiž nebeské [Žd 11,16], a že Kristus se nestydí nazývat je bratřími [Žd 2,11]. Kvůli nim Kristus podstoupil kříž, »opovážil se hanby« [Žilka: »nedbal na potupu«, Žd 12,2]. Nestydět se za evangelium znamená nestydět se za Krista [Mk 8,38; L 9,26], za utrpení pro něho [2Tm 1,12; 1Pt 4,16], ani za okovy jeho svědků [2Tm 1,16], ani za vydávání svědectví pro něho [2Tm 1,8], a usilovat o to, aby se člověk osvědčil před Bohem jako dělník, za něž není proč se stydět [2Tm 2,15]. Věřícímu záleží nejvíce na tom, aby nebyl zahanben od Krista a tím i zklamán v den jeho příchodu k soudu [1J 2,28; Mt 25,41nn; Mk 8,38]. *Hanba. *Zahanbovatí.

Stydlivost, stč. = cudná zdrželivost, skromnost [1Tm 2,9].

Stýskání, stýskati (si), stýskavý. Stč. sloveso stýskati [si] znamená teskliti, zastonati v duchu, zarmoutiti se, reptati [Nu 11,1;

Pl 3,39], býti nespokojen, omrzen; stěžovati si, žalovati. Stýště se mi = jest mi teskno, nelíbí se mi, omrzelo mne [Gn 27,46; Jb 10,1 v překladu Hrozného: »Jsem syt svého života«]. »Nestýště se mi« [F 3,1] = není mi obtížno. »Duše má stýskala sobě s nimi« [Za 11,8] = pozbyl jsem s nimi trpělivost [Heger]. Ve smyslu ztráceti odvahu, ochabovati, zoufati v Žd 12,5. Ve v. 3. překládají Kral. totéž řecké sloveso výrazem hynouti [sr. Mt 15,32; Mk 8,3], v Ga 6,9 slovesem oblevovati [Jb 5,17; Př 3,1 1n; Zj 3,19]. Žd 13,17 překládá Žilka: »S radostí a ne se vzdechy«. Ju 16 ve Škrabalově překladu: »Jsou to reptalové, nespokojení se svým osudem« [podobně Žilka]. Jde o staro-církevní bludaře, kteří odporovali sborovému řádu [v. 11] a vzepřeli se úloze, kterou jim v církvi přidělil Bůh. Jsou nespokojeni s Bohem a jeho vedením.

Střatý *Stínán, stínati.

Sua [= bohatství]. - 1. Otec kananejské ženy Judovy [Gn 38,2.12; 1Pa 2,3]. - 2. Dcera Heberova [1Pa 7,32]. - 3. Hebr. psáno *Só* '.

Farao Sua. Egyptský reliéf.

[sv'], podle 2Kr 17,4 král egyptský, u něhož hledal pomoc proti Assyrii Ozee, král izraelský [kolem r. 724 př. Kr.]. Jde nejspíše o *Sib'e-a* [Sevecha; Sechb bylo egyptské božstvo, související se Saturnem], velitele egyptských vojsk, který ve spolku s králem Gázy, Chanunu, se postavil r. 720 př. Kr. u Rafia [32 km j. od Gázy] proti assyrskému králi Sargonovi. Spojenci byli rozprášeni, *Sib'e* prchl, Chanunu byl zajat, farao pak ihned zaplatil poplatek Assyrii. Je pochybné, zda *Sib'e* je totožný s egyptským králem Šabako. V oné době byl asi ještě velitelem vojska.

Suach [= smetí, odpadky], prvorozený syn Zofachův z kmene Asserova [1Pa 7,36].

Sual [= liška nebo šakal]. - 1. Třetí syn

Zofachův [1Pa 7,36], Asserovec. - 2. Území, proti němuž se obrátil jeden ze tří houfů filistinských nájezdníků [1S 13,17]. Zdá se, že *Ofra bylo jedním z měst tohoto území, ležícího sev. od Michmas.

Suar [= malý], otec Natanaela, knížete pokolení Izachar za putování Izraelců po poušti [Nu 1,8; 2,5; 7,18,23; 10,15].

Subael [1Pa 24,20]. *Sebuel.

Sud. U Ezd 7,22 tak překládají Kral. hebr. *bat*, jež označuje bibl. míru pro tekutiny [*Bát]. V *Lachis [Lákiš] byly nalezeny zbytky dvou rozbitých kameninových nádob, z nichž jedna má nápis, znamenající nejspíše »královských bát«. Po rekonstrukci bylo shledáno, že to asi byly velmi obrovské nádoby. Jejich obsah činil přibližně 442 l. Nádoby pocházejí z doby panování Sedechiášova, takže nám snad určují velikost královského bátu ze 6. stol. př. Kr. Obvyklý hebr. bát obsahoval pouze kolem 40 l. *Míra. U Jr 48,12 je tak přeloženo hebr. *kélí* = nádoba. U Jb 32,19 a Mt 9,17 jde o kožený měch, zhotovený ze zvířecí kůže. Užívalo se jich na uskladnění vína a jiných tekutin.

Suech [hebr. *šū'ch* = nízko položený, jáma], syn Abrahama a Cetury [Gn 25,2; 1Pa 1,32]. Někteří badatelé se domnívají, že jde o kmen, jehož jméno v podobě *Suchu* se vyskytuje na klínovém nápisu, nalezeném na pravém břehu Eufratu. Bildad Suchský snad patřil k tomuto kmeni [Jb 2,11; 8,1; 18,1; 25,1; 42,9].

Suf [= plástek medu]. Levita z rodu Kahatova, předek proroka Samuele [1Pa 6,35]. V 1Pa 6,26 má jméno Zofai. *Zuf.

Sufam [hebr. *š'fūfām* = had?], vzdálený potomek Beniamínův, zakladatel čeledi Sufamské [Nu 26,39], který je nazýván *Mufim v Gn 46,21, Suppim v 1Pa 7,12.15 a Sefufan v 1Pa 8,5.

Suham [= kopač jam?], syn Danův a zakladatel čeledi [Nu 26,42]. V Gn 46,23 se nazývá *Chusim.

Sucha [= jáma]. Judovec [1Pa 4,11].

Suchatští, rodina písařů, bydlících v Jábezu [1Pa 2,55], původem snad ze *Socho.

Sucho, suchost, suchý. S-o může označovat totéž, co naše země [souše, suchá země] proti vodám, moři [Gn 1,9n; 7,22; Ex 14,16.21n; Joz 3,17; 4,18.22; 2Kr 2,8; Neh 9,11; Ž 66,6; Ez 30,12; Ag 2,7; Žd 11,29]. může však také znamenat suché, bezdeštné počasí, jehož přírozeným důsledkem býval hlad a mor. V Palestině všechna úroda závisela na zimních deštích od listopadu do dubna. Nepršelo-li v této době vydatně, nastalo v letních měsících takové s-o s vyprahlostí země, že se téměř nic neurodilo. S-o bylo pokládáno za trest Boží za nezachováání Zákona a modlářství [Dt 28,22; Jr 14,1; 50,38; Am 4,9; Ag 1,11; 2,18]. S-o, mor a *rez, kobylky a různý jiný hmyz bývaly častou pohromou v Palestině [1Kr 8,37; 2Pa 6,28]. I potoky za sucha mizí, takže Jb 6,17 k nim přirovnává své přátele, kteří právě tak zklamou v letní a horké době života. A jako s-o s horkem uchvacuje vody ze sněhu, tak podsvětí [Kral.

Suar—Sukkot Benot [1013]

»hrob«] podle Jb 24,19 ty, kteří zhřešili. V obecném smyslu mluví žalmista o tom, že pod tíhou ruky Boží se proměnila jeho životní míza [Kral. »vlhkost«] v letní vyprahlost [Kral. »s-o letní«, Ž 32,4], takže se podobá vyprahlým zahradám a polím. Iz 25,5 jest snad lépe překládati: »Hlučení cizozemců jsi přetřhl jako horkost ve vyprahlé zemi, horkost stínem oblaku; zpěv ukrutníků přetřžen« [sr. v. 4]. Boží soud promění Ninive v s-ost, t. j. v poušť [Sof 2,13; sr. Na 1,10]. Svě věrně však bude Hospodin sytit i v náramném suchu, t. j. na místech, vypálených sluncem, na písečných pouštích [Iz 58,11]. Je to vzpomínka na putování Izraelců pouští [sr. Jr 17,8].

Mesiášský král a jeho knížata jsou přirovnáváni k tekoucím vodám na s-ém místě, na pustině [Iz 32,2, sr. 25,4]. »Býti dřevem s-ým« [Iz 56,3] = býti bez potomstva a tedy v potupě a bez užítku pro izraelskou pospolitost. Izaiáš jménem Hospodinovým povzbuzuje kleštěnce, kteří se připojí k lidu Božímu, aby o sobě neřikali: »Já jsem dřevo s-é«. Cizozemci a kleštěnci bývali vyloučeni z pospolitosti Izraele [sr. Dt 23,1-8; Ezd 9,1n; Neh 9,2; 10,30n; 13,1-3.23-30]. Ale Iz 56,3-7 dává naději i těmto lidem a slibuje, že jim dá Hospodin jméno v Izraeli, jež bude trvalejší, než kdyby měli tělesné potomky. Všecky národnosti a kultické přehrady budou odstraněny [sr. 1Kr 8,41nn; Ez 17,24]. - »Kosti s-é« [Ez 37,2,4] = zbavené všeho tuku a vysušené sluncem a vyluhované deštěm; obraz duchovního stavu izraelského lidu, jenž propadl naprosté, beznadějně mrtvosti. - L 23,31 staví proti sobě zelené a suché dřevo, zelený, úrodný strom proti uschlému, neúrodnému. Zeleným stromem označuje Ježíš sebe, suchým lid izraelský. Smysl výroku je asi tento: »Jestliže se dopouštějí takové nespravedlnosti na mně, nevinném a svatém, co se teprve stane s těmi, jimž se nedostává jakékoli spravedlnosti před Bohem!« Jiní vykladači vztahují tento výrok přímo na plačící ženy: »Jestliže je tak tvrdé a surově jednáno se mnou, což teprve bude s vámi v den, kdy se nepřátelé zmocní Jerusalema!« - »Suchý« u J 5,3 = člověk s odumřelými, ochrnutými údý. - O nečistém duchu, jenž byl vypuzen z člověka, praví se u Mt 12,43; L 11,24, že prochází místy bez vody [Kral. »po místech s-ých«], tedy neobydlených, [sr. Ž 63,1; 107,4-7.33-36]. Podle tehdejšího lidového názoru bloudili démoni, kteří nenašli bydliště v lidech nebo zvířatech, po poušti. *Azazel.

Oběť suchá, *Oběť, str. 519,f.

Suchský *Suech.

Sukkimšti [= obyvatelé stanů], nejspíše nějaký kočující kmen pastýřský, uváděný v 2Pa 12,3 zároveň s Lubimskými a Chussimskými jako část armády egyptského krále Sesáka, s ním vytáhl proti judskému králi Roboámovi.

Sukkot Benot [2Kr 17,30], jméno ženské

[1014] Sukně-Sunem

bohyně, jejíž obraz byl postaven ve zvláštním stánku babylonskými kolonisty v Samaři. Někteří se domnívají, že jde o »stan dcer«, v němž se dívky babylonské dopouštěly smilstva, aby tak uctily svou bohyni; jiní mají za to, že jde o přenosné stánky, v nichž byly nošeny sošky této bohyně. Někteří ve slově Benot vidí babylonskou Zerbánitu, manželku babylonského božstva Marduka [Merodacha].

Sukně, suknička, stě. oděv ze sukna, jakýkoli svrchní šat. *Roucho. V NZ-ě jde většinou o překlad řeckého *chiton* [Mt 5,10; 10,9n; Mk 6,9; L 3,11; 6,29; 9,3; J 19,23; Sk 9,39; Ju 23. *Oděv, 1]. Totéž slovo překládají Kral. také roucho [Mk 14,63]. Řecké *himation*, jež Kral. překládají výrazem s. [L 22,36; Sk 14,14], znamená jakýkoli oděv nebo roucho [Mt 9,16; 27,35; Mk 5,28,30 a j.], zvláště pak přehoz, svrchní šat, plášť [Sk 9,39], jež byly oblíbeny přes spodní *chiton*. Tento plášť byl natrhován na znamení smutku a rozhořčení [Sk 14,14]. *Roztrhnouti. Ve Sk 16,22 nejde roztržení, nýbrž o stržení tohoto pláště s těla před mrskáním.

Sůl, nepostradatelná součástka potravy [Jb 6,6], užívaná ke konzervování ryb, nakládání oliv a zeleniny, měla pro starověkého člověka také náboženský význam jako symbol trvanlivosti, věrnosti a pohostinnosti [Ez 4,14 zní v hebr. doslovně: »S. paláce jíme«]. Tak jako zápach a rozklad byly spojovány se zlými duchy, tak s., bránicí hnilobě a nečistotě, byla spojována s božstvem. Proto bylo soli užíváno při uzavírání smluv. Odtud snad výraz »s. smlouvy« [Lv 2,13, sr. Nu 18,19; 2Pa 13,5], kde Kral. hebr. »smlouva soli« tlumočí výrazem »smlouva trvanlivá«. Jísti s někým chléb se soli anebo samotnou s. znamenalo uzavření trvalého přátelství. Novorozeňata byla omývána solí [Ez 16,4] snad také z tohoto symbolického důvodu, nestojí-li v pozadí starověký názor, že s. zahání zlé duchy. I ve sz obětním kultu měla s. důležitou úlohu [Lv 2,13; Ez 6,9; 7,22; Ez 43,23; sr. Mk 9,49]. Zdá se, že i kadidlo muselo být osoleno, jak snad vyplývá z hebr. znění Ex 30,35. Rovněž i předkládné chleby [Lv 24,7 podle LXX] a víno i dříví, jež hořelo na oltáři. Patrně se vycházelo z názoru, že oběť je chléb Boží [Lv 21,8.17] a že tedy musí být osolena jako lidská strava. Mišna mluví o »solní siní« mezi siněmi chrámu Herodesova.

Na druhé straně znamenala s. také vyprahlost, poušť a neplodnost [Dt 29,23]. *Slatinný. Proto snad bývala dobýtá a vyvrácená města posypána solí, aby se více nevzpamatovala [Sd 9,45, sr. Sof 2,9], ovšem je také možné, že toto posypání solí znamenalo naprosté zasvěcení Bohu. N.

V NZ-ě je s. obrazem toho, co je odlišující podstatou života a poslání učedníků ve světě [Mt 5,13; Mk 9,50; L 14,34n]. V každém z těchto evangelijních výroků je obrazu s-i použito v poněkud odlišném smyslu, ale ve

všech případech souvislost naznačuje, že »slanost« souvisí s rozhodností k životnímu obratu tváří v tvář přiblížení království Božího a s pohotovostí k obětím a k snášení protivenství. Ztratí-li učedníci tuto slanost, pozbývají vši hodnoty právě tak jako s. u Mrtvého moře, jež byla promíšena sádrou, anebo s., nahromaděná pod širým nebem nebo ve vlhkých skladištích. Ale viz také heslo *Pošlapati. Podle Ko 4,6 má být i řeč věřícího okouřena solí, t. j. patrně býti zakotvena v srdci evangelia milosti Boží v Kristu, která jediné dá vnitřní jistotu k případné odpovědi na všechny otázky. *Solen, solnatý, solný.

V Palestině byla s. dobývána vypařováním mořské vody v krajině kolem Mrtvého moře [na jihu, Dt 3,17; Ez 47,11]. Této soli říkali s. sodomská na rozdíl od soli skalní, dobývané v Džebel Udsam [*Sodoma], hoře 11 km dlouhé a 45 m vysoké. Spatnějších druhů soli se užívalo ke hnojení. Za Seleukovců byla s. státním monopolem [IMak 10,29; 11,35] právě tak jako v Egyptě za Ptolemejců. x x

Sulamitská. Mladá žena, o níž je zmínka v Pís 6,12. Jméno bylo odvozováno od Sunem, jména městečka [Joz 19,18; 1Kr 1,3; 2Kr 4,8], jež se v době prvokřesťanského historika Eusebia nazývalo Šulem [dnešní Sólém nebo Súlám]. Vykладаči se domnívají, že jméno S. místo Sunamitská bylo zvoleno také proto, že jeho souhlásky připomínají Šalomouna [hebr. *šlómó*]; dokonce prý jde o ženský tvar jména Šalomoun. Pak by nešlo o vlastní jméno, nýbrž o druh titulu. *Zástup vojenský.

Sumatský [1Pa 2,53], jedna ze čtyř rodin Kariatjaharimských.

Summa [nč. pravopisem suma], z lat. = souhrn, součet, počet [Nu 1,2; 2,32], množství [Ex 5,8.18; Ž 139,17]. »Hlavní s.« [Ex 30,12] = počet hlav [»spočítáš-li počet hlav synů Izraelských, kteří mají být počítáni«]. Nejasný je výrok u Ez 28,12: »Ty, jenž zapečetuješ summy«. Hebr. *toknit*, které je zde přeloženo výrazem s. a u Ez 43,10 obratem »všecko naskrze«, znamená podle slovníků model, obrazec s udáním měř, dokonalý tvar, obrazec něčeho, vzor, míra. Smysl Ez 28,12 je asi ten, že král tyrský dává pečet své dokonalosti, domnívá se, že dosáhl dokonalosti v kráse a moudrosti. - S. ve smyslu krátký obsah, Est 3,14; 8,13, nejde-li tu spíše o kopii, opis, jak udávají slovníky. S. ve smyslu hlavní věc, cíl [Kaz 12,13, sr. 1Tm 1,5; Žd 8,1]. »Summou« = zkratka, souhrnně, konečně [1Pt 3,8, sr. Ž 49,21, kde Kral. vsunují výraz »summou«].

Sunamitská, žena narozená v *Sunem anebo obyvatelka tohoto místa. Toto jméno se vyskytuje v bibli dvakrát. Jednou je jím označena Abizag, ošetřovatelka krále Davida [1Kr 1,3.15; 2,17.21n], po druhé bezejmenná hostitelka Elizeova [2Kr 4,8.12.25.36; 8,1-6], jejíž domnělý dům je podnes ukazován cestovatelům. *Sulamitská.

Sunem, město na hranicích území pokolení Izacharova [Joz 19,18]. Zde se utábořili Filištinští před poslední bitvou se Saulem

[1S 28,4]. Leželo severně od údolí Jezreel naproti Gelboe, kde měl své vojsko Saul. Tradice od nejstarších dob ztotožňuje toto místo s vesničkou Sólám [Sulem], ležící 8 km j. od hory Tábor na jižním svahu Malého Hermonu. O jiné S. snad jde v 2Kr 4,8nn. Leželo nejspíše na cestě ze Samaří na horu Karmél [2Kr 4,25nn]. *Sulamitská. *Sunamitská.

Suni, syn Gádův, zakladatel čeledi [Gn 46,16; Nu-26,15].

Sup je ve Lv 11,13n; Dt 14,13 uveden mezi nečistými ptáky, jež nebylo dovoleno požívat. Není jisto, zda jde o s-a v našem slova smyslu. Spíše jde o nějakého menšího dravce rychlého letu, jak vysvitá z hebr. jména *dá'a*, odvozeného od slovesa *dá'a* = rychle létat [sr. Dt 28,49; Ž 18,11]. O Edomu prorokuje Iz 34,15, že se stane pouští, kde budou sídliti všelijaké příšery, mezi nimiž je jmenován také s.

Supim [snad nějaký druh hadů] a Chupim, synové Jedieaele, syna Benjaminova [1Pa 7,12]. V Gn 46,21 má S. jméno Mupim, v Nu 26,39 Sufam a v 1Pa 8,5 Sefufan.

Sur. - 1. Město na sv. hranici Egypta. Čteme o něm nejprve ve vypravování o útěku Agar od Sary [Gn 16,7]. Abraham potom bydlil mezi Kádes a S. [Gn 20,1]. O Izmaelovi čteme v Gn 25,11.18, že přebýval v krajině od Hevilah až po S. proti Egyptu [sr. 1S 15,7; 27,8]. Na poušť, jež dostala jméno po tomto pohraničním městě, přišli Izraelci po přechodu Rudého moře [Ex 15,22n]. Zdá se tedy, že S. bylo opevněným městem na sev. cípu Rudého moře, čemuž nasvědčuje i český význam jména: hradba, zeď. Egyptsky Thor, ležící na kanálu *Sichor [Ši-Hór, Iz 23,3].

2. Kníže nebo král Madiánský, spojenec nebo vasal krále Amorejského Seona [Joz 13,21], otec ženy, jménem Kozbi, jež sváděla Izraelce k modlářství [Nu 25,15-18]. Byl zabit ve vyhlazovací válce, kterou vedl Mojžíš proti Madiánským [Nu 25,15nn; 31,8]. Hebr. jméno je jinak psáno než 1.

3. Jedna z bran jerusalemského chrámu [2Kr 11,6]. Hebrejsky jinak psáno než 1. a 2.

Suriei [= Bůh je skála], levita, kníže čeledi Merari za doby putování Izraelců pouští [Nu 3,35].

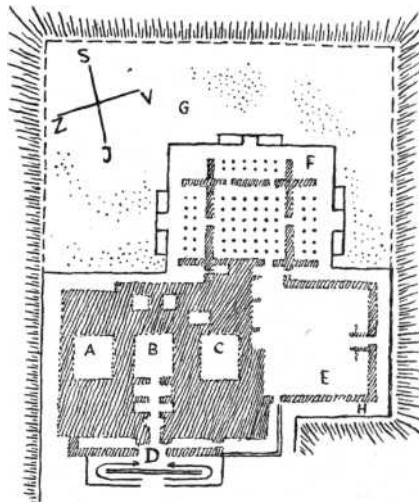
Surisaddai [= Všemohoucí je skála], otec Salamiela, knížete Simeonovců za doby putování Izraelců pouští [Nu 1,6; 2,12; 7,36.41; 10,19].

Surový, stč. = syrový [Ex 12,9; Sd 16,7; 1S 2,15].

Susa, královský sekretář [pisař] Davidův [1Pa 18,16] a později Salomounův. Ve 2S 8,17 je uveden pod jménem Saraiáš, v 2S 20,25 pod jménem Seiaš a v 1Kr 4,3 pod jménem Sisa. Slo patrně o neobvyklé jméno, a to, že není jmenován jeho otec, snad naznačuje jeho cizí původ. Nejspíše obstarával diplomatickou korespondenci s cizími státy.

Susan [= město lilii], původně hlavní město krajiny v bibli zvané Elám, jejíž vládci často ohrožovali své záp. sousedy. Je zajímavé, že i proslulý zákoník babylonský, připisovaný

Hammurabimu [*Babylonie], byl odveden do S. elamským králem Šutruk-nachchuntem ve 12. stol. př. Kr. [Bič L, 113]. Po rozdělení říše assyrské za králů Kyaxara Medského a Nabopolasara Babylonského připadlo S. Babylonii [Dn 8,2]. Když pak Kyros [bibl. Kýrus] dobyl Babylona, stalo se S. zimním sídlem perských králů. Leželo na řece Choaspes [Ulai] a mělo silně opevněný hrad s královským palácem a klenotnicí. Darius, Xerxes [Est 1,1] a jejich

Plán Artaxerxova paláce v Susách. ABC = vnitřní dvory. D = dvojitě schodiště. E = velké nádvoří. F = audienční síně se sloupovým řádem o 72 sloupech. G = „rajská“ zahrada. H = vyvýšený nadjezd k hlavní bráně nádvoří.

nástupci až po Artaxerxa II. zřizovali v paláci nádherné dvorany. Podle Neh 1,1 bydlil v S. Nehemiáš. Když r. 331 př. Kr. dobyl Alexander Veliký toto město, zmocnil se v něm nesmírných pokladů. Židovská diaspora tam byla velmi silná. Dlouho se udržela. Sem nás uvádí i kniha Ester. Dnešní zbořeniny v Sus ukazují na bývalou slávu někdejšího královského sídla. Vykopávky zde objevily perský palác, skládající se ze dvou celků: »V prvním jsou kolem několika ústředních dvorů a dvorečků seskupeny obytné místnosti [půdorys měří 125 x 150 m], kdežto druhý palác, s prvním bezprostředně sousedící a o něco menší, obsahoval velký audienční sál a měl 72 sloupů« [Bič L, 248]. Pochází z doby Artaxerxovy.

Susanechajšti [Ezd 4,9], obyvatele města Susan nebo krajiny Susiany, v níž Susan bylo hlavním městem. Byli osazeni Asnaparem [Asurbanipalem] v Samaří po vyvrácení sev. říše Izraelské.

Susi [= jezdec?], otec Gaddiův, zvěd, zastupující pokolení Manassesovo při prvním

[1016] Sutala-Svár, svárlivý

propátrá vání zaslíbené země [Nu 13,12].

Sutala. Syn Efraimův, zakladatel čeledi [Nu 26,35n]. V 1Pa 7,20 je nazýván *Sutelach.

Sutelach. Potomek Efraimův, syn Zabádův [1Pa 7,21]. *Sutala.

Sužování, sužovati *Soužen, soužení.

Sváda, stě. sváda - svár, spor, boj, hádka [Př 15,18; 17,14,19; 18,6,18; 22,10; 23,29; 26,21; Mk 15,7; Jk 4,1]. *Svár.

Svadba, nč. svatba, v dobách biblických byla doprovázena ustálenými obřady, jejichž stopy můžeme vyčísti z některých bibl. míst. Byla čistě rodinnou záležitostí, spojenou snad s přísahou ženichovou, již byla manželská smlouva potvrzena [Ez 16,8; Mal 2,14, sr. Tobiaš 7,12-16]. Obětní hody byly při s-ě ve starověku samozřejmostí. Před svatebním dnem se nevěsta vykoukala [Judit 10,3nn; snad také Ez 16,9 a Ef 5,26n nazavuje na tento zvyk], oblékla se do svatebního šatu, bohatě ozdobeného krajkami [Ž 45,14n; Zj 19,8; 21,2] a klenoty [Iz 61,10] a opatřených nezbytným pasem [Iz 3,24; 49,18; Jr 2,32]. O závoji se mluví v Gn 24,65 [sr. 29,23nn]. I ženich se oblékl do svých nejlepších šatů [Iz 61,10] a měl právě tak jako nevěsta na hlavě věnec [Pis 3,11]. S. byla zahájena průvodem: ženich za večera, doprovázen přáteli [Sd 14,11; Mt 9,15; J 3,29], vycházel ze svého domu, obklopen hudebníky, zpěváky a světloňoši [1Mak 9,39; Mt 25,7, sr. J 7,34; 16,9; Zj 18,23], aby si odvedl nevěstu z domu jejích rodičů. Když obdržel jejich požehnání a přijal přání příbuzných a přátel [Gn 24,59n; Rt 4,11; Tobiaš 7,13], navracel se s nevěstou, zahalenou dokonale závojem, v slavnostním průvodu zpět do domu svých rodičů [Ž 45,15; 1Mak 9,37]; cestou se připojily přítelkyně nevěstiny a další přátelé novomanželů [Mt 25,1nn]. Svatební hostina byla obyčejně v domě ženichově nebo jeho rodičů [Mt 22,1-10; J 2,1,9]; bydlel-li ženich příliš daleko, byla svatební hostina v domě nevěstině buď na náklad ženichův anebo nevěstinych rodičů [Gn 29,22; Sd 14,10; Tobiaš 8,17n]. Poslední částí svatebního obřadu bylo doprovolení nevěsty do svatebního pokojika [Gn 29,23; Sd 15,1; Jl 2,16; Tobiaš 7,18]. Původně šlo o nevěstin stan [sr. Gn 24,67. *Manželsství. *Rodina]. Druhého dne se v hostině pokračovalo. Celkem trvalo svatební veselí 7 až 14 dní [Gn 29,27; Sd 14,12nn; Tobiaš 8,17]. Kdo odmítl pozvání na s-u, dopustil se hrubé urážky [Mt 22,1-9]. Zdá se, že při královských s-ách dostávali hosté svatební roucho [Mt 22,11]. Někteří badatelé tvrdí, že velká část Pis byla zpívána při svatebních slavnostech. Dosud v Sýrii představují ženich a nevěsta během svatebního týdne krále a královnu, jimž býval na *humně postaven trůn.

Obrazně se mluvilo o s-ě mezi Hospodinem a jeho lidem [Iz 62,4n; Oz 2,19]. Zvláště v rabínské literatuře uzavření smlouvy na Sinaji bylo popisováno jako s. Hospodinova s Izrae-

lem, při čemž Zákon představoval manželskou smlouvu, Mojžiš družbu. Hospodin jako ženich vychází vstříc své nevěstě-Izraeli. I Pis byla vykládána tímto způsobem. Ovšem, že ke skutečné s-ě dojde až v mesiášské době. Na tyto názory nazavuje NZ. Ježíš často přirovnává mesiášskou dobu ke s-ě. Sebe sama označuje za ženicha [Mk 2,19; J 3,29], z čehož by plynulo, že jeho učedníci jsou považováni hromadně za »nevěstu«, která už za jeho pozemského života okouší radost z jeho přítomnosti, nikde to však není v evangeliu takto výslovně řečeno. Prává s. přijde až s jeho druhým příchodem. Jeho učedníci mají očekávat připraveni tento jeho druhý příchod tak jako moudré panny příchod ženichův [Mt 25,1-10; L 12,36nn]. Království nebeské je podobno velké svatební hostině, k níž je pozván především Boží lid; když odmítá, jsou pozváni i ti, kteří k lidu Božimu, t. j. k Izraeli, nepatřili [Mt 22,3nn; sr. L 14,8nn], Ap. Pavel sebe sama prohlašuje za družbu, který připravuje církev věřících jako čistou pannu nebeskému ženichovi, Kristu [2K 11,2]. Podobně Jan Křtitel je přirovnán k družbovi, který se raduje z radosti ženichovy; snad se chce říci, že Křtitel připravil Mesiášovi nevěstu v podobě prvních učedníků [J 3,29]. A Zj ličí, jak toužebně církev jako nevěsta očekává svého nebeského ženicha. S. Beránkova už přišla [Zj 19,7nn], nevěsta, nový duchovní Jerusalems [Zj 21,2], se připravila [sr. Iz 61,10; 62,5]. Nebeský ženich může přijít [Zj 22,17].

Svadební roucho [Mt 22,11] *Svadba.

Svaditi se, stě. = pohádati se, znesvářiti se, dáti se v boj [Ex 21,18].

Svadnouti, stě. = chřadnouti, býti skleslý, umdlíti [Lv 26,39; Ž 18,46; 107,5], býti szírán [Ž 119,139], stráven [Ez 4,17; 24,23; 33,10], schnouti, ztrnouti [Mk 9,18] a pod.

Svár, svárlivý. Tak překládají Kral. ve SZ-ě tři různé hebr. výrazy - nejčastěji *mádón* [Ž 80,7; Př 6,14; 10,12; 17,14; 18,19; 21,9; 22,10; 25,24; 26,21; 28,25; 29,22; Jr 15,10; Ab 1,3 a j.] -, jež však překládají také výrazy *nesnáz, *odpor, *rozbroj, *rozepře, *různice, *sváda a pod. Sr. také hesla *Hádati se, hádka, *Meribah, *Vody sváru. S. jako opak *pokoje, jenž byl podle bibl. názoru považován za hlavní složku blahoslaveného života jednotlivce i pospolitosti ve smlouvě Hospodinově, byl pokládán za jedno z největších zel, zvláště mezi bratřími, přáteli a příbuznými [Gn 13,8]. Zejména Př prohlašuje s. za zvláštní nebezpečí pro jakoukoli pospolitost [Př 19,13; 21,9,19; 25,24; 27,15]. Původce s-u nazývá člověkem neslechetným [Př 6,12,14], hněvivým [Př 15,18; 29,28], převráceným [Př 16,28], vysokomyslným [Př 28,25], bláznem [Př 18,6], posměvačem [Př 22,10]. Kořenem s-u je pýcha [Př 13,10], nenávisť [Př 10,12], láska ke hříchu [Př 17,19], a jen Bůh může skrýti člověka před svárlivými jazyky jako ve stanu [Ž 31,21]. Veleben je muž, který se nedá vyprovokovat k hněvu a dovede upokojit s. [Př 15,18; 17,14; 20,3; 25,8]. Iz 58,4 vytýká zámožným

vrstvám, že využívají postních dnů k rozněcování s-ů, různic, rvaček a útisku pracujících. Jiní vykladači mají za to, že púst činí tyto lidi nevrlými a svárlivými, takže si svou špatnou náladu vylévají na svých podřízených, při čemž dochází i k násilnostem. Pro proroka je bolestné, že byl Bohem povolán k tomu, aby byl mužem s-u [Jr 15,10], a pro Boží lid, že se stal předmětem s-u mezi sousedy [Z 80,7]. Ab 1,3 naříká před Hospodinem, že ho nutí, aby se díval na nepravost Judských, a dopouští, aby v zemi byli lidé, kteří vzbuzují s. a různici.

V NZ-ě jde o dva řecké výrazy: *maché* [sloveso *machomai*] = fyzický boj, zápas; slovní boj, hádka [opak pokoje], a *eritheia* - činnost námezdníka; přeneseně: smýšlení námezdníka, pracujícího za denní mzdu [tak na př. R 2,8; 2K 12,20; Ga 5,20; F 2,3; Jk 3,14.16, kde Kral. mají výrazy *dráždění, rozdráždění], tedy takové počínání, jehož cílem je jen bezprostřední vlastní prospěch. Na význam tohoto slova však snad působila i zvuková podobnost s *eris* = spor. Zilka na uvedených místech postupně překládá: osobivý, revnivost, spory, osobní zaujatost. Je přirozené, že také NZ pokládá s. za úhlavního nepřítele pospolitostního života Kristových učedníků. Jeho kořenem je podle L 22,24-27 touha po významnosti, velikosti a moci, jež je neslučitelná s Ježíšovým příkladem a příkazem sebeobětovně, pokorné služby i těm nejmenším a nejbezvýznamnějším [Mk 9,33-37; 10,35-45] i poslušného nesení kříže [Mk 8,34]. S. je vypočítáván mezi charakteristickými znaky života bez Boha [R 1,29], pečování o *tělo a podléhání tomu, co z těla pochází [R 13,13n; 1K 3,3; Ga 5,20]. S. ničí pospolitost církve [1K 1,10nn; 3,3nn; 2K 12,20; F 2,3, sr. J 17,20nn]. Zvláště falešní učitelé, kteří ve starokřesťanské církvi vedli spory o slova a jejich domněle tajemný význam, rozsévali s. mezi věřícími [1Tm 6,4; 2Tm 2,23; Tt 3,9]. »Služebník Páně si nesmí libovati v boji, ale má býti vlídný ke všem, přístupný poučení, snášlivý ke křivdám, ve výchově odpůrců vlídný« [2Tm 2,24 v Zilkově překladu. Sr. 1Tm 3,3; Tt 3,2]. Jk 3,14-4,2 varuje před závisť a žárlivostí, jež prozrazují rozdělené srdce a vedou k nelaskavým s-ům a bojům. Jk tu myslí nejen na s-y slovní, ale také sociální.

Všecky tyto výstrahy před s-y však neznamenají, že křesťan nemá a nemusí bojovat. Někdy dokonce budiž dojem člověka, jenž všechno kolem znepokojuje [Sk 17,6]. Ale ve svém boji užívá jiných zbraní a pohnutky tohoto boje jsou jiné než sebeláska, závisť a touha po moci. Viz heslo *Rytěřovati.

Svářiti se, stč. = bojovati, míti spor, dohadovati se [Nu 20,13]. *Vody sváru.

Sváteční, sobotní [Dt 5,15]; den bohoslužebného shromáždění [Oz 12,9; Mt 26,5; L 2,42]. *Slavnost, *Sobota. *Svátek.

Svátek. V hesle *Slavnost bylo podáno vše podstatné o svátcích ve SZ-ě. Zde uvedeme přehled svátků podle izraelského kalendáře [*Měsíc, míra časová]:

Svářiti se-Svátek [1017]

JMÉNO MĚSÍCE	PŘI- BLIŽNĚ NÁŠ	SVÁTKY
1. <i>'Ábīb</i> neboli <i>Nisan</i> Ex 23,15; Neh 2,1 30 dní	duben	1. Novměsíc 14. večer počátek přesnic; Ex 12,18n; 13,3-10. 15.-21. slavnost přesnic Lv 23,6 16. obětování prvotin obilních, Lv 23,10-14
2. <i>Živ</i> neboli <i>'ijjār</i> 1Kr 6,1,37 29 dní	květen	1. Novměsíc 14. slavnost přesnic pro ty, kteří se nemohli zúčastnit svátku pře- dešlého měsíce. Nu 9,10n
3. <i>Siván</i> Est 8,9 30 dní	červen	1. Novměsíc 6. Slavnost ovocné žně, sklizení, prvotin, týdnů, Ex 23,16.19; 34,22; Lv 23,15-21; Nu 28,26; Dt 16,9n
4. <i>Tam- múz</i> 29 dní	červenec	1. Novměsíc
5. <i>'Ab</i> 30 dní	srpen	1. Novměsíc 9. Postní den na památ- ku zničení chrámu
6. <i>'lúl</i> Neh 6,15 29 dní	září	1. Novměsíc
7. <i>'Éltá- nīm</i> neboli <i>Tišrī</i> 1Kr 8,2 30 dní	říjen	1. Novměsíc. Slavnost troubení. Židovský Nový rok. 10. Den smíření, Lv 16,29-31. 15.-21. Slavnost stán- ků, Ex 23,16; Lv 23,34; Dt 16,13. 22. Svaté shromáždění, Lv 23,36; Nu 29,35; Nu 29,35; Neh 8,18, sr. J 7,37
8. <i>Búl</i> nebo <i>Marcheš- vān</i> 1Kr 6,38 29, příp. 30 dní	listopad	1. Novměsíc

[1018] Svatě-Svatost, svatý

JMÉNO MĚSÍCE	PŘI- BLIŽNĚ NÁŠ	SVÁTKY
9. <i>Kislév</i> Neh 1,1 Za 7,1 29, příp. 30 dní	prosinec	1. Novměsíc 25. Slavnost posvěcení chrámu (1Mak 4,52; J 10,22).
10. <i>Tébet</i> Est 2,16 29 dní	leden	1. Novměsíc
11. <i>Šebát</i> Za 1,7 1Mak 16, 14 30 dní	únor	1. Novměsíc
12. <i>'adár</i> Est 3,7 29, příp. 30 dní	březen	1. Novměsíc 14.–15. Slavnost Purim Est 9,21–28

Svatě, řecky *hosios*. Označuje to, co je před Bohem a člověkem správné a dobré, co odpovídá právu božskému i lidskému. Žilka překládá 1Te 2,10: »Vy jste svědky i sám Bůh, jak zbožně [Kral. svatě], spravedlivě a bezvadně jsme se chovali k vám věřícím«. Pavel tu zdůrazňuje své svědomité plnění všech pastýřských povinností ke sboru. *Svatý.

Svatokrádce, svatokrádež. Podle starověkého řeckého, římského a egyptského názoru platilo odcizení předmětů svatyně za jeden z největších zločinů. Při vyhlášení amnestie bývali vrahové a svatokrádci obvykle vyjímáni z dohodiní zákona a odsouzeným svatokrádcům bylo odepřeno pohřbení v domácí půdě. Snad i Dt 7,25n nutno chápati na pozadí běžného názoru o s-ži, i když jde o modly, a pozdější vykladači Zákona se snažili toto ustanovení všelijak obcházet. Podle Sk 19,37 bere efezský městský písař v ochranu stoupence Pavlovy, že se nedopustili s-že, t. j. vylupování chrámů, ani rouhání. V Ř 2,22 vytýká Pavel Židům, že sice mají v ošklivosti modly, ale přesto se neostýchají obchodovat s ukradenými věcmi ze svatyně [obětními dary, desátky a pod., sr. Mal 3,8 a 1,7-14] anebo dokonce s loupežemi z pohanských chrámů. Tak toto místo vykládá na př. Jan Zlatoústý. Krádež, cizoložstvo a svatokrádež tu stojí v jedné linii.

Svatost, svatý. *Posvátný. *Posvěcen, posvětit. Podle A. Frinty [Náboženské názvosloví], znamenal výraz s-ý v slovanských jazycích původně »rozмноžující vzrůst, působící vzrůst«, v pohanských dobách Slovanstva silný [ve jménech jako Svatopluk, Svatohor],

čímž se snad vysvětluje i název hřbetní, křížové kosti »s-á kost«. Přejechod k dnešnímu významu s-ý se mohl udát ve smyslu síly ve víře, posílení shůry. Je příznačné, že tímto směrem ukazují také některé hebr. výrazy, jež Kral. překládají s., s-ý.

1. Biblická terminologie. Kral. výrazy s., s-ý překládají ve SZ-ě odvozeniny dvou hebr. kořenů: *ch-s-d* a *k-d-š*. Výraz *chásid* znamená laskavý, milosrdný [2S 22,26; Ž 12,2; 18,26; 145,17], dobrotivý [Jr 3,12], zbožný, mající správný poměr k Bohu, ctitel Boží, pobožný [1S 2,9; 2Pa 6,41; Ž 30,5; 31,24; 37,28; 52,11; 79,2; 97,10; 116,15; 132,9,16; 145,10; 148,14; 149,1,5,9; Př 2,8; Mi 7,2], který uzavřel smlouvu s Bohem při obětech [Ž 50,5], patří k jeho lidu [Ž 85,9] a je mu milý [Ž 4,4]. V době Makkabejských se utvořila skupina Asideů [hebr. *ch^asídím*, 1 Mak 2,42], která se oddělila od kněží, podvolujících se hellenisujícímu násilí Antiocha IV. Stali se tak předchůdci farizeů ve svém soustředění na studium Zákona a odmítání všeho smlouvání s hellenismem [*Rek].

Hebr. *k-d-š* se snaží někteří odvodit od kořene *k-d-d* [= odříznouti, oddělit]. Dříve se myslívalo i na kořen *ch-d-š* [= býti jasný, čistý, nový], dnes však se tato domněnka z důvodů jazykozpytných všeobecně odmítá. Badatelé nejsou jednotní v této věci. Zdá se však, že v pojmu *k-d-š* bylo původně obsaženo obojí: naprostá odlišenost, oddělenost od všeho ostatního, obecného, všem přístupného, všedního [1S 21,4n; Ez 42,20; 48,15; ve SZ-ě jsou pojmy *k-d-š* a *n-z-r* (= oddělit) pojmy souznačné, jak jest patrné z Nu 6,2–8, kde se střídají porny nazarejství, oddělení a s-ý] a naprostá novost, jinost, jinakost a nesrovnalost, jež vzbuzuje bázeň nebo hrůzu. Od nejstarších dob měl výraz *k-d-š* nejužší vztah ke kultu. Podle Pedersena znamenala s. zvláštní sílu, jež se mohla stát i pro druhé zdrojem síly, udržující život, anebo také zdrojem záhuby. Truhla Boží na př. šířila mezi Filištinci hrůzu a zmatek [1S 5-7; zvl. 1S 6,19n; sr. 2S 6,6n]. Vypadalo to tak, jako by byla naplněna s-i, jež je obvyčejnému, »nesvatému« člověku přímo nebezpečná. Proto také posvátné předměty, patřící ke stánku úmluvy, musely být zabalovány, když byly přenášeny při putování Izraelců pouští, aby nosiči nezemřeli [Nu 4,15,19n]. Ovšem, tyto základní rysy v pojmu s-i - naprostá odlišenost a nepřístupnost - vycházely ve SZ-ě z pojetí Boha jako osobního Pána a byly v různých dobách sz dějin různě zdůrazňovány a duchovně prohlubovány. Viz další odstavce!

V NZ-ě jde o výraz *hosios* [původně to, co je posvěceno božským nebo lidským právem, zvyklostí; čistý, zvláště o kultické čistotě, sr. 1Tm 2,8; zbožný; uctivý, důstojný; laskavý], jenž je souznačný s hebr. *chásid* [na př. Sk 2,27; 13,34n; Tt 1,8; Žd 7,26; Zj 15,4]. *Svatě. Dále o výraz *hieros* [původně silný, mocný, velký, zvl. o tom, co má vztah k božstvu, jak bylo božstvu zasvěceno a je jeho majet-

kem], na př. 1K 9,13 obětech, 2Tm 3,15 o SZ-ě [svatá Písma]. Řecké *hagnos* znamená původně to, co je uctíváno anebo posvěceno obětí, tedy to, co je bezvadné, čisté, neposkvrněné, nevinné [2K 11,2; Tt 2,5; sr. Př 20,9; 21,8; Ž 12,7; 19,10, kde je v LXX užito téhož slova]. V tom smyslu mluví 1Pt 3,2 o s-ém chování křesťanských žen. Snad se tu myslí na totéž, co je ve 2K 11,3 vyjádřeno obratem »sprostnost, kteráž jest v Kristu« [Žilka: upřímná náklonnost ke Kristu; sr. Jk 3,17; 4,8]. Nejčastěji však jde o výraz *hagios*, jenž odpovídá hebr. *k-d-š* a souvisí se slovesem *hazesthai* = stát v hrůze před něčím, báti se něčeho; *hagios* označuje původně tedy to, co vzbuzuje posvátnou úctu a bázeň, co souvisí s obětmi a je jimi uctíváno, co je velké a mocné. Ale teprve NŽ dal tomuto řeckému pojmu plnou a příznačnou náplň.

I. STARÝ ZÁKON. 1. Svatost Boží. Iz 6,3nn vyjadřuje ve vši stručnosti celou sz zbožnost a podstatu sz theologie. Neboť sz zbožnost je proniknuta vědomím s-i Boží v tom smyslu, že s. tvoří nejvnitřnější podstatu Boží bytosti. U Am 4,2 přísahá Hospodin skrze svou s., t. j. při své nejvnitřnější podstatě, naprosto odlišné ode všeho, co bylo stvořeno. V ostatních orientálních náboženstvích se mluví sice velmi často o svatých předmětech, úkonech a kultických osobách, ale jen výjimečně o s-ém božstvu, kdežto SZ označuje především Boha jako s-ého. Tím se pojem s-i dostává z oblasti magické, přírodní a neosobní síly do oblasti osobní podstaty a osobních vztahů. Nemůžeme ovšem už vysledovat, jak se tento pojem prohluboval, jak rostl a kdy ho bylo po prvé užito o Bohu. Nesmí nás másti, že na př. v Gn není výslovně zmínky o s-i [*k-d-š*] Boží. Souvisí to s tím, že kult neměl ještě tak význačnou úlohu jako později. Ale Gn má jiné výrazy, jež v podstatě znamenají totéž. Když si Jákob uvědomil, že se mu ve snách zjevil Bůh, zvolal po svém procitnutí: »Jak hrozné jest místo toto!« [Gn 28,17]. Je to totéž, co okoušel Mojžíš na Orébu, když mu bylo řečeno, že místo, na němž stojí, je země s-á [Ex 3,5, sr. Joz 5,15]. Také jména Boží v Gn vyjadřují s. Boží, i když není užito označení *k-d-š*. »Strach Izákův«, t. j. ten, před nímž se Izák děsí [Gn 31,42.53], »Mocný Jákobův«, t. j. ten, v němž je soustředěna nadpřirozená, odpudivá síla a jenž je uctíván Jákobem [hebr. *’ábír* (= Mocný) souvisí s akkadským *’abaru*, jež znamená původně magickou, odpudivou sílu], *’él šaddaj* [Kral. překládají obratem »Bůh silný všemohoucí«, Gn 17,1; 28,3 a j.], *šaddaj* [Kral. překládají Silný, Gn 49,25]. Ve všech těchto jménech jsou prvky, jež se později soustředily ve výraz *k-d-š*. Jisto je, že sz poněti s-i Boží není jednoznačné, ale ve všech jeho formách jde o tentýž zjev naprosté odlišnosti a jinakosti Boží, o vědomí, že mezi Bohem a světem, Bohem a člověkem je propast.

Přehlédneme-li vše, co je ve SZ-ě řečeno o s-i Boží, můžeme s Hánalem [Religion der Heiligkeit, 1931] rozeznávat tyto jednotlivé

typy s-i, jež ovšem nejsou vždycky čisté - jeden typ splývá anebo překrývá druhý -, přece však vyjadřují ráz jednotlivých údobí sz náboženských dějin:

Především je zastoupen onen typ s-i, který je příbuzný představám starověkého *tabu*. Snad tu jde o vyznávání předizraelského a předpraoteckého náboženství, známého v Ur a Cháran. Tento typ je charakterisován představou nedotknutelnosti, nepřiblížitelnosti, strašlivé moci Boží, která reaguje na všechno porušení tohoto odstupu se strany člověka zničením. Nejde tu o výraz Božího hněvu, nýbrž o bytostní reakci na vše, co neodpovídá Boží s-i. Hebrejščina má pro tuto reakci výraz *chérem*, obvykle překládaný slovem »pro-kletí« [Mal 4,6]. Příslušné sloveso *cháram* znamená učinit nepřístupným, naprosto zničit; v určitém tvaru: zasvětit [božstvu]. Nejpatrnější je to na vypravováních o truhle Boží, jež byla symbolem Boží přítomnosti [1S 6,19-21; 2S 6,6-9, sr. 1Pa 13,9n; 1S 5,2-9n]. V kněžském okruhu prosvitá tento názor ustavičně; odtud předpisy o kultické čistotě těch, kteří mají přijít do styku s truhlou Boží [Nu 4, 15-20], o uvedeném zavinování kultovních předmětů, aby ti, kteří se jich musejí dotýkat, nezemřeli [Nu 4,20], o vyloučení lidu z blízkosti stánku úmluvy [Nu 18,22n; sr. 1,53; 19,13.20]. Hora Sinaj nebyla přístupna ani lidu ani kněžím [Ex 29,12.20-24], vůbec bylo nebezpečné vidět Boha [Gn 32,30n; Ex 19,21; 24,1n.11; 33,20nn; Sd 6,22n; 13,22; 1Kr 19,13; Iz 6,2n], přilízet jeho skutkům a jednání [Gn 19,26n], naslouchat jeho hlasu [Ex 20,18n; Dt 5,23nn, ale Dt 4,36!], setkat se sním [Gn 32,25n; Ex 4,24nn; 3,5; 12,7.13.22n], vyslovovat jeho jméno nepatřičným způsobem [Ex 20,7; Dt 5,11; Am 6,10; sr. Gn 32,29; Sd 13,17n]. Lidskou reakci na takto prožívanou s. byl úděs, hrůza, posvátný ostych [Gn 15,12; Sd 13,6; Iz 8,13; Oz 11,9; Am 3,8, sr. Lv 19,30; 26,2]. Hřích je prožíván spíš jako vědomí kultické neschopnosti nebo kultické nečistoty než jako osobní vina.

Ale s. Boží znamená také jeho vznešenost, vyvýšenost a moc. Hněl se domnívá, že tuto s. Boží okoušeli obzvláště sz patriarchové. »Hospodin je velebný v s-i, hrozný v chválách, čínící divy« [Ex 15,11; Ž 99,3; 111,9]. Kral. v tom smyslu přikládají Bohu přívlastek hrozný. Luther tentýž hebr. výraz *nórá* překládá svatý. Člověk před ním je prach a popel [Gn 18,27]; je k tomu potřebí svaté odvahy, aby se obrátil k Bohu se žádostí nebo prosbou [Gn 18,30nn; Sd 6,39]. Neboť Hospodin je Bohem nebe [Gn 11,5.7; 24,7 a j.], přebývá na nebesích [Ex 19,18 a j.], takže pýcha člověka je útokem na vznešenost a vyvýšenost Boží [Gn 3,5.22; 11,2nn; Iz 14,13nn; Ez 28,2]. Vůči takto svatému Bohu může mít člověk jen poměr poslušné a očekávající závislosti a bázně [Gn 42,18; Dt 25,18]. Člověk může být jen Božím poslušným služebníkem

[1020] Svatost, svatý

[Gn 18,3,5; 19,2,19; 26,24]. Hřích je prožíván jako provinění proti tomuto poslušnému služebnictví, ale teprve následky tohoto provinění probouzejí vědomí viny [Gn 42,21; 44,16; Z 6,3n; 38,4n].

Ve zbožnosti, jež byla formována zjevením Božím Mojžíšovi, vystupuje horlivost jako nejsilnější charakteristika s-i Hospodinovy. Je to v podstatě první typ, zbavený magičnosti [představy o neosobní síle]. Kral. *horlivost je překladem hebr. *kanná'* jež označuje šířající úsilí, energické sebeprosazování, žehravost až žárlivost. S-ý a horlivý jsou souběžné pojmy [Joz 24,19, sr. Ez 39,25, kde Bůh horlí pro své svaté jméno]. Zákonodárce se Sinaje je Bůh horlivý, který při prosazování své vůle navštěvuje nepravost otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení [Ex 20,5; 34,14; Dt 4,24; 5,9; 6,15; sr. Nu 25,11; Iz 59,17; 63,15]. Je jistě příznačné, že En Misfat [= pramen práva, Gn 14,7] bylo přejmenováno snad právě v době Mojžíšově na Kádes [=svatý, zasvěcený, posvátný]. I to naznačuje souvislost s-i se zákonodárstvím, jež je prosazováno horlivým Bohem. Je také příznačné, že výraz horlivý je spojován s výrazem oheň šířající [Dt 4,24, sr. Iz 10,16], který ničí vše, co se staví do cesty jeho plánů. Proto je symbolem jeho s-i oheň [Ex 3,2; 19,18; 20,18; Dt 4,12] a ohnivý sloup [Ex 13,21n], blesk, hřmění, kouř a pod. Horlivý Bůh činí divy, aby byl od Izraele posvěcen, t. j. aby si Izrael účinně uvědomil jeho s. [Ex 15,11; Nu 20,12n; 27,14, sr. 1S 2,2; Z 77,14n; Nu 14,21-28]. Jeho úradek bude uskutečněn, ať se proti němu staví cokoli [Nu 23,19; Joz 3,10]. Hospodin je jako lýtý lev, jemuž nemůže uniknout kořist [Jb 10,16; Iz 31,4; Oz 5,14; 11,10; 13,7n].

Reakci člověka na zjevení této s-i Boží bylo vědomí přemoženosti, uchvácenosti, zmocněnosti, neuniknutelnosti, plné podrobenosti až svatě posedlosti. Projevovalo se to obzvláště u staroizraelských soudců [Sd 3,10; 6,34; 11,29; 13,25; 14,19; 15,14; 1S 10,6,10; 11,6; 19,20,23]. Odpovědi člověka na horlivost Boží je vlastní horlivost [Nu 25,11; 1Kr 19,10,19; 2Kr 10,16; Z 69,10; 119,139; sr. J 2,17]. Promluví-li Hospodin, ocitají se ti, kdo ho slyší, jako pod hypnotickým tlakem, jemuž nemohou odolat [Oz 11,1 On]. Bázeň před horlivým Bohem vede k poslušnosti [Dt 4,10; 17,19; 28,58; 31,12n]. Proto bývá u rozkazů Božích dovětek: »Nebo já jsem Hospodin« [Lv 19,14,32; 25,17 a j.]. Neposlušnost Božích rozkazů a řádů je bezprostředně po činu pocítována jako hřích [Gn 3,8; 1S 24,6n; 2S 12,13; 24,10; 1Kr 21,27]. Ale hříchem je i jakékoli šilhání po cizích božstvech, neboť Bůh ve své horlivosti nesnese žádného dvojníka [Ex 20,3n]. Každá modloslužba je poskvrměním jména Boží s-i [Lv 20,3; 22,2]. S-ý Bůh [kádós] ne-snese žádného prostituta [kádés] nebo prostitutku [k'désá], kteří se dopouštějí »posvátné« prostituce jako zasvěcenci kananejských

božstev [Kral. překládají »pes« a »nevěstka«, Dt 23,18]. Horlivému Bohu je to ohavností [sr. Dt 17,1nn; Oz 4,14].

K obsahu sz pojmu s. náleží také naprostá, dokonalost, vyjádřitelná v češtině slůvkem »vše« a pod.: vševědoudnost, všeobšíhlost, všudypřítomnost, naprostá soběstačnost. Zvláště u proroků Am, Iz, Jr, t. zv. druhého Iz a ve spisech vzniklých pod jejich vlivem převládá toto pojetí s-i Boží. Je příznačné, že Ježíš sám chápal takto Boží s., když Lv 19,2, kde se mluví o s-i, přeformoval u Mt 5,48 v dokonalost Boží. Jde o dokonalost metafysickou i ethickou. Metafysická dokonalost je Boží sláva [Iz 2,10,19,21; 6,3; Ab 3,3]. Bůh je Svatý Izraelský [Iz 1,4; 5,24; 12,6; 17,7; 29,19; 41,14,16,20; 43,3,14n; 45,11; 47,4; 48,17; 54,5; 60,9,14; Jr 50,29; Z 71,22; 78,41; 89,19], jehož činnost vším proniká [Iz 5,19; 6,3; 29,23; 40,21nn], jenž na všechno stačí [Iz 31,1; Jr 10,6; Z 78,41nn; sr. Dt 10,17]. Právě proto nelze tohoto dokonalého Boha s ničím a s nikým srovnat [Iz 40,25] ani zpodobit. Vůči němu člověk cítí svou podstatnou nesvatost [Iz 6,5nn] a nečistotu, nehodnost blížít se k němu, své odsouzení, svou hříšnost jako trvalý stav, jenž má kořen v srdci člověka [Gn 6,5; 8,21]. Člověk musí být smířen, jeho nepravost sňata, jeho hřích přikryt. Toho nelze dosáhnout kultem. Bůh sám musí zasáhnout [Iz 6,7]. Jen naprostá změna srdce může pomoci, a ta je v Božích rukou [Jr 3,25; 13,23; 17,9]. Hříšnost je všeobecná [2Kr 8,46]. Bázeň před Bohem se tu stává věcí srdce [Iz 29,13; Jr 32,39n] a projevuje se mlčelivou pokorou [Mi 6,8; Ab 2,20; Sof 1,7; Z 65,2]. Jakákoli pýcha propadá Božím soudu [Iz 2,12n; 10,33n; 37,23,28n], i domýšlivá snaha státí na vlastních nohou a spoléhání na svépomoc nebo jinou lidskou pomoc [Iz 10,20; 17,7nn; 31,1,3; Oz 5,13; 8,9,13n; Mi 5,10-14; Za 9,10].

Vnější doprovodem této reakce na Boží dokonalost je úsilí i o kultickou čistotu. Bůh je s-ý, jeho lid má usilovat o s. [Lv 19,2]. Kultické kruhy shromáždily předpisy o čistotě v t. z. v. Zákoně svatosti v Lv 17—26, v němž znovu a znovu čteme zdůvodnění: »Svatí buďte, nebo svatý jsem já, Hospodin, Bůh váš« [Lv 19,2; sr. 11,45; 20,25n], ať už jde o zákony mravní, kultické nebo náboženské.

S. Boží nabyla v době exilní a poexilní povahy nadsvětlosti, zásvětlosti [transcendentnosti], naprosté jinakosti vůči světu a člověku. Bůh je *'eljôn* = Nejvyšší [Z 7,18; 18,14; 21,8; 57,3; 78,35,56; 83,19; Iz 14,14], sídlí na nebesích [Z 8,2; 103,19; 115,3; Iz 40,22,25; 57,15; 63,15], odkud spravuje zemi [1Kr 8,30,32,34,36; Z 2,4; 14,2; 33,13; 53,3; 76,9; 80,15], sesílá vidění [Ez 1,1,22,26] a pod. Pozemský chrám nemůže být jeho sídlem, nýbrž pouze jeho jména, t. j. místem, kde je vzýván [1Kr 8,43; 9,3; 11,36; 14,21; Neh 1,9]. Tato nadsvětlost Boží je patrná i na Božím oslovení Ezechiele výrazem »synu člověčí« [u Ez devadesátkrát]. To není už jen naznačení lidské mravní nedokonalosti nebo kultické

nečistoty, nýbrž transcendentnosti Boží a smrtelnosti lidské stejně jako v Ž 9,20n; 10,18. Bůh je na nebi a člověk na zemi [Kaz 5,2]. Moudrost Boží se stala jakýmsi prostředníkem a zástupcem Božím, jeho Zákon je ztělesněním jeho přítomnosti [sr. Dt 30,11-14 a zvl. Ž 119; Př 13,13] a svatosti, chrámový kult je oslavou transcendentní slávy Boží a jeho posvátného jména [Ž 22,23n; 30,10; 74,21; 79,13; Iz 42,12; Jr 13,16]. Báti se Boha je téměř totéž jako ctít Boha a jeho jméno [Neh 1,11; Ž 54,8; 86,11n; 96,2nn; 102,16; Iz 59,19; Mal 3,16; 4,2]. Při tom se začíná úzkostlivě vyhýbat vyslovování jména Božího; nikoli už Hospodin - Jahvé, ale Bůh nebeský [Ezd 5,12; 6,9n; 7,12.21.23; Neh 1,4.5; 2,4.20; Dn 2,18] nebo »nebesa« [Dn 4,23], nebo »odjinu« [Est 4,14], nebo pouze »jmeno« [Lv 24,11, kde Kral. vsunuli »Boží«]. Jeví se snaha stvořit abstraktní jméno Boží. Bázní Boží lze učit [Ž 34,12; Př 1,7; 9,10; 15,33; Iz 33,6]. Někdy pak je bázeň rovna určité zbožné opatrnosti [Kaz 5,1-6; 7,17n], jež se varuje zlého [Jb 1,1.8; 2,3; 28,28; Př 3,7; 8,13; 14,16, sr. Ž 1,1; 26,5]. Bezprostřední styk s Bohem ustupuje do pozadí; Bůh se stává vzdáleným Bohem, Bohem skrývajícím se [Iz 45,15], jehož nelze nijak pochopit [Iz 55,8n]. Se vzrůstající transcendentnosti Boha, jež vylučuje bezprostřední styk s ním, narušuje se i bolestné vědomí viny. Na místo tohoto vědomí se někdy dostavuje přesvědčení o vlastní nevinosti. Cesta k samospravedlnosti je otevřena. Přítomná bída je odvozována z hříchu otců [Pl 5,7].

Při tom nutno znovu připomenouti, že jednotlivé typy nelze dobově přesně ohraničit, což platí zvláště o posledním typu převážně kněžského ražení, jímž pronikal znovu a znovu typ prorockého chápání s-i jako naprosté dokonalosti. Teprve v rabinské literatuře byla s. nad-světého Boha přenesena převážně na Boží jméno, Boží Zákon, zvláště Pět knih Mojžišových, a na chrám. Při tom se rozeznávalo až deset stupňů postupně s-i.

Závěrem nutno říci, že bychom nepochopili biblický pojem s-i plně, kdybychom v něm viděli jen oddělenost ode všeho stvořeného, vyvýšenost nad světem, nesrovnatelnost [Iz 55, 8nn], dokonalost a živelný odpor proti všemu nečistému, nesvatému, hříšnému. Do pojmu biblické s-i patří také nesrovnatelná, lidskými prostředky neměřitelná a nepochopitelná láska. S. Boží je v podstatě spásitelná. Musí ovšem reagovat ničivým soudem na všecku nesvatost, pýchu, soběstačnost a neuctivost [Iz 5,16; Am 4,2], ale s. Boží je také tvůrčí a spásitelná. Byla to s. Boží, jež si stvořila Izraele a zahrнула jej nepochopitelnou láskou. Právě na nepochopitelné, nevysvětlitelné, nezasloužené lásce Boží měřili proroci jeho svatou dokonalost [Oz 11,8n; sr. Iz 43,25; 52,9n; 57,15]. Zvláště Ozeáš znovu a znovu popisuje tuto s-tou lásku, jež ničí vše nesvaté, ale v tvůrčí svaté moci miluje Izraele, staví jej na nohy a léčí [Oz 6,1nn; 11,1nn.8nn], váže se na něj. Výraz S-ý Izraelský vyzdvihuje tuto

nepochopitelnou svázanost Boží s Izraelem. Bůh tedy osvědčuje svou s., posvěcuje své jméno jak soudem, tak vykupitelskou činností na svém lidu [Ez 36,23nn.29nn; 38,22n]. Jeho s. se projevovala jak ve vyvolení Izraele [Lv 20,26], tak v soudu nad ním, jak v jeho odporu proti hříchu, tak v ochotě odpustit hřích. Jeho s. se také jednou zjeví v konečné spáse Izraele [Iz 41,14.20; 43,3.14; 45,11.18nn; 47,4]. V tom právě je zvláštnost sz zjevení Boží svatosti.

2. Svatá -místa, s-é předměty, s-i lidé, s-ý lid, s-é doby, s-á válka. Vše, co nějak souviselo s Bohem nebo se dostalo do styku s ním anebo mu patří, bylo nazýváno s-ým. S-ým je místo, kde se Bůh zjevil [Ex 3,1nn; Joz 5,15], s-ým je stánek se všemi nádobami, oltářem a ovšem i s truhlou svědeckví, jež byla považována za trůn Boží [Ex 29,44; Nu 7,1]; s-ým je Jerusaleml [Neh 11,1.18; Iz 48,2; 52,1; Jl 3,17] a hora, na níž stojí [Ž 2,6; 3,5; 24,3; Iz 11,9; 56,7; Dn 9,20; Abd 17], s-ým je chrám [Ž 5,8; 79,1; 138,2] ve vším příslušenstvím, s truhlou svědeckví [2Pa 35,3], se svatyní [Ž 28,2], s komůrkami [Ez 42,13; 49,16] i s nádvořím [Iz 62,9]. S-á jsou kněžská roucha [Ex 29,29; 31,10; 35,19.21], podle pozdějších názorů tak nabitá s-i, že kněz v nich neměl vycházet ze svatyně [Ez 44,19; 46,20], aby neohrozil lid. S-á je veleknězova *koruna svatosti [Ex 29,6; 39,30; Lv 8,9], s-ý je oltář [Ex 29,37; 30,10.22nn.29.36] a vše, co se dotkne oltáře, tedy také obět, kadidlo a olej. Při tom byly odlišovány stupně s-i, jak je patrné už z označení jednotlivých částí stánku úmluvy: předsiň, svatyně, svatyně svatých, a z toho, že bylo rozlišováno mezi levity, kněžími a nejvyšším knězem. Jen nejvyšší kněz směl vstupovat jednou za rok do svatyně svatých, jen kněží směli přistupovat k oltářům, kdežto levité směli konat jen pomocné služby před stánkem [Nu 18,2nn] a lid nesměl ke stánku přistupovat vůbec [Nu 18,22].

S kultem souvisely také s-é dny, zvláště *sobota [Ex 20,8-10; 34,21; Jr 17,21n; sr. Gn 2,2n] a ostatní *slavnosti a *svátky. V takové s-é dny, jež mají být zdrojem síly nejen pro člověka, nýbrž i pro dobytek, není na místě truchlit [Neh 8,9-12]. Je příznačné, že v sobotu a na novměsíc bývali vyhledáváni s-i mužové, bylo-li třeba pomoci [2Kr 4,23]. Nezachovávaní svatých dnů znamenají porušování s-i, kdežto zachovávaní těchto dnů naplňuje silou a radostí [Iz 56,2; 58,13n; Jr 17,24-27; Ez 20,20; 44,24].

S-i jsou ovšem také lidé, kteří měli zvláštní vztah k Bohu a Bohu se zasvětili a oddělili. S-ým je muž Boží [Dt 33,8], prorok [2Kr 4,9; Jr 1,5]; s-ým je ten, kdo se bojí Hospodina [Ž 34,10]. Nazarejský je s-ý »po všechny dny, v nichž se oddělil Hospodin« [Nu 6,5n], kněží jsou v tom smyslu s-i [Ex 28,36; 39,30; Lv 21,6.8; 2Pa 23,6; Ezd 8,28], protože byli odděleni na celý život ke službě ve svatyni. Tak jako obět musela být bez tělesné vad, tak také kněz

[1022] Svatost, svatý

musel být i tělesně bezvadný [Lv 21,16nn]. Musel se úzkostlivě vyhýbat všemu, co by jej mohlo učinit kulticky nečistým. Nesměl se oženit s nevěstkou ani s rozloučenou ženou [Lv 21,7]. V době Ezechielově se kněz nesměl oženit ani s vdovou, nebyla-li to vdova po knězi [Ez 44,22]. Kněz se nesměl dotýkat věcí kulticky nečistých, zvláště mrtvol, leda by šlo o nejbližší příbuzné [Lv 21,1nn; Ez 44,25nn]. Týkalo se to zvláště nejvyššího kněze, jehož s. byla vyššího stupně [Lv 10,6n; 21,10nn]. Kněz, vstupující do svatyně, musel se zdržet všeho, co bylo profánní: nesměl pít vína [Lv 10,9; Ez 44,21], musel si umýt nohy a ruce [Ex 30,17nn; 40,31n], obléci posvěcené roucho [Ex 28,40nn; Ez 44,17nn]. Bez posvátného roucha by i kněz zemřel, kdyby se odvažil do svatyně [Ex 28,43; Lv 22,3,9; Nu 19,20].

S-ý je lid, který si Bůh vyvolil a oddělil od ostatního lidu, s nímž uzavřel smlouvu [Ex 19,5n; Dt 7,6; 14,2,21; 26,19; sr. Jr 2,3] a uprostřed něhož přebýval [Nu 16,3]. Podmínkou ovšem bylo ostříhání toho, co Bůh rozkázal, a chození po jeho cestách [Nu 15,40; Dt 28,9]. Tento lid je s-ým semenem [Ezd 9,2], jež musí zůstat čisté. Odtud zákaz sňatků s cizinci [Ezd, Neh, Mal 2,11], zákaz požívání kulticky nečistých pokrmů [Lv 22,31; Lv 11,44], odtud ustavičné úsilí udržet se v takovém stavu, aby nevylučoval z přístupu k Hospodinu [Ex 19,10,14; Nu 11,18; Joz 3,5; 7,13; 1S 16,5]. Souhrn předpisů o s-i lidu Božího máme v uvedeném už Zákoně o svatosti, Lv 17-26, kde jsou vedle sebe předpisy kultické, mravní i náboženské [viz zvl. kap. 19]. Kultická čistota zahrnuje zde i osobní mravní čistotu. Všecky tyto předpisy vyjadřovaly úzký vztah mezi Izraelem a Bohem. Bůh je s-ý, proto i jeho lid musí být s-ý [Lv 11,44; 19,2; 20,7,26]. Jak se prohlubovalo chápání Boží s-i, tak také se prohlubovalo pojetí toho, co znamená s-ý lid.

Ovšem, srovnáváme-li s. Boží se s-i věcí a lidí, shledáme překvapující rozdíl. S. Hospodinova je za všech okolností nezrušitelná, kdežto s. věcí a lidí je zničitelná a pomíjející. SZ je přesvědčen, že všichni lidé bez výjimky jsou hříšníci [Gn 6,5; 8,21; Jb 15,14nn, sr. 14,4; 9,2n; Ž 51,7; 90,7-12; 130,3; 143,2 a j.]. Výlučná s. Boží ve srovnání s ostatními božstvy dokazuje, že i s. člověka je v podstatě jiná [1S 2,2], pouze odvozená. S-é je to, co Bůh, jedině s-ý, posvětil a za s-é uznal [Dt 28,9]. Nutno tedy chápati všechny výroky o s-i lidí a věcí jen jako metaforu. Věci a lidé nejsou s-i v tom smyslu, že by měli podíl na Boží jinakosti a Božím odstupu ode všeho stvořeného. Ale jsou s-i, protože byli uznáni za hodné zvláštního vztahu k Bohu, jemuž jedinému náleží absolutní s. Jen proto je člověk s-ý, že na podkladě kultické a mravní základny vstupuje do obecnství s Bohem. Jde o výraz příslušnosti k Bohu. Ale Boží s. je něco podstatně jiného než s. věcí nebo lidí.

S tohoto hlediska snad pochopíme, že války ve starověku byly vedeny ve jménu božstev a že i ve starém Izraeli byly považovány za s-é. Bojovníci byli »posvěcenými Hospodinovými« [Iz 13,3], kteří směli jísti posvátné chleby, vyhrazené jindy pouze kněžím jako »svatým« osobám [1S 21,5nn; sr. Mt 12,3nn]. Vojsko bylo vojskem Hospodinovým [Ex 7,4; 12,41], zbraně byly pomazovány s-ým olejem [2S 1,21; Iz 21,5], vojenské ležení bylo s-é [Dt 23,14nn], ježto v něm přebýval Hospodin, udatný bojovník [Ex 15,3]. Vyhlásiti válku v hebr. zní posvětit boj [Jr 6,4; Jl 3,9; Mi 3,5]. Proto válka začínala obětí [1S 7,9; 13,9n]. Podle Pedersena Ž 20 ukazuje na některé rysy posvěcovacího obřadu při zahajování války. Zajištění Boží přítomnosti v boji mělo sloužití vnášení posvátných předmětů do pole, na př. korouhvi, svatých nádob i trub [Nu 31,6] a konečně i truhly svědectví [1S 4,3-8; sr. 2S 5,21; 11,11]. Zdá se, že úsluví při zdvíhání truhly Boží před každou další poutí bylo původně válečným pokřikem [Nu 10,35n; sr. Joz 6]. Není divu, že bojovníci museli vynaložit všechno úsilí na to, aby žádným prohřešením neztratili stav posvěcenosti [Nu 5,3; Dt 23,14nn].

II. NOVÝ ZÁKON. 1. Svatost Boží. Je nápadné, že se v NZ-ě celkem málo mluví o s-i Boží. Vedle citátů z Iz 6,3 ve Zj 4,8; z Lv 11,44; 19,2 v 1Pt 1,15n a ze Ž 99,3; 111,9 ve chvalozpěvu Mariině v L 1,49, vyskytuje se pouze v janovské literatuře: V označení Boha v ústech Ježíšových »Otče svatý«, J 17,11, ve volání duší, zamordovaných pro slovo Boží [»Pane svatý«, Zj 6,10], a v ujištění věřících, že mají »pomazání od Svatého« [1J 2,20]. Souvisí to s tím, že s. je převážně přívlástkem Ducha Božího, jenž zprostředkovává zjevení Boží a Boží spásanosnou a život dávající přítomnost [2Te 2,13; Tt 3,5; 1Pt 1,2]. Se křtem Ježíšovým – možno snad říci – nastoupilo nové období, období Ducha sv. [Mt 3,13nn]. Tak jako s Noémovou holubicí [Gn 8,8nn] začalo nové období lidstva, tak Duch sv. v podobě holubice nad Ježíšem Kristem označuje počátek nového stvoření [sr. 1Pt 3,19nn]. Zatím co se ve SZ-ě mluví o Duchu s výslovným označením s-ý pouze v Ž 51,13 a Iz 63,10n, jev NZ-ě výraz s-ý stálým přívlástkem Ducha Božího, v němž se soustřeďuje všechna Boží podstata [1K 2,11]. Boží podstata v NZ-ě se projevuje právě v činnosti Ducha sv. [Mt 1,18,20; 3,11; Mk 1,8; 13,11; L 1,15,35. 41,67 a j.]. Tak jako se ve SZ-ě mluvilo o chrámu Božím, tak se v NZ-ě mluví o chrámu Ducha sv., ať už jde o tělo věřícího [1K 3,16; 6,19] nebo o církev [Ef 2,20-22]. Chrám Ducha sv. nesmí být poskvrňován. Také to, co Ježíš praví o rouhání proti Duchu sv. [Mt 12,32; Mk 3,29], je pochopitelné jen tenkrát, je-li Duch sv. zárukou spásitelné přítomnosti Boží. Sr. *Duch sv. Lze říci, že s-ost Boží je v NZ-ě prostě předpokládána, a to ve smyslu, který je znám ze SZ, ovšem se zdůrazněním prorockého typu. Ve Zj 14,10 je Bůh na nebesích

obklopen s*-ými anděly a ve Zj 4,8 je mu přisuzována vševládnost a věčnost, což jsou přívlastky jeho s-i. A učil-li Ježíš modlit se »Posvěť se jméno tvé« [Mt 6,9; L 11,2], je zřejmé, že mu je s-ost nejosobitější podstata Boží právě tak jako ve SZ-ě. Výše bylo už poukázáno na to, jak Ježíš pozměnil Lv 11,44; 19,2, když pojem s-y nahradil pojmem dokonalý u Mt 5,48.

2. Svátost Kristova. Na několika místech NZ-a je Kristus označen jako S-y [Boží]. Jde tu o vyjádření dvou skutečností. Především jeho božskosti. U L 1,35 je s. Kristova spojena s jeho zázračným počítím [»Proto také to Svaté, co se (z tebe) narodí, bude Syn Boží«, překlad Hejčlův] z Ducha sv. Ovšem L vedle toho odvozuje Kristovo synovství Boží z jeho křtu Duchem sv. [L 3,22, sr. Ž 2,7]. Jako nositel plnosti Ducha stojí Ježíš jako Svatý Boží proti člověku, posedlému duchem nečistým [L 4,34, sr. Mk 1,24]. Nečistí duchové vidí ve S-ém Božím svého úhlavního nepřítele, jenž zahajuje období Ducha sv. a ruší říši démonů. J 6,69 ve vyznání Petrově je Ježíš označen podle spolehlivějších rukopisů jako S-y Boží [viz Žilkův a Škrabalův překlad: »Poznali, že jsi S-y Boží«, sr. Mt 16,16; Mk 8,29], t. j. ten, který stojí nikoli na lidské, nýbrž na Boží straně jako Syn, jenž oslovuje Boha »Otče s-y« [J 17,11] a má vědomí, že byl Otcem posvěcen a poslán na svět [J 10,36]. Jako S—ý je Kristus dárce pomazání Duchem sv., vztahuje-li se 1J 2,20 na Krista. Také ve Zj 3,10 má Kristus přívlastek »s-y a pravý« právě pro své božství [sr. Zj 6,10, kde týž přívlastek se vztahuje na Boha]. Jde tu tedy o výpovědi, jež vyzdvihují metafysickou podstatu Kristovu.

Ale výraz s-y [Sk 3,14], zvláště ve spojení s-y Syn [Sk 4,27.30] může být také poukazem na *Služebníka Hospodinova z Iz 42,1; 53,10; sr. 61,1; L 4,17n; 22,37. Řecké *pais*. v Kralické překládáno »Syn«, je totiž samo překladem hebr. 'ebed = služebník. Myslí se tím spíš na Kristovo vykupitelské poslání než na jeho původ. Kristus svou sebeobětí [sr. 1Pt 1,18n] jako poslušný Služebník Hospodinův otevřel přístup do nebeské svatyně svatých. Stal se tak veleknězem a prostředníkem nové smlouvy [Žd 9,15], s-ým Hospodinovým [Ž 106,16]. Ten, který posvěcuje druhé, musí být sám s-y [Žd 2,11].

3. Svatí lidé a s-é věci. Jde o ty lidi, kteří mají k Bohu vztah podmíněný a stvořený s-ostí Boží, buď že byli vyvoleni k jeho službě jako prostředníci jeho díla, buď že se jim s-ost Boží stala posvěcením, protože byli přijati do spasitelného obecenství se s-ým Bohem. Proto bývá pojem s-y spojen s výrazy vyvolený a milý [Ko 3,12, sr. Ef 1,4]. O Janu Křtiteli se praví, že byl muž spravedlivý a s-y [Mk 6,20, sr. 2Kr 4,9], proroci [L 1,70; Sk 3,21], apoštolové [Ef 3,5; 2Pt 1,21] jsou nazýváni s-i jako nositelé a zvěstovatelé spasitelných a s-ých Božích úmyslů a tak vyvolení zprostředkovatelé Boží s-i [V tom smyslu se mluví také o s-ém povolání (2Tm 1,8), o s-é smlouvě (L 1,72),

o s-ých písmech (Ř 1,2), o s-ém Zákoně, o s-ých příkázáních (Ř 7,12; 2Pt 2,21), o s-ém městě a místě (Mt 27,53; Sk 21,28) a pod.]. Zvláště ti, kteří se v Kristu setkali s Boží s-i a tak byli vytrženi ze světa porušenosti a hříchu jako posvěcení Boží, tedy ti, kteří přijali spásu, jsou v NZ-ě nazýváni s-i. Proto bývá, jak už uvedeno, výraz s-y spojován s výrazy vyvolený a milý [Ko 3,12; Ef 1,4], povoláný [Ř 1,7; 1K 1,2] a věrný v Kristu Ježíši [Ef 1,1]. Jde tedy o něco darovaného spasitelnou milostí s-ého Boha, o posvěcení Duchem sv. [2Te 2,13].

4. Svátost církve. Sz kultické pozadí, patrně v celém NZ-ě [Jerusalem, s-é město Mt 4,5; 27,53; Zj 11,2, v němž bydlí velký Král Mt 5,35; chrám, místo s-é Mt 24,15; Sk 6,13; 1K 3,17; Ef 2,21; oběť s-á Mt 7,6 a pod.], zračí se i v terminologii, související s církví, jež je označována jako chrám Ducha sv. s novým, s-ým lidem Božím. Církev je »rod vyvolený, královské kněžstvo, národ s-y, lid dobytý« [1Pt 2,9; sr. Ex 19,6], pro něž platí sz výzva »S-i buďte, nebo já s-y jsem« [1Pt 1,16]. Na s-y kořen sz lidu Božího byly naroubovány nové ratolesti z pohanstva, jež přijaly s. kořene - Krista [Ř 11,16n; 15,12]. Kristus se obětoval za církev, aby ji posvětil, t. j. aby byla s-á a bez úhony [Ef 5,26n]. Její údové jsou posvěcení v Kristu Ježíši [1K 1,2; 6,11], jsou vzácnou obětí, posvěcenou Duchem sv. [Ř 15,16]. Na ně byla přenesena všechna zaslíbení sz lidu Božího [Ef 2,12], takže jsou spoluměšťané svatých [Ef 2,19]. Stali se stavebním materiálem nad základním kamenem, Ježíšem Kristem, aby rostli ve s-y chrám [Ef 2,21], přibýtek Boží. Původně se omezovala církev pouze na věřící s-é ze židovstva [Sk 9,13.32.41; 26,10; Ř 15,25n; 1K 16,1.15; 2K 8,4], ale rozšířila se i na věřící pohanstvo [Ř 1,7; 1K 1,2], takže ve všech shromážděních s-ých platí tentýž řád [1K 14,33]. Každý jednotlivý sbor je s-y právě tak jako celá církev, protože sbor i církev odvozují svou s-ost z téhož Krista, v němž byly shromážděny jako »shromáždění s-é« [sr. Ex 12,16; Lv 23,2nn]. Jde o Bohem povolané [svolané] s-é [Ř 1,6; sr. 1K 1,24] v Kristu Ježíši [F 1,1]. Tak se slovo s-i stalo prvním společným označením lidu Kristova, takřka ve významu našeho »křesťan« [sr. Sk 9,32.41; 26,41; Ř 1,7; 1K 1,2 a j., Ř 15,25-31; 1K 16,1; 2K 8,4; 9,1.12; 13,12]. Označení s. však neobrací pozornost na nějakou vlastnost lidskou ani na členství v pozemské pospolitosti, nýbrž na to, že údové církve jsou údy Kristovými a odděleným vlastnictvím Božím. Bůh šije vybral za svůj vlastní lid [sr. Ex 19,5], aby se stali dědici, účastníky a podílníky na všem, co patří Bohu [Sk 20,32; Ef 1,18; Ko 1,12, sr. Dt 9,26; 12,9; 32,9] a co je s-ým rozdělováno z milosti Boží »v světle«, t. j. v království milého Syna« Božího [Ko 1,12n; Ef 5,7n], jež už na této zemi zapustilo své kořeny a do něhož věřící byli už přeneseni.

[1024] Svatosvatý-Svatyně

Jednou ovšem budou údobí církve přeneseni i do říše s-ých andělů v nebesích [Mk 8,38; L 9,26; 1Te 3,13; 2Te 1,7; Zj 14,10]. Zj 5,6nn vidí u trůnu Božího 24 starců, nesoucích zlaté bány s modlitbami s-ých [sr. Zj 8,3n]. Ve Zj 11,18 jsou s—i jmenováni mezi proroky a těmi, kteří se bojí jména Božího. Vykладаči mají za to, že jde o sz proroky, s—é prvotní církve a věřící z bývalých pohanů, kteří přes všechny zkoušky ostříhali příkázání Boží a víru Ježíšovu [Zj 14,12, sr. 13,7.10; 16,6; 17,6; 18,24; 20,9]. Tito s-i budou souditi svět [1K 6,2].

5. Svátý život věřících. Život věřících má být živou, svatou, Bohu libou obětí [Ř 12,1; 15,16]. Tak jako církev je s-á, tak i každý její úd má být s-ý [F 4,21]; celý jeho pozemský život má být takový, aby nikdy neztratil možnost předstoupit před s-ého Boha. Myslí se tu na čistotu srdce [Mt 5,8; 1Tm 1,5; 2Tm 2,22; Tt 1,15; Jk 1,27], na stav posvěcenosti, jež si věřící znovu a znovu mají vyprošovat pro sebe i pro druhé [Ř 6,19; 2K 7,1; 1Te 3,13; 4,3; 5,23], a to nejen kvůli sobě, nýbrž zvláště kvůli druhým. S-ost není totiž jen označením vztahu k Bohu, ale také z něho vyplývající vztah k světu, k lidem, zvláště však ke spolums-ým věřícím, tedy vztah mravní [1Pt 1,15nn; 2,11n; Ko 1,22]. Zj 19,8 mluví o tom, že choti Beránkově bylo dovoleno, aby se oblékla čistým, skvoucím *rouchem, t. j. spravedlivými činy s-ých [Žilkův překlad]. S-ost života se projevuje především ve službě druhým [Ř 15,25; 1K 16,15; 2K 8,4; 9,1; Žd 6,10], v přijímání s-ých [Ř 16,2], ve sdílnosti s nimi [Ř 12,13; 2K 9,12], v lásce [Ef 1,4], ve svatém políbení [Ř 16,16; 1K 16,20; 2K 13,12; 1Te 5,26], jež je stvrzením s-é pospolitosti. Tato s-á pospolitost se má projevovat také v manželství, kde ten, jenž je posvěcen v Kristu Ježíši, takže je povoláným s-ým, způsobuje posvěcení druhého, a ovšem i dětí [1K 7,14]. Pavel jako by chtěl říci, že Bůh má k těmto lidem jiný poměr než k těm, kteří ve svém středu nemají nikoho posvěceného Kristu. V 1K 7,34 se ovšem Pavel domnívá, že nevdaná žena spíše pečuje o to, aby byla s-á tělem duchem než vdaná, která pečuje o to, aby se líbila mužům, kdežto 1Pt 3,5 mluví o vdaných s-ých ženách. Na všech těchto místech prosívat kultická terminologie. Jde o stav stálé připravenosti k bohoslužbě a schopnosti přibližovat se k Bohu. Jeho opakem je lakomství a nečistota [Mt 23,27; Ř 1,24; 6,19; 2Pt 3,11; 4,3n], jež se projevovala zvláště v pohlavní nečistotě pohanického světa [Ef 5,3nn]. Věřící mají budovat svůj život tak, aby si uchovali jistotu lásky Boží. Jednou však se stanou plnými účastníky s-i Boží. Kázeň nebeského Otce, které podrobuje své s-é na této zemi, směřuje k dosažení této plné účasti na spasitelných darech Božích [Žd 12,10].

Ju 20 nazývá víru, předanou jednou provždy s-ým [t. j. formulované vyznání a

učení církve], nejsvětější vírou, za niž nutno bojovat [Ju 3] a na niž se nutno vzdělávat. Neboť gnostikové, falešní učitelé tehdejší doby, tuto svatyni svatých, v níž Bůh zjevil svou s., znesvětili svým výmysly i svým životem. Snad se výrazem »nejsvětější« myslí především na nedotknutelnost prvokřesťanského vyznání.

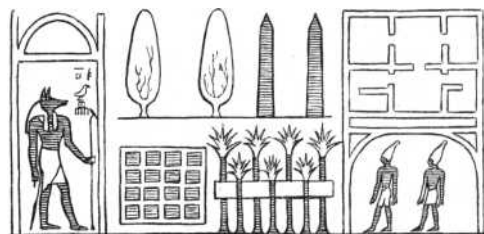
Svatosvatý, nejsvětější, svátý v nejvyšší míře, o oltáři Ex 29,37; o kadidlovém oltáři Ex 30,10; o všech kultovních předmětech svatyně Ex 30,29; o prostoru, na němž stojí chrám Ez 43,12; o území levitů Ez 48,12; o kadidle Ex 30,36; o chlebech předkladných Lv 24,9; o věcech, zaslibených Hospodinu Lv 27,28; o podílu kněží na suchých obětech Lv 2,3.10; 10,12 [Kral. překládají „svaté svatých“]; o oběti za hřích Lv 6,25; 10,17; o oběti za vinu Lv 7,1.6; 14,13 [sr. Nu 18,9; Ezd 2,63; Neh 7,65; Lv 21,22; 2Pa 31,14; Ez 42,13; 44,13]. *Svatost, svatý.

Svatý. *Svatost.

Svatý Izraelský. *Svatý.

Svatý Duch. *Duch. *Svatost.

Svatyně. Starověké s., jež byly objeveny v Palestině a Fénicii, jsou ohraničené, nekryté prostory s jedním nebo několika posvátnými kameny a posvátnými kůly nebo stromy; u každé s. byla nádrž na vodu nebo pramen a tu a tam i malá budova, před níž stál oltář. U některých s. byly nalezeny i podzemní jeskyně. Pod vlivem cizích, zvl. egyptských kultů bylo věnováno více pozornosti zejména budově [chrámu], jež sloužila za stánek božstva, ale ne za shromaždiště jeho ctitelů. Tak chrám v Gáze byl zasvěcen *Dágonovi [Sd 16,23nn; sr. 1S 5,2nn]. Bálová s. byla v Sichem [Sd 9,27] i v Samaří [2Kř 10,21]. Lid se shromažďoval na nádvoří, případně ve zvláštních přístavech. I původní izraelské s., z nichž některé byly převzaty od Kananeců, měly velmi jednoduchou podobu. O Gedeonovi čteme, že rozbořil oltář Bálův a posekal posvátný *háj [t. j. dřevěné koly, ašery] a na jeho místě postavil oltář Hospodinův, na němž obětoval volka. Za palivo mu sloužily posvátné kůly posekaného háje. Tak vznikla s. v Ofra, posvěcená nadto zjevením Božího posla [Sd 6,25-32; sr. v.

Púdorys egyptské svatyně. Malba z hrobu v Eleithyi. Vlevo vlastní svatyně se sochou šakalího božstva Amu-bise. Před svatyní nahoře dvě ašery a dvě maseby. Dole zahrada (?) a posvátný háj. Vpravo kněžské příbytky a dvorana se dvěma knězi.

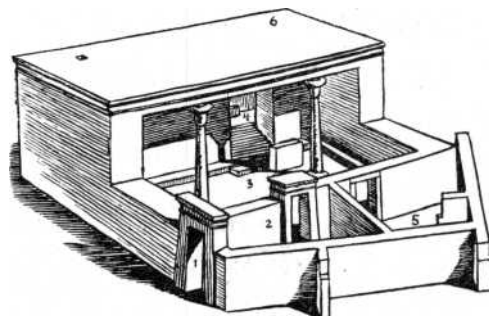
11-24]. Z vypravování je patrné, že poblíž stál dub, za oltář sloužilo skalisko, jež bylo posvěceno poslem Božím. Obě vypravování se poněkud rozcházejí, ale shodují se v tom, že šlo o staré kananejské posvátné místo a že hlavní součástí Gedeonovy s. byl oltář. Podle Sd 8,22-27 opatřil Gedeon tuto s-i ještě efodem, což by nasvědčovalo tomu, že zde vystavěl nějakou posvátnou budovu k bohoslužbě. O jiné s-i, jež souvisela se skalou, čteme v Sd 13,19. Byla v Zaraha, rodišti Samsonově. I tu se zjevil anděl Hospodinův. Důležitou s-i bylo Bethel, spojené se jménem Abrahamovým [Gn 12,8] a zvláště Jákobovým [Gn 28, 10-22]. Abraham zde postavil oltář, Jákob pak zde vztýčil kámen na »znamení pamětné«, t. j. massebu, a polil jej olejem. Neboť ve snu viděl žebřík do nebe a nebeské bytosti sestupující a vystupující po žebříku; ve snu také uslyšel Boží zaslíbení [sr. Gn 35,2nn]. »Dům Boha silného«, o němž je zmínka v Sd 20,26; 21,2, je s. v Bethel. Viz také 1S 10,3. Později zde Jeroboám I. zřídil vzdorosvatyni proti s-i v Jerusalemě [1Kr 12,29nn]. Z Am 9,1 se dovídáme, že zde byl chrám, nesený sloupy. Jiná s., související s Abrahamem a Jákobem, byla v Sichem u posvátné dubiny *More [*Rovina]. Abraham zde vzdělal oltář, aby tak potvrdil zaslíbení a zajistil si právo na majetnictví země [Gn 12,6n]. Jákob pak před městem koupil pole od synů Emorových a vystavěl tu oltář [Gn 33,18nn]. Zde také zakopal pod dubem pohanské bůžky těch, kteří ho provázeli [Gn 35,4], na znamení, že s těmito modlami jednu provázky skoncoval. Zde byly později pochovány kosti Josefovy [Joz 24,32]. Zde také pod dubem u s. Hospodinovy byl postaven kámen na svědectví: »Nebo on slyšel všechna slova Hospodinova« [Joz 24,26n], a tak mohl svědčit také proti lidu, kdyby porušil smlouvu s Bohem. I zde tedy charakteristickou známkou s. byl oltář, posvátný dub a kámen. Izák založil s-i v Bersabě, kde se mu ukázal Hospodin; služebníci Izákovi tu vykopali studnici; Izák pak tu vzdělal oltář [Gn 26,24n]. Velmi důležitá s. byla v Hebronu, spojená také se jménem Abrahamovým [Gn 13,14-18]. Abraham zde přijal Boží zaslíbení, že mu bude dána všechna okolní země. I zde byla posvátná dubina [Kral. rovina]. Zde přijal Abraham návštěvu Božích poselů [Gn 18], zde také koupil jeskyni na rodinné pohřebiště (Gn 23). Později byla tato s. svědkem smlouvy mezi Davidem a Izraelem [2S 5,3]. Ještě Absolon odchází do Hebronu, aby splnil svůj slib Hospodinu [2S 15,7]. Všecky tyto s. byly co nejjednodušší jako staré s. kananejské: ohrazené místo s nějakým význačným skaliskem nebo prostým oltářem, po jehož boku stál jeden nebo několik kamenných sloupů. Podrobněji o s-ích předizraelských viz Bič II. 17-27 a o izraelských tamtéž 27-42.

Vedle toho tu byly s. jiného rázu, o nichž máme zmínku v Sd 17-18. Mícha měl »chrám bohů« [Sd 17,5], t. j. krytou s-i s posvátnými předměty. V hebr. textu čteme o *pesel*, což mohla být slitina [sr. Iz 40,19; Jr 10,14] nebo

vyřezaná dřevěná [Iz 44,15.17] nebo vytesaná kamenná modla, rytina [Ex 20,4; Lv 26,1], a o *masséká*, což označuje slitinu ze stříbra [Oz 13,2] nebo zlata [Ex 32,2nn]. Není vyloučeno, že šlo o jeden obraz rytý a slitý, protože modly bývaly zhotovovány ze dřeva nebo z kamene a obkládány kovem [Iz 30,20; 41,7]. Dále to byl **éřód* a **éřářim*, t. j. posvátné roucho a nějaký předmět na věštění. Snad tu šlo o nějakou modlu, jež byla oblékána do efodu [Pedersen, III., 225]. O oltáři tu není zmínky, ač mohl stát před budovou anebo i v budově samé pro domácí modloslužbu, soudíme-li podle vykopávek na jiných místech. I s. v Bethel, jak už bylo řečeno, měla později několik oltářů mimo chrámovou budovu [Am 3,14]. Také v Silo byla budova se stánkem úmluvy [1S 3,8]. Rovněž v Nobe byla s. s efodem, s mečem Goliášovým a s předkladným stolem pro posvátné chleby [1S 21,1-10]. Zdá se, že s. v Ráma měla pro obětní hostiny místnost dost rozsáhlou, aby se v ní mohli směstnati předáci města [podobně 1S 9,22].

Během svého putování měli Izraelci přenosnou s-i, *stánek úmluvy, v němž byly hlavními kultovními předměty truhla úmluvy a přenosný oltář. Za Davida byla truhla úmluvy přenesena do zvláštního stanu na hradu Sioně [2S 6,17]. Nevíme, jak vypadal tento »příbytek Boží« [2S 15,25]. Pedersen se domnívá, že šlo už o pevnou budovu [2S 12,20]. Nevíme také, zda stánek s truhlou úmluvy stál v budově této prozatímní s. Davidovy či jen v jejím nádvoří. Ale jisto je, že stánek byl podstatnou součástí s., ovšem, vedle oltáře [1Kr 1,50; 2,28n]. Když byl vystavěn chrám Šalomounův, byla do něho přenesena truhla úmluvy z bývalé s. Davidovy [1Kr 8,1], jež úplně zmizela v zapomenutí před slávou nové s.

Zřízení chrámu Šalomounova však nezmiňuje četné s. po celé zemi. Šalomoun sám vzdě-

Svatyně v Beth-šan. Rekonstrukce podle vykopávek. Pochází z doby Amenofise III. 1. Vstupní brána. 2. Nádvoří lidu. 3. Nádvoří s oltářem pro zápaly. 4. Hlavní oltář ve svatyni. Dlažba je v modré barvě. 5. Nádvoří skladu. kde byla asi připravována obět. 6. Střecha svatyně je podepřena dvěma sloupy (srovnej biblický Jachin a Boaz).

[1026] Svatyně sv.-Svázán

lal s-i Chámosovi a Molochovi na hoře Olivetské, kde se už David modlíval [2S 15,32; 1Kr 11,7]; zřídil také s. pro své cizozemské ženy [1Kr 11,2; 2Kr 23,13]. Kral. tu mluví o *výsostech. Zvláště v době po rozdělení říše vznikaly nové a nové s. v obou částech země [2Kr 11,18; 21,3; 23,8; Jr 44,17,21]. Vedle toho byly zřizovány s. na střechách »vojisku nebeskému« [Jr 19,13; 32,29], dále s. Bálovy v údolí Hinnom na j. od Jerusalema [*Tofet, Jr 7,31; 19,1-13; 32,35], nehledě k mnohým výsostem po celé zemi [Oz 4,13, sr. 1S 9,12; 10,13; 1Kr 3,4; 12,31], zřizovaným na návrších [1Kr 14,23]. Některé s. byly zvláště oblíbeny a staly se s-i poutnickými [Oz 4,15; Am 5,5; sr. 1S 1,3; 1Kr 12,26n].

Ve SZ-ě výraz s. označuje převážně *stánek úmluvy v celku [Ex 25,8; 39,1; Lv 12,4; Nu 3,28,38; Joz 24,26] nebo chrám [Z 74,7; 78,69; 96,6; Iz 63,18; Ez 5,11; 8,6; 43,21 aj.] nebo jejich části [Jr 51,51], při čemž se rozeznává mezi s-i [Ex 26,33] a s-i svatých nebo s-i svatou [Lv 16,33; Nu 4,19; 1Kr 6,5; 5,19; 7,49; 8,6 a j.]. Někdy však výraz s. označuje i s-i svatých [Lv 16,16n,20,23,27; Ez 41,23]. Také zasvěcená země byla nazývána s-i [Ex 15,17]. Poněvadž s. byla pokládána za sídlo Boha nebo při nejmenším za symbol jeho svaté přítomnosti, byla Zákonem vyžadována posvátná účta ke s-i [Lv 19,30; 26,2; Nu 4,15]. Každé její poskvrnění bývalo trestáno až smrtí [Lv 20,2nn; 2Pa 26,18; Ez 5,11], neboť bylo potupením *svatosti Hospodinovy. Izraelec očekával pomoc ze s. [Z 20,3], při modlitbě zdvihl ruce směrem ke s-i [Z 28,2; 134,2], ve s-i spatřoval slávu Hospodinovu [Z 63,3; sr. 27,4; Iz 6,1nn] a slavně jeho průvodu, kdy truhla úmluvy byla o novoroční nastolovací slavnosti vnášena do s. [Z 68,25]. Neboť Hospodin přenesl svou s-i ze Sinaje do Jerusalema [Z 68,18]. Za největší ponížení považoval Izrael pošlapání s. nepřáteli a její vydrancování [Z 74, 3,7; Iz 63,18; Pl 1,10; Ez 5,11] a za největší hrozbu, když Hospodin sám prohlašuje, že svou s-i poskvrní pro nevěrnost lidu [Pl 2,7; Ez 24,21; Dn 9,26; sr. Z 78,60]. Neboť to znamená, že Bůh opustil svůj lid. Na druhé straně však Hospodin slibuje, že po zničení s. postaví sám svou s-i uprostřed těch, kteří se v pokání obrátili k němu; sám je očistí, aby mohli být jeho lidem [Ez 37,22nn,26,28]. V zajetí pak sám bude jejich s-i na krátký čas [Ez 11,16], t. j. bude jim přítomen i bez pozemské s. [sr. J 4,21-24; Zj 21,22]. Jiný význam má výrok »Hospodin bude vám i s-í« u Iz 8,14. Vykladači mají za to, že s. tu má význam útočiště, neboť i u Izraelců bývaly s. místem, kam se mohl utéci pronásledovaný člověk. Těm, kteří doufají v Hospodina, bude Bůh skutečným útočištěm uprostřed všeho spuntování, druhým však bude kamenem úrazu. Jiní vykladači mají za to, že Bůh spravedlivým soudem se projeví jako obávaná, nedotknutelná s. [sr. Iz 5,16; Ez 28,22], jež přivede k pádu všechny, kdo ji

pohrdají. Jiní vykladači z rozpaků mění hebr. text. - V Z 73,17 má výraz s. nejspíše význam tajemství Boží [sr. Moudrost Šal. 2,22]: »Až jsem vešel, pronikl do tajemství Božích, rozpoznal jsem jejich potomní věci«. Sr. Z 25,14, kde je sice užito jiného hebr. výrazu, ale obsahově jde o totéž. Někteří vykladači myslí dokonce na nějaká mystéria, jež otvírala výhled do posmrtného života.

Zd mluví o nebi jako o s-i svatých, i když v Kral. textu řecké *ta hagia* je překládáno Kral. pouhým s. [8,2; 9,8,12,24n; 10,19; 13, 11]. Jen Z 9,2 ze souvislosti vyplývá, že jde o s-i, v níž byl svícen, stůl a předkládné chleby. Je nápadné, že pisatel Z 9,2 vynechává kadidlový oltář [Ex 30,1-10; 37,25-28], a umisťuje jej až do s. svatých [Z 9,4]. Ovšem, i některá místa sz se nezmiňují o kadidlovém oltáři ve s-i [Ex 25,23-40; 26,35] a jiná nazývají kadidlový oltář svatosvatým [Ex 30,10], protože měl zvláštní úlohu o velikém dni smíření [Lv 16, 18n]. *Stánek úmluvy. Zmrtvýchvstálý Kristus je podle Z 9 správce nebeské s. svatých, jejímž nedokonalým obrazem byla pozemská s. [sr. Ex 33,7]. Kristus je v této nebeské s-i svatých velebnějším. Mocí své prolité krve do ní vešel [Z 8,3; 9,12] a tak zjednal vykoupení nikoli pouze na jeden rok, nýbrž jednou provždy. V této nebeské s-i stojí ustavičně před tváří Boží »v náš prospěch« [Z 9,24n, sr. 7,25], a tak i nám otvírá vstup do s. svatých [Z 9,8; 10,19]. Tím byl vlastně smazán rozdíl mezi s-i a s-i svatých.

Svatyně svatých. *Stánek úmluvy. *Sva-tyně.

Svaz, stč. = to, čím je něco svázáno, pouto [Sd 15,14], šlachy [Ko 2,19].

Svázán, -aný, svázati, svazovati. *Přivázati. O svazování pouty, řetězy [Gn 22,9; 42,24; Sd 15,10; 16,12; 2Kr 23,33; 2Pa 33,11; Dn 3,20; Mt 14,3; 22,13; 27,2; Mk 5,3; Sk 12,6; 21,11,33; 22,5 a j.], šlachami a klouby [Ef 4,16]. V přeneseném smyslu: o duši, »svázané ve svazku živých« [1S 25,29]. Tento obraz, běžný ještě dnes na př. v Indii, navazuje na zvyk nositi s sebou všechny cennosti a předměty nejnnutnější potřeby v příručním vaku. Dodnes na východě se říká, že soudce je svázán v ranci spravedlnosti, milenev v ranci lásky. Také na židovských náhrobcích čteme dnes často nápis: »Ve svazku živých«, t. j. těch, kteří jsou pod Boží ochranou pro budoucí život. Abigail se tedy modlí, aby David byl spolu s těmi, na nichž Bohu záleží, bezpečně uchován v osobní Boží péči. O nepravosti, jež je svázána, t. j. uschována ke dni pomsty a odplaty, viz Oz 13,12. Ani jediný hřích nebude zapomenut [sr. Jb 14,17]. O jhu přestoupení, jež je utaženo tak, že se člověk dusí jako pod zakroucenými houžvemi kolem krku, Pl 1,14. O jhu a poutech poddanství, jimiž byl Izrael svázán a jež Bůh roztrhá, Na 1,13; sr. Jr 27,2; 30,8; Ez 34,27. Jr 2,21 je snad lépe čísti podle LXX a Vulgáty: »Ačkoli dávno polámal jsi své jho a potrhala jsi to, čím jsi svázána byla«. Jde tu o závazky k Bohu, které byly úmyslně porušeny

[sr. Ž 2,3; Oz 11,4]. Podle Iz 27,3n zaslíbujíc Bůh svému lidu, že potře všechny jeho nepřátele, leda by se s ním smířili, t. j. chopili se jako prosebníci jeho ochrany [hebr. *má'óz*, které Kral. překládají výrazem síla; hebr. sloveso *'úz* znamená hledatí útočisti]; snad se tu navazuje na zvyk chytit se v krajním nebezpečí rohů oltáře [1Kr 1,50n; 2,28]. Takový člověk nesměl být zabít. Heger překládá: »Nebo — mé síly ať chopí se! Mír sjednají se mnou!«

Podle L 13,16 je nemoc ženy, stížená slabostí, takže se vůbec nemohla vzpřímít po 18 let, vysvětlována tak, že ji satan svázal. Ale Ježíš přišel, aby svázal satana, t. j. ochromil jeho moc [Mt 12,28nn; Mk 3,27] vymítáním démonů [sr. L 10,17n]. Ovšem, konečně zničení moci satanovy je teprve očekáváno [Zj 12,7-12; 20,2].

K Mt 16,19; 18,18 viz heslo *Rozvázati. Svazování, sešněrování těžkých, neunesitelných břemen a nakládání jich na záda nosičů se stalo Ježíšovi u Mt 23,4 obrazem malicherných předpisů, zákazů a ustanovení, jimiž židovští zákoníci překrucovali a znetvořovali jednoduché předpisy Zákona, takže se staly jejich výkladem nesplnitelné ve všedním životě [sr. Sk 15,10; Ga 5,1 a Mt 11,33].

Svazček, stč. = svazeček, svazek, na př. *yzopu [Ex 12,22], nebo váček, na př. s myrrou [*Mirra, Pís 1,13].

Svazek, to, čím je co svázáno, pouta, jho, hebr. *mósér* [Ž 2,3; 107,14; 116,16], obojek [Jr 27,2], okovy [sr. Iz 52,2; Jr 5,5; 30,8], ale také kázeň, trestání, kárání, hebr. *músár*, Jb 12,18, nemá-li se zde číst *mósér* = pouta. V 1S 25,29 jde o hebr. výraz, jenž znamená vak, přeneseně společenství, pospolitost, jež vzniká tím, že člověk je s druhými v téměř místě, vaku. *Svázán. »Rozvázati s-y bezbožnosti« [Iz 58,5] = uvolnit nespravedlivá pouta, propustit z vězení ty, kteří se tam dostali nespravedlivě.

V NZ-ě se mluví o s-u, poutu, jímž satan osmnáct let svázal ženu nemocí [L 13,16], dále o s-u jazyka, t. j. o poutu, jež ochromovalo jazyk a bylo příčinou koktavosti [Mk 7,35], o s-u, poutu nepravosti [Sk 8,23], t. j. o nepravosti, jež spoutala člověka. Ef 4,3 napomíná věřící, aby usilovali o jednotu, kterou působí Duch sv., a tak tvořili pokojný s., pokojnou pospolitost. V čem toto úsilí spočívá, popisuje Ko 3,14. Jde o lásku, jež je s., pouto, pojítka dokonalosti. »Znamená to, že láska je poutem, které váže údy církve navzájem a tak buduje církev [1K 8,1], zároveň však také je láska přední, změny nepotřebující předjímka budoucí dokonalosti království Božího a proto poutem, spojujícím přítomnost s budoucností [1K 13], konečně pak je láska zdrojem, z něhož vyplývají a v němž se shrnují všechny ostatní závazky, a proto i poutem, jež sjednocuje jednotlivé projevy našich povinností, jednotlivé stránky toho, co se nazývá etikou [sr. R. 13, 8.10; Mt 22,34-40]. Z lásky všechny 'ctnosti' vyplývají, mají v ní své dovršení a smysl, k lásce všechny jednotlivé příkazy ukazují, ona

je v tomto našem životě nejčistším odleskem budoucí dokonalosti« [J. B. Souček, Výklad Ko, str. 72n].

Svazování. *Svázán.

Svazovati. *Svázán.

Svazující. Za 11,7 mluví o tom, že Mesiáš k rozkazu Hospodinovu [v. 4] začal pásti ovce, t. j. lid izraelský a judský. K tomu si vzal dva pruty [Kral. hole], t. j. dvě pastýřské berly, z nichž jednu nazval Milost [Kral. utěšení], druhou Spojení [Kral. svazujících]. Jde o symbolická jména, jež naznačují všestrannou péči Boží o lid. Tato péče se projevuje v milosti a ve smlouvě s lidem i s okolními národy [Zj 90,17; Jb 5,23; Oz 2,18] a v jednotě lidu Božího, zvláště mezi Izraelem a Judou [sr. Za 11,14], takže tu bylo jedno stádo a jeden Pastýř. Ale obě berly byly zlámány [Za 11,10,14], což mělo za následek útoky nepřátel, neboť Bůh odňal svou ochranu, a rozdělení, nejednotnost a rozvrat [sr. Mt 23,36nn]. Heger překládá: »Dal jsem se do pasení ovce na zabítí pro obchodníky s ovci. Vzal jsem dva pruty. Jeden jsem pojmenoval Milost a druhý jsem pojmenoval Spojení.«

Sveden, -í, -ý, **svěsti**, **svoditi**. *Blud. *Mýliti se. *Oklamati. *Pobloudilý. *Podvésti. *Porušen, porušení. *Rušiti se. Původní význam slovesa *svěsti* je dolů vésti, někam odvésti [1Kr 18,40; Ž 55,24; Ez 31,16]. R. 10,6 na základě Dt 30,12nn dokazuje, že Bůh v Kristu vykonal vše, co je potřebné ke spase, takže věřící člověk nemůže a nesmí říkat: »Kdo vystoupí do nebe? — totiž aby strhl [Kral. svěsti] Krista dolů — nebo: Kdo sestoupí do podsvětí? — totiž, aby Krista vyvedl z mrtvých« [překlad Žilkův]. Neboť Kristus s nebe opravdu přišel, aby v náš prospěch umřel, a Kristus vstoupil na nebe [sr. R 8,34], aby za nás orodoval. Nikdo se tedy nemůže vymlouvat. — Svěsti může také znamenat dokázati, způsobiti, poříditi [Jb 35,6]. »Svěsti bitvu« [1Kr 20,29] = bitvou přivéstí rozhodnutí.

Většinou však mají výrazy, uvedené v hesle, význam zlákat ke zlému. Ve SZ-ě tak Kral. překládají čtyři hebr. výrazy: *pátá* [Dt 11,16; Jb 31,27], který překládají také přivábíti [Jb 31,9; Ez 14,9], namlouvati, přemlouvati, přeluzovati [Př 1,10; 16,29], oklamati [Sd 16,5; 1Kr 22,20nn], podvésti [2S 3,25; Jr 20,10] a pod. Hebr. *lálal* znamená původně koketovati, flirtovati; přeneseně oklamati [Gn 31,7; Sd 16,10; Jb 13,9], přelstíti, svoditi [Sd 16,13]. O modlářích praví Iz 44,20, že mají svedené, zaslepené srdce, takže se pasou popelem, t. j. mají zálibu v popelu, v modlách, jež nejsou nic než popel a v popel se obrátí. Kral. poznamenáváji k výrazu »pase se popelem«: »Ten, který modlám slouží, v marnou věc se vydává: jako by někdo popelem neb větrem živ býti chtěl« [sr. Oz 12,1]. - Hebr. *násá'* [= zklamati Jr 49,16; ošiditi, podvésti Gn 3,13; Jr 4,10] je přeloženo výrazem svoditi ve 2Kr 18,29; 19,10; 2Pa 32,15; Iz 36,14.18; 37,10; Jr 29,8; 37,9. -

[1028] Svedení-Svědek

Hebr. *tá' á* [= blouditi, Př 10,17; potáceti se jako opilec Iz 19,14] je přeloženo slovesem *svěsti* [k modlářství] ve 2Kr 21,9, svoditi Př 12,26; Iz 3,12; 19,13; Jr 23,13,32, sr. blud uvoditi 2Pa 33,9; Oz 4,12; Mi 3,5, učiti lži Iz 9,15. Svěsti, odvrátiti od pravé cesty, uvéstí v blud mohou lidé [Sd 16,13; 2Kr 18,29; Iz 3,12], falešní proroci [Jr 29,8], ale také had [Gn 3,13, sr. Zj 12,9], cesty těch, kteří se nestarají o Boha [Př 12,26], vlastní *lži [Am 2,4], dokonce někdy i Bůh, který ve svém soudu vloží lživého ducha v ústa proroků [1Kr 22,20-23]. Je-li svedeno srdce, je člověk ztracen [Iz 44,20; sr. Jb 31,27]. Odtud výstraha, aby nebylo svedeno srdce [Dt 11,16].

V NZ-ě jsou tak překládána tato slovesa: *planán* [= odvésti s pravé cesty, Mt 24,4n. 11; Mk 13,5n; J 7,12; 1J 1,8; 2,26; 3,7]. Zvláště o satanu a jeho nástrojích se praví, že svodí služebníky Boží, všechnen okršlek světa, obyvatele země, národy [Zj 2,20; 12,9; 13,14; 19,20; 20,3,8,10]. Řecké *planásthai* [= být sveden, dát se oklamat] je tak přeloženo u L 21,8; J 4,47; 1K 15,33. Totéž sloveso překládají Kral. výrazy blouditi [Mt 22,29; Mk 12,24,27; Jk 1,16; Tt 3,3; Zd 3,10; 5,2; 11,38; 1Pt 2,25], zblouditi [Mt 18,12; 2Pt 2,15], v blud uvoditi [2Tm 3,13; Zj 18,23], poblouditi [Jk 5,19], *mýliti se [1K 6,9; Ga 6,7]. Řecké *apoplanán* [= odvésti s pravé cesty, uvéstí v blud] máme u Mk 13,22. V 1Tm 6,10 je totéž sloveso přeloženo výrazem poblouditi [od víry; o těch, kteří touží po penězích]. Řecké *apatán* a *exapatán* znamená klamati, podváděti, sváděti. Pavel varuje před prázdnými řečmi, jež mohou člověka oklamati tak, že uvede na sebe Boží soud [Ef 5,6; sr. Jk 1,26]. V Ř 16,18 pak praví o těch, kteří působí v církvi různice, že svými lahodnými a pobožnými řečmi svádějí srdce prostých lidí. Káží jiného Ježíše než Pavel. Jsou podobni hadu, který svedl Evu [sr. 1Tm 2,14], a tak mohou odchýliti některé od upřímné náklonnosti ke Kristu [2K 11,3. Některé Kral. překlady daly na tomto místě i za řecké *ftheirein* (= svedením zničit) české svěsti:

»Aby nebyly svedeny mysli vaše«. Kral. 1613 překládají: »Aby nebyly porušeny mysli vaše.«] I řeči o tom, že nastává den Kristův, mohou poplésti hlavu věřících. Proto Pavel varuje, aby se nikdo nedal svěst žádným způsobem [2Te 2,3], a připomíná, co všechno se musí stát prve, než přijde Kristus k soudu [sr. Mk 13,5n,22; Mt 24,4n,24]. Pavel varuje i před přílišným přeceňováním kazatelů evangelia; člověk bývá v pokušení vyvyšovat jednoho věrozvěsta proti druhému a tak trhat jednotu církve. Kdo tomuto pokušení podlehně, svodí, klame sám sebe, spoléhaje na moudrost svých oblíbenců. Pravá moudrost, spočívající v kříži Kristově, netrhá jednotu církve, nýbrž ji utvrzuje [1K 1,18n]. - Řecké *peithein*, užité ve Sk 19,26, znamená přemluvit.

Svedení. *Sveden.

Svedený. *Sveden.

Svegruše, stč. = matka manžela nebo manželky, tchyně [Dt 27,23; Rt 1,14; 3,17; Mi 7,6; Mt 8,14; 10,35; Mk 1,30; L 4,38; 12,53].

Svěmyslně, -ý, stč. = domýšlivý; svěhlavý; úmyslný; podle své vůle činící. K Př 18,1 připojují Kral. v Poznámkách: »Kdož se s jinými nesrovnává, ale sám svůj jest!« Hebr. sloveso *pá-rad* označuje činnost toho, kdo se odděluje od druhých, pohrdá druhými a žije jen pro sebe a sobě. Řecké *authadēs* v Tt 1,7 překládá Zilka: osobivý, Hejčl: pyšný, Škrabal: domýšlivý [sr. Př 21,24]. Tentýž řecký výraz překládají Kral. v 2Pt 2,20 »zálubující se sobě«. Ko 2,18 překládá J. B. Souček srozumitelněji než Kraličti: »Nechť vás nikdo neznehodnocuje, maje zálibu v pokoře a ve ctění andělů«. Jde o zvláštní zálibu v pokoře, t. j. v přesvědčení, že k dosažení pravého božského života je nutná sebe umrtvující askese, jejíž pomocí by se člověk uzpůsobil a připravil pro vyšší život« [J. B. Souček, Výklad Ko, str. 59n].

Svěsti. *Sveden.

Svěvolně = úmyslně, zlovolně, ze zlé vůle [Gn 49,6; Jr 44,12].

Svěcení. V Lv 8,33 jde o posvěcení Arona a jeho synů za *kněze. Podrobně je obřad popsán v Ex 29; Lv 8. Hebr. výraz, jehož je tu užito, znamená původně »naplniti ruku« [Sd 17,5]. *Naplnění. Snad se při tom vkládalo nastávajícímu knězi do rukou něco, co bylo symbolem jeho úřadu. Někteří myslí na t. zv. oběť obracení před Hospodinem [*Oběť, str. 519e]. Když kněz pozdvihl část oběti před Hospodinem, spálil ji velekněz na oltáři [Ex 29,5]. Šlo o ordináční první oběť nastávajícího kněze [Lv 8,27]. Obřady posvěcovací trvaly sedm dní. *Kněz. *Posvěcen.

Svědek, svědčítí, svědectví. *Mučedník. *Osvědčení. *Osvědčovati. Svědek je označením toho, kdo na základě přímé osobní zkušenosti podává zprávu o tom, co viděl, slyšel a čeho se zúčastnil. Jeho zpráva je svědectvím o události a jejím důkazem. Ale svědectvím mohou být také předmět a okolnosti, které připomínají určitou událost a jsou jejím dokladem nebo potvrzením [průkazný materiál]. Sokrates se dovolával své chudoby jako svědka proti podezření, že se svým filosofováním obohacoval. Svědectví však může označovat také osobní vyznání o vlastním názoru nebo pravdě, o níž je člověk přesvědčen. Všecky tyto významy výrazů s-k, s-i, s-i jsou doloženy i v bibli.

I. Starý Zákon.

1. Tyto výrazy patřily u všech národů původně do oblasti právní. V pozadí ovšem je představa vševidoucího a vševedoucího božstva, jež se nějak v posledu vysloví pro jednu z obou stran. Sr. i naše přísahám = při sám Bůh. — Ve SZ-ě je především o usvědčující svědky před *soudem [Nu 5,13; 35,30; Dt 17, 6n; 19,15nn], při čemž izraelský zákoník vyžadoval aspoň dvou svědků [sr. J 8,17; 2K 13,1]. Každý byl povinen svědčit [Lv 5,1], ale udavačství bylo odsuzováno [Lv 19,16nn] a považováno za hodné nejlhlubšího opovržení

[Ex 23,1; Ž 27,12; 35,11; Př 6,19; 12,17; 19,5,9; 21,28; 25,18]. Bylo trestáno velmi přísně [Ex 20,16; Dt 19,16nn]. Aby svědkové byli co nejpravdivější ve svých výpovědích, žádalo se na nich, aby také první přiložili ruce k provádění trestu [Dt 13,9; sr. Sk 7,58]. O pravdomluvném svědku se praví, že vysvobozuje duše [Př 14,25, sr. v. 5]. Mluví se o svědčích kupní nebo jiné smlouvy [Rt 4,9n; Jr 32,10,25,44], o svědčích nějakého výroku nebo události [Lv 5,1; Iz 8,2]. Někdy je Hospodin volán za svědka nějaké úmluvy [1S 20,23,42], slibu [Jr 42,5n] nebo vlastní nevinnosti [1S 12,5n; Jb 16,19]. Podle Mal 3,5 povstane Bůh na soudu jako usvědčující svědek proti kouzelníkům, cizoložníkům, krivopřísežníkům a utiskovatelům [sr. Jr 29,23]. Svě svědectví provádí Hospodin právě svými tresty [Mi 1,2nn], jež usvědčují provinilce. Před Božím soudem vystoupí Izraelci jako svědkové sami proti sobě [Joz 24,22], dokonce i píseň Mojžíšova bude svědčit proti Izraelcům [Dt 31,19].

Mnohá symbolická jednání, spojená obyčejně s kultem, byla svědectvím, osvědčením, potvrzením, důkazem ujednání nebo tvrzení. Tak na př. to, že Abimelech přijal sedm Jehnic z ruky Abrahamovy, bylo svědectvím, dosvědčením, že Abraham kopal *studnici v Bersabě [Gn 21,30]; hromada kamení byla s-ím smlouvy mezi Jákobem a Lábanem [Gn 31,44nn, viz *Jegar (ve slovníku uvedeno tiskovým omylem Jehar) a *Gáled]; podobenství oltáře Hospodinova bylo s-ím ujednání mezi Gádovci, Rubenovci a polovici pokolení Manassesova na jedné straně a ostatním Izraelem na druhé straně [Joz 22,28]; zuti obuvi bylo s-ím, že předkupní právo přechází s nejbližšího příbuzného moábské Rut na Boza [Rt 4,7, sr. Dt 25,9n]. David tím, co přijal od Hospodina, byl podle Iz 55,4 s-ím pro pohany, že Bůh je milosrdný a mocný, který dodržuje smlouvu a je ochoten odpouštět. Symbolické s-í o nějaké skutečnosti se mohlo snadno proměnit v žalobce. Tak kámen, který vztyčil Jozue pod dubem u svatyně Hospodinovy v Sichem, mohl být na s-í proti Izraelovi, kdyby nesplnil smlouvu s Hospodinem, jejmž svědkem byl právě tento kámen [Joz 24,27]. Podobně už uvedená píseň Mojžíšova a kniha Zákona, vložená do truhly smlouvy Hospodinovy [Dt 31,19,26], mohla se stát s-ím proti Izraelovi.

2. Oblast náboženská. Z předcházejícího přehledu o užívání výrazů s-k, s-i, s-í v oblasti právní je patrné, jak těsně souvisely s oblastí náboženskou. Neboť právo ve starověku souviselo s představou božstva, takže i právní výrazy byly naplněny náboženským obsahem. Příznačné to je na názvu stánku úmluvy a truhly smlouvy. Často totiž čteme o stánku svědectví [Nu 9,15; 17,7n; 18,2; 2Pa 24,6, sr. Sk 7,44; ve Žj 15,5 je tak označen nebeský chrám] nebo o přibýtku s-í [Nu 1,50,53; 10,11] nebo o truhle s-í [Ex 25,22; 26,33n; 40,5,21; Nu 4,5; 7,89]. Tento název mohl sice souviset s tím, že ve stánku nebo truhle bylo Desatero, jež je nazýváno s-ím [Ex 25,16,21;

31,18; 32,15; 40,20] o vůli Boží pro vyvolený lid, spíše však jde o vyjádření toho, že právě ve stánku a u truhly úmluvy Hospodin zjevoval svou vůli Mojžíšovi, že tu bylo umluvené místo, kam přicházel Mojžíš, aby od Boha přijímal rozkazy pro lid [Ex 25,22; 30,6,36]. Je tedy s-í jiným označením pro zjevení Božích příkazů. S-í je proto často souznačným výrazem s ustanoveními, *soudy, příkázáními, rozkazy, zákonem, řádem a smlouvou [Dt 4,45; 6,17; 1Kr 2,3; 1Pa 29,19; Ž 78,5; 81,5n; 99,7; 132,12 a celý 119]. S-í je tedy sebeosvědčení Boží, jež bylo soustředěno především v Desateru, ale pak v každém Božím slovu, jež vzešlo z jeho revelační činnosti.

Zvláštní význam má v tomto směru výrok Boží o Izraelovi a služebník Božím v t. zv. Druhém Izaiášovi: »Vy svědkové moji jste, a služebník můj, kterého jsem vyvolil« [Iz 43, 10,12; 44,8]. V oddílech Iz 43,9-13; 44,7-11 je popisován soudní proces, na němž se má rozhodnout, kdo je Bohem, zda Hospodin či pohanská božstva. Pohanští národové jsou přísedícími soudu a současně soudci a obhájci svých božstev; mají na základě svých zkušeností potvrdit jejich božskost [Iz 43,9; 44,9]. Ale při museji prohrát, protože nemají nic, o čem by mohli svědčit. Ani jejich božstva nejsou na tom lépe: nic nevidí a nic neslyší. Ale Hospodin se dovolává Izraele a svého služebníka jako svědků; na podkladě vyvolení, prožitého Božího vedení, Boží ochrany a zjevení mají pohanům svědčit o jedinečnosti, skutečnosti a božskosti Hospodinově. Jde tedy o s-í víry, o vyznání, na něž navazuje výrazem s-í NZ. Někteří vykladači pak se domnívají, že spojení svědecké funkce se Služebníkem Hospodinovým, který svědčil nejen ústy, nýbrž i svým utrpením, je druhým předpokladem zn pojetí svědecké úlohy. Jiní vykladači však tvrdí [jistě ne právem], že ve SZ-ě není žádného vnitřního spojení mezi funkcí »služebníka Hospodinova Izraele« a funkcí »Služebníka Hospodinova«, ať už je jím trpící král nebo trpící prorok či kněz.

II. Nový Zákon. Také v NZ-ě se setkáváme se všemi odstíny výrazů s-k, s-i, s-í [řecky sloveso *martyrein* a jeho odvozeniny, *martyria*, *martyrion*, *martyrs*] jako ve SZ-ě, při čemž však v některých nz spisech řecké *martyrs* [= svědek] již přechází do významu mučedník.

1. Jde především o oblast právní. O nejvyšší židovské radě čteme u Mk 14,55, že hledala s-í proti Ježíšovi, ač podle předpisů Mišny [prvního, staršího dílu talmudu z konce 2. a počátku 3. stol. po Kr.] měl soud především vyslechnout svědky ve prospěch obžalovaného. Toho se v Ježíšově případě nejvyšší rada nedržela, ale v souhlase s Dt 17,6; 19,15 chtěla si zajistit aspoň výpověď dvou svědků. Podářilo se jim sehnati dva živé svědky [Mt 26,60], J. B. Souček [Utrpení Páně, str. 119] připomíná, že už podle SZ-a mužové Boží bývají stíháni falešnými svědky [Ž 27,12; Iz 50,8n;

[1030] Svědek, svědčítí

sr. Mt 5,11]. Jde vesměs o přitěžující s-í [Mk 14,56.59n; sr. Mt 27,13], jež však se stalo zbytečným, když se Ježíš sám prohlásil za danielovského Syna člověka [Mt 26,65; Mk 14,63; Dn 7,13; Ž 110,1] a tak se dopustil podle úsudku soudců rouhání. O přitěžující s-í šlo i v procesu Štěpánově [Sk 6,13; 7,58]. Také Mt 18,16 se dovolává soudního předpisu z Dt 19,15, když mluví o pokárání zhrěšivšího bratra před dvěma nebo třemi svědky. Podobně předpis o přijímání žaloby proti staršímu v církvi v 1Tm 5,19 připomíná Dt 17,6; 19,15 i Mt 18,16. Také Pavel ve 2K 13,1 myslí na tyto předpisy, když své tři návštěvy v Korintu přirovnává k vystoupení tří svědků před soudem, ač tu jde ve skutečnosti jen o jednu a touž osobu. Žd 10,28 se dovolává Dt 17,6, když už podruhé varuje před odpadnutím od Krista a úmyslným hřichem [Žd 6,6; 10,25-29]. Rovněž J 8,17; 1J 5,9 myslí na Dt 17,6; 19,15.

2. Z oblasti právní se snadno přešlo k obecnému významu výrazů s-k, s-i, s-í. Jde o potvrzení skutečnosti, dosvědčení věcí, jež jsou svědku známy. Ježíš ovšem nepotřeboval, aby mu kdo vydával s-í o lidské povaze, protože věděl, co je v člověku [J 2,25], ale vyzývá služebníka nejvyššího kněze, aby vydal s-í, v čem to, co řekl, bylo špatné [J 18,23]. Jan Křtitel se dovolává svých posluchačů jako svědků pro svůj výrok, že sám není Kristus, nýbrž jen jeho předchůdce [J 18,23]. Zástup vydával s-í o tom, že Ježíš vyvolal Lazara z hrobu [J 12, 17]; ten, který viděl ránu kopím v boku Ježíšovu, vydal o tom pravdivé s-í [J 19,35]. Pavel je svědek pro mimořádnou horlivost Židů o Boha [R 10,2] ; vydává s-í o neobyčejné sebeobětavé přichylnosti Galaťanů [Ga 4,15], o horlivé lásce Epaťrově k údům sborů v Kolossách, Laodicii a Hierapoli [Ko 4,13], o obětavosti makedonských sborů [2K 8,3]. Sám se dovolává s-í nejvyššího kněze, všech starších, ano všech Židů o tom, že patřil k nejprísnejší sektě, farizeům, a že pronásledoval křesťany na základě úředního pověření [Sk 22,5; 26,5]. Timoteus vyznal dobré vyznání před mnohými svědky [1Tm 6,12]. Nejspíše se tu myslí na jeho vyznání při křtu nebo při ordinaci, kdy mu bylo svěreno zvěstování evangelia v duchu Pavlově [2Tm 2,2]. Žd 12,1 užívá pisatel obrazu závodíště, v němž se věřící připravují na závodní běh: odhazují všecku přítěž [hřích], jež by jim mohla překážet v běhu. Hledíště je hustě obsazeno diváky [oblakem svědků], z nichž někteří byli jmenováni v kap. 11 a patří k těm, kteří sami získali příznivé s-í [Žd 11,2.4n.39] a nyní přihlížejí na nové závodníky, kteří mají osvědčit oprávněnost života z víry.

S-im, t. j. důkazem a dokladem, mohou být také činy, věci nebo okolnosti. U L 11,48 pravi Ježíš o zákonících, že ozdobováním a udržováním prorockých hrobů osvědčují [kral.], jsou svědky [Žilka] skutků svých otců, kteří proroky zabíjeli [sr. Mt 23,29nn]. Jde většinou o obrat

»na s-í někomu, proti někomu«. Tak prach, který apoštolové setřesou zpod nohou, je znamením naprostého oddělení od neochotných posluchačů a přitěžujícím s-im o jejich zatvrzelosti v den soudu [Mk 6,11; L 9,5; Sk 13,51]. Také pokyn Ježíšův malomocnému, aby se po očištění ukázal knězi [Mk 1,44; Lv 14,2nn] na s-í »proti nim«, nemá za účel jen dosahnout povolení k návratu mezi zdravé obyvatelstvo anebo osvědčení pro Ježíšovo kladné stanovisko k předpisům Zákona ve smyslu Mt 5,17, nýbrž chce být přitěžujícím s-im pro nevěru, v níž lid přes toto znamení Boží moci setrvává [Mt 11, 20-24]. Podobně i u Mt 10,18; Mk 13,9 jde o přitěžující s-í jak proti vládařům a králům, tedy pohanům, tak proti Židům [sr. Mt 24, 9.14]. S-í apoštolů před soudy usvědčí soudce z viny. Práví-li se u J 4,44, že sám Ježíš vydal s-í o tom, že prorok není v poctivosti ve své vlasti [sr. Mt 13,57], má to i zde význam přitěžující. Jen L 21,13 jest nutno chápat ve smyslu Žilková překladu: »Ale to vám dá příležitost k s-í«. Budou k němu vybaveni slovy i moudrostí od Boha, jimž soudcové nebudou moci odolat [L 21,15.18]. Viz oddíl 4.

S-im Božím o tom, že Kristus je Spasitel, jsou divy a zázraky, rozličné moci a podělování Duchem svatým [Žd 2,4; Sk 14,3].

Ap. Pavel se často dovolává Boha za svědka pro svůj vnitřní život a pohnutky, aby tak ujistil čtenáře o pravdivosti a spolehlivosti svých výroků [R 1,9; 2K 1,23; F 1,8; 1Te 2,5.10]. Toto dovolávání Boha má ráz přísahy [viz zvl. 2K 1,23, jež Hejčl překládá: »Já při své duši volám Boha za svědka«]. Jindy se Pavel dovolává s-í svého *svědomí [2K 1,12]. NZ se často zmiňuje o Písmu jako o autoritativním s-í pro své výroky [Sk 10,43; R 3,2; Žd 7,17; 10,15n, sr. Mt 4,4.6.7.10; 21,13; 26,31; L 24,44.46].

3. Někdy má výraz s-í význam dobrého vysvědčení, dobré pověsti, pochvalného uznání. Tak zástupy pochvalně mluvily [Kral. »jemu přisvědčovali«, řecky *martyrein*] o kázání Ježíšovu [L 4,22], David obdržel dobré svědectví od Boha [Sk 13,22], rovněž sz věřící [Žd 11,2.4n.39] a věřící z bývalých pohanů [Sk 15,8]. Dobré s-i od Židů měl Kornelius [Sk 10,2] a Ananiáš [Sk 22,12]; bratři vydávali dobré s-i o Timoteovi [Sk 16,2]. O vdovách, které měly být vyvoleny k práci v církvi, vyžadovalo se s-i, že činily dobré skutky [1Tm 5,10; sr. 3J 3.6.12]. Podobně biskup měl mít dobré s-i od těch, kteří jsou mimo církve [1Tm 3,7]. O nepříznivém s-i viz Tt 1,12n.

4. S-k, s-í víry, s-i o skutečnostech víry. Život, utrpení, smrt a zmrtychvstání Ježíše Krista byly sice pro pisatele NZ-a objektivními, dějinnými skutečnostmi, ale jejich význam pro spásu člověka byl pochopitelný jen vírou. Nemohl býti dokazován obvyklými cestami průkazného materiálu, nýbrž pouze osvědčován, vyznáván a zvěstován s nárokem, aby byl přijat a uznán s poslušnou a sebepodrobující vírou. Tak nabývají výrazy s-k, s-i, s-í nového významu. Svědek je ten, kdo zvěstuje skutečnosti života Ježíše Krista jako spasitelné

události, aby probudil víru posluchačů a přiměl je k spásonosnému sebezprobení.

a) Označení s-k se vztahovalo především na apoštoly, t. j. na ty, kteří jako současníci života, utrpení, smrti a zmrtvýchvstání [a nanebevstoupení] Ježíše Krista byli Zmrtvýchvstalým k tomu pověřeni [L 24,46nn; Sk 1, 21-26] a zvláštním způsobem vybaveni [L 24, 48n; J 15,26n; Sk 1,8; 5,32]. Jejich úkol byl misijní. Měli svědčit o životě Ježíše Krista [Sk 1,22; 10,39; sr. J 15,27; 21,24; 1J 1,1nn], zvláště pak o jeho zmrtvýchvstání [Sk 2,32; 3,15; 5,31n; 10,41], ale tak, aby byl zřejmý spasitelný význam těchto skutečností [Sk 10,42, sr. 1J 4,14]. Podle Pavla bylo jejich úkolem svědčit o těchto skutečnostech lidu, t. j. Izraeli v Palestině [Sk 13,31]. Naproti tomu svou a Barnabášovu činnost v hellenistickém světě mimo Palestinu nazývá na tomto místě nikoli s-ím, nýbrž evangelisací [Kral. »zvěstujeme to zaslíbení«, Žilka: »Hlásáme evangelium«, Sk 13,32], aby tak vyzdvihl rozdíl mezi sebou a apoštoly.

b) Ale výraz s-k v NZ-ě se nevztahuje pouze na očitě svědky života, smrti a zmrtvýchvstání Ježíše Krista, nýbrž i na ty, kteří uvěřili a stali se vyznavači Kristovými. Především je tak označen Pavel. Ananiáš mu zvěstuje jménem Kristovým, že mu bude svědkem toho, co viděl a slyšel [Sk 22,14n], a před Damaškem sám Kristus praví, že se proto Pavlovi ukázal, aby jej učinil »služebníkem a svědkem i těch věcí, kteréž viděl, i těch, v kterýchž se mu bude ukazovat« [Sk 26,16]. Pavel se měl stát vyznavačským svědkem víry v Krista, a to mezi pohany [srov. Sk 23,11]. V podobném smyslu se mluví o Štěpánovi, který zemřel mučednickou smrtí proto, že byl vyznavač Kristův a kazatel evangelia [Sk 22,30] a tak svou svědeckou víru potvrdil. V tom smyslu byl svědkem Jan Křtitel [J 1,7n.15; 3,26; 5,31-33] a Samaritánka, když svým krajanům ukázala na Ježíše jako na Mesiáše [J 4,29,39].

Zvláštní význam má 1Pt 5,1, kde se pisatel označuje za svědka Kristových utrpení. Někteří vykladači v tom vidí potvrzení, že pisatel této epístoly byl očitým svědkem ukřižování Kristova; jiní to vykládají tak, že obsahem kázání Petrova bylo utrpení Ježíšovo. Zdá se však, že epístola byla napsána v době pronásledování křesťanů a že její pisatel chce zdůraznit, že sám prošel tímto pronásledováním pro Krista a má tedy právo napomínati spolustarší církve ke snášení utrpení [1Pt, 1,6n; 2,20; 3,14; 4,1.12n]. Být svědek utrpení Kristových tu znamená nejspíše totéž, co být účastník utrpení Kristových [1Pt 4,13; sr. 1Pt 2,21; Mt 10,38; 16,24; Ř 8,17; 2K 1,5.7; Ko 1,24; 2Tm 2,11n].

5. Zvláštní místo zaujímají výrazy s-k, s-i, s-i v okruhu janovském. Především sám Ježíš Kristus je tu označován jako s-k věrný a pravý [Zj 1,5; 3,14]. Navazuje se tím na Ž 89,38 [překlad Zemanův: »Svědék na oblaku je věrný«], kde se mluví o Bohu. Pisatel Zj chápal toto místo jako výrok o Mesiáši. Kristus

jako Mesiáš věrně odevzdal to, co přijal od Boha; stal se svědkem pravdy, t. j. zjevení Božího [J 18,37]. Věrným svědkem pak je označen proto, že pro své s-i zemřel [podobně i Antipas je nazýván věrným svědkem, Zj 2,13]. Poněvadž byl Slovem, jež se stalo tělem, poněvadž přišel od Boha [J 8,13n], vydával s-i o tom, co viděl a slyšel [J 3,11.32n]. Celý jeho život, všechny jeho řeči jsou s-ím o jeho spasitelném poslání [J 5,31; 8,13n.18; 18,37, sr. 1Tm 6,13] a tedy i o zkaženosti světa, který ho nenávidí [J 7,7]. Ale i Bůh sám potvrzoval, vydával s-i o jeho poslání [1J 5,10n] nejen slovy Písma [J 5,39], ale i činy, jež byly dány Ježíšovi [J 5,32-37; 8,18; 10,25]. Boží s-i o Synu spočívá hlavně v tom, že ve svém Synu dává věřícím věčný život [1J 5,9-11].

Ale i lidé, které Bůh povolal a jimž dal spátriti jeho slávu [J 1,14], vydávali a vydávají o něm s-i, t. j. dosvědčují a vyznávají, že je Spasitelem, Synem Božím. Tak Jan Křtitel [J 1,7n.15.19.34; 3,26; 5,32n], apoštolové [J 15,27; 1J 4,14], evangelisté [J 21,24], všichni, kteří v něho uvěřili [Zj 1,2; 2,13; 11,3.7; 22,16]. Neboť Tito lidé nemohou jinak než vydávat o něm s-i, protože mají s-i sami v sobě [1J 5,10] skrze Ducha sv. [J 15,26n]. Také křest a Večeře Páně prostřednictvím Ducha sv. vydávají věřícím s-i o Kristu jako o Synu Božím. 1J 5,6n jmenuje v navázání na Dt 17,6; 19,15; J 8,17 tři svědky, kteří vydávají s-i o Kristu na zemi: Duch a voda [křest] a krev [Večeře Páně]. Ve skutečnosti jde o jediné s-i Ducha sv., který i svátostmi dává věřícím vnitřní jistotu o Kristu jako Spasiteli. Možná, že už J 19,34n myslil pisatel evangelia na jmenované svátosti, jimiž vyjadřoval spasitelný účinek smrti Ježíšovy, »abyste věřili«.

Ve Zj se mluví často o těch, kteří »mají s-i Ježíše Krista«. Žilka překládá většinou: »Kterí mají Ježíšovo osvědčení« [Zj 12,17; 19,10]. Ale zdá se, že ve Zj 19,10 jde spíše o zjevení, jehož původcem je Kristus. Proto stojí toto s-i Jezu-kristovo v těsné blízkosti se slovem božím [Zj 1,2.9; 6,9; 20,4] a přikázáním Božím [Zj 12, 17]. Při tom se myslí především na ty, kteří byli Kristem pověřeni zvláštní úlohou, zvěstovat to, co jim světil. Tak pisatel Zj se octl na ostrově Patmos [ve vyhnanství] pro slovo Boží a pro s-i Ježíšovo [Zj 1,9]. Ani ti, kteří byli zabiti »pro slovo Boží a pro s-i, kteréž měli« [Zj 6,9, ne: »kteréž vydávali«], nejsou všichni věřící napořád, nýbrž ti, kteří byli pověřeni zvláštní kazatelskou úlohou [viz v. 11, kde se činí rozdíl mezi spolumužebníky a jejich bratřími]. Podobně jest rozuměti Zj 20,4, kde ti, kteří byli s-ati »pro s-i Ježíšovo a pro slovo Boží«, jsou odlišováni od těch, kteří se neklaněli šelmě ani obrazu jejímu a nepřijali znamení šelmy. Ve Zj 19,10 pak jde o křesťanské proroky, Kristovy služebníky ve zvláštním slova smyslu [Zj 1,1; 10,7; 11,18; 22,3; snad také 19,2]. Jen ve Zj 12,17 jde o křesťany vůbec. »Svědectví Ježíšovo« je tu označením evangelia.

[1032] Svědom-Svědomí

Poněvadž pak většina těch, kteří »mají s-i Ježíšovo«, zpečetila toto s-i smrtí, má výraz s-k ve Zj příděch mučedníka [Zj 11,7; 12,11]. Kral. na př. Zj 17,6 mluví přímo o mučednících Ježíšových, ač by tu bylo na místě mluvit o krvi svědků Ježíšových. Tento vývoj, který ve starokřesťanské církvi vedl k rovnici svědek = mučedník, je pochopitelný na pozadí Mt 5,11n; 10,17nn; 16,24nn; Sk 5,41; Ř 5,3; 8,17; Ko 1,24; 1Pt 4,13; 2,21nn a na pozadí líčení Krista jako Beránka zabitého, tedy jako na prototyp mučedníka [Zj 5,6.12; 7,14; 12,11]. Ale v NZ-ě výrazy svědek a mučedník nejsou ještě ztotožňovány.

Falešný, krivý svědek [řecky *pseudomartys* = svědek, jenž vydává lživé s-i, jenž překrucuje skutečnosti, Mt 26,59n]. Ježíš u Mt 15,19 praví, že falešná, krivá s-i mají svůj původ v srdci člověka, tedy v jeho samé podstatě: je-li srdce zlé, nemůže ani s-i takového člověka býti jiné než krivé [sr. Mt 12,35; Gn 6,5; Jr 17,9; Mt 19,18 = Mk 10,19 = L 18,20; Ř 13,9; Ex 20,14n]. V 1K 15,15 vyznává Pavel, že by byl falešným svědkem o Bohu [Kral. »svědkové Boží«], kdyby nebylo pravda, že mrtví vstávají z mrtvých. Neboť Pavel právě o Bohu tvrdí, že vzkřísil Ježíše Krista. Kdyby nebylo mrtvýchvstání, pak by Pavlovo s-i o vzkříšení Ježíše Krista Bohem bylo darem-ným zneužíváním jména Božího [Ex 20,7], a to k necti Boží [»svědectví proti Bohu«, Žilka], vydáváním falešné mince, i když zdánlivě ke cti Boží [sr. Jb 13,7]. W. Bousset proto překládá: »Ano, pak tu stojíme jako falešní svědci vůči Bohu, protože jsme lhali proti Bohu, že vzkřísil Krista, ačkoli jej přece jen nevzkřísil, jestliže opravdu mrtví nevstávají«.

Svědom, stě. svědom něčeho = vědom si, znalý něčeho, býti obeznámen [Nu 10,31]. Hebr. *sákan* [= bydliti jako přítel s někým] může znamenat v určitém tvaru seznámiti se s někým [Jb 22,21 Kral. »Přivykejž s ním« = vejdi s ním v přátelství«]; v Ž 139,3 znamená býti obeznámen. Zeman vedle toho navrhuje překlad: »Všechny mé cesty upravuješ«.

Svědomí. Toto slovo se v Kralické bibli vyskytuje toliko v NZ, a to vždy jako překlad řeckého *syneidésis*. Je to vskutku pojem teprve nz a původně hellenistický. V řečtině znamená původně spoluvědění, potom sdělení, informaci, někdy také obecné vědění, v pozdějším jazykovém vývoji zejména vědomí, uvědomění a potom zvláště mravní vědomí, bezprostřední vnitřní vědění o tom, co je dobré a zlé. Tento poslední význam byl v populární filosofii a mravouce doby hellenistické vypracován v představu vnitřního hlasu, jenž člověku předem i po činu ukazuje, která je správná a která falešná cesta života, a jenž je základem mravní autority. Týž smysl má latinské *conscientia*, které přímo nebo napodobením [doslovným překladem svých složek] přešlo do moderních jazyků, také do českého »svědomí«.

SZ-u jsou úvahy o stavech lidského vědomí celkem cizí, mravní závazek je tu objektivně zakládán na příkázáních Božích, nikoli na hnutích lidské mysli. Právě proto se v něm pojem s. nevyskytuje. V LXX se ovšem několi-krát najde slovo *syneidésis*, avšak jen jednou v knize patřící do palestinského hebrejského kánonu [Kaz 10,20]. Má zde význam »vědomí« [Kral.: »sám u sebe« ve větě: ani sám u sebe králí nezlořeč]. V pozdějším významu s. se *syneidésis* čte v apokryfní knize Sirachově 17,11, kde je nutno předpokládat nepřímý vliv hellenistické filosofie. Hebrejský podklad je tu pravděpodobný, není však přesně znám. Třetí místo, Sir 42,20[18], je textově kriticky neza-jištěné [některé rukopisy mají nesložené *eidésis*], význam je tu v každém případě vědění, známost [Kral. »umění«].

V NZ se *syneidésis* vyskytuje dosti často - asi 30 X — a to jako označení vnitřního úsudku o tom, co je dobré a zlé, tedy ve smyslu blízkém hellenistické morální filosofii. Jen někdy silněji zaznívá prvotní význam »vědomí o něčem« [Žd 10,2; 1Pt 2,19], ale i tam převládá význam mravního úsudku. Tímto slovem tedy nz zvětšuje výrazně navazuje na soudobé myšlení a citění. Tím však ještě není řečeno, že bez podstatných změn přejímá běžnou náplň tohoto pojmu.

Při rozboru nz užití je vhodné vyjít od apoštola Pavla, který tento pojem nejpronikavěji uvedl do vnitřní souvislosti s jádrem nz víry. V 2K se vždy znovu vrací k otázce, oč se konec konců opírá přesvědčivost jeho zvěstování a jistota víry. Odmítá dovolávat se pouhé vnější autority, na př. doporučujících dopisů [2K 3,1] nebo používatí postranních prostředků a lstivých argumentů k působení na lidské mysli [2K 2,17; 4,1n]. Jediné jeho »doporučení« spočívá v tom, že odhaluje pravdu, totiž zvěstuje slovo Boží, které má samo v sobě moc otevřít si cestu k lidským srdcím [2K 4,2]. Tato vnitřní moc pravdy Boží je totožná s mocí Ducha, která arci není z násilněním člověka, nýbrž základem jeho svobody [2K 3,17]. Člověk totiž nevěří ovšem v sebe ani ze sebe, ale věří ve zjevenou pravdu Slova sám, s vnitřním souhlasem, přesvědčením, radostnou spontánností. Na vyjádření této vnitřní svobodnosti víry používá apoštol 2K 4,2 právě hellenistického pojmu s., který dobře vystihuje, že se při jednání vskutku dobrém a Bohu milém člověk prostě nepodrobuje pouhé vnější moci, nýbrž uznává vnitřní autoritu toho, co sám chápe jako vůli Boží [sr. Ř 13,5]. Vnitřní souvislost s. takto hluboce založeného se »svobodou je výslovně vyjádřena 1K 10,29. Převzetím pojmu s. a zdůrazněním jeho svobody apoštol ovšem nechce říci, že posledním zdrojem a soudcem pravdy a mravní závaznosti je člověk nebo nějaká mohutnost v něm skrytá. To jasně ukazuje 1K 4,3-5. Slovesem *syneidenai*, od něhož je odvozeno *syneidésis*, tu apoštol prohlašuje, že si ničeho není vědom [Kral.: do sebe nic nevím], t. j. že ho jeho svědomí nikterak neobviňuje. To je velká věc, která ho vyjímá z naprosté platnosti lidského úsudku, ale toto dobré s. není

ještě samo o sobě konečnou zárukou pravdy a dobra. Vždyť poslední a vskutku pravý soud vynese toliko sám Pán v čase, jež sám svrchovaně určí. Teprve tento soudce udělí pravou chválu, t. j. rozhodne o tom, co bylo v jednání lidském dobré a co zlé, a teprve na tomto rozhodnutí spočívá skutečná spravedlnost lidského života. Apelem na tento soud je autorita s. podle apoštoly zvěsti zároveň založena i omezena. Tímto způsobem zařazuje Pavel pojem s. do své ústřední nauky o *ospravedlnění z víry.

Na tomto základě se apoštol dovolává svědectví svého s. proti všelijakému podezřívání a osočování [Ř 9,1; 2K 1,12]. I to je založeno v nehlubších vztazích víry. Apoštol doufá, že jeho opravdovost, to, že žije a jedná v pravé bázni Páně, t. j. v odpovědnosti před Bohem, bude zřejmé nejen zraku Božímu a nejen jeho vlastnímu vědomí, nýbrž i s. jeho bratří [2K 5, 11]. S-m se tu rozumí úsudek zakotvený ve vlastní opravdové víře, orientující se na Božím milostivém jednání a rozpoznávající na tomto základě bratra ve víře. S. zde je tedy zároveň něčím zcela osobním — lze snad říci, že se tu tímto pojmem označuje subjektivní stránka víry — i schopností rozumětí bratřím, a proto také předpokladem pevné, protože na pochopení víry založené, jednoty církve.

V této svobodě i závaznosti víry, ve vnitřním pochopení pravdy slova Božího i ve vzájemném porozumění a respektu mohou a proto mají žít všichni věřící, nejen apoštol. Pavel to objasňuje na otázce, zda je či není dovoleno jisti maso obětované modlám, t. j. poskvrněné nějakým stykem s pohanským kultem [1K 8—10]. Neodpovídá na tuto otázku prostým ano či ne. V zásadě ovšem souhlasí s názorem, že modly nemají skutečnou jsoucnost, a proto styk s nimi nemůže nějak předmětně znečišťovat [1K 8,4]. Tím však otázka není ještě rozhodnuta. I v církvi jsou lidé, kteří v tom ještě nemají jasno a jejichž mysl je ještě zneklidňována pomyslením, že by se prohrášili jedením masa modlám obětovaného [1K 8,7]. Je arci možno nazvat takové bratry mdlými [slabými] ve víře [8,9—12], ale tím se nic nezmění na tom, že takoví lidé, kdyby jedli modlám obětované, nejednali by ve shodě se svým s-m, t. j. s vlastním svobodným nahlédnutím toho, co s vnitřní nutností plyne z jejich víry. Jednati takto proti vlastnímu s. však znamená opravdu se poskvrnit [8,7] a tedy vskutku zhrěšit, ano dokonce zhynout [8,11]. K tomu však nikdo nesmí druhého nabádat ani příkladem svádět, nesmí s. bratrovo ubíjet [8,12]. V takové situaci se tedy bratr ve víře silný musí vzdát toho, nač by podle své víry, podle svého vlastního s., měl právo [8,13]. Tím se ještě nevzdává své svobody, nevydává se druhému v otroctví [10,29], nýbrž z pravé lásky [8,1] respektuje svobodu s. bratrova. V celém tomto oddílu je závažnost s. nadmíru zdůrazněna. Skoro se až zdá, jako by s. bylo jakousi poslední instancí, která rozhoduje o tom, co je dobré a zlé. Vždyť apoštol nepodává žádný obecný, pro každého stejně platný předpis, co v této věci dělat, nýbrž

toliko naléhavě zdůrazňuje nezbytnost nikdy nejednat proti svému s. a nikoho k podobnému jednání nesvádět. Nebylo by však správné mluvit tu o subjektivismu. Apoštol totiž počítá s tím, že Bůh udílí jednotlivým lidem rozdílnou míru víry [Ř 12,3], staví je do rozličných situací a vede je různými cestami a že tedy skutečně, objektivně přikazuje různým lidem věci, které nelze zařadit pod jednotně formulovaný obecný předpis, ano které se s hlediska takové přehledné formulace zdají protikladnými [Ř 14,2—9]. Základním příkazem tu je bratra nesoudit, ani jím nepohrdat, ani jej prostě nenapodobovat, nýbrž se ptát, která míra víry je vyměřena mně a který je tedy příkaz pro mne platný, respektovat však u bratra svobodné právo Boží uložit mu jinou cestu než mně. Obecným příkazem je tu toliko nehřešit jedním protivícím se světlou vlastní víry [Ř 14,23]. V Ř 12-14 se nikde nevyskytuje slovo s., přesto se tu však zřetelně mluví o tomtéž jako 1K 8—10. Je tím potvrzeno rozpoznání, že jednat podle vlastního s. je totéž jako jednat a žít z víry, čili že s. je u Pavla označením víry jakožto životního závazku přejímaného s vnitřním pochopením a souhlasem.

I když Pavel pojem s. takto spjal se životem víry a zařadil jej do souvislosti své neústřednější zvěsti o Ježiši Kristu, nechtěl tím pohanům, t. j. lidem mimo výslovně vyznanou víru a mimo viditelnou pospolitost církve, upřít, že i v nich se ozývá hlas s. Být člověkem znamená být stvořením, jemuž platí Boží hlas, a žít tedy v základní známosti Boha, byť nevědomostí lidskou všelijak zkrivené a zatemněné [Ř 1, 18-21], a proto i v poznání, osvědčovaném hlasem s., že život není ponechán libovůli a náhodě, nýbrž je podroben svrchovanému zákonu [Ř 2,15]. Milosrdenství Boží v Ježiši Kristu zjevené a mocí Ducha vyvolávající v srdcích lidských víry je tedy nehlubším základem pravdy s., nikoli však omezením jeho závaznosti a přístupnosti pro každého tvora lidského.

I v ostatních typech NZ-a je živá povědomost o tom, že se užitím slova s. v kladném smyslu označuje život vyvěrající z opravdové víry [1Tm 1,19; 2Tm 3,9] a lásky [1Tm 1,5], život před tváří Boží a v odpovědnosti k bližním [Sk 23,1; 24,16]. Pavlovu pojetí je zvláště blízké připomenutí Žd 9,9,14; 10,22, že skutečná čistota a dokonalost s. je založena v krvi Kristově, t. j. v jeho odpuštění a v ospravedlnění tím darovaném, nikoli tedy v obtížném kultu sz, ani ovšem v svéprávné dokonalosti lidské. Podobně 1Pt 3,21 spojuje dobré s. se křtem, jímž se člověk závazně začleňuje do nového věku, přineseného vzkříšením Ježíše Krista. Nelze však přehlédnout, že pojem s. není v pozdějších vrstvách nz spojen s jádrem křesťanské zvěsti tak organicky jako u Pavla. Bývá ho užíváno ve smyslu bližším běžnému hellenistickému pojetí, tedy poněkud formálnější a moralističtější. Mluví se tu často o s.

dobrém [Sk 23,1; 1Tm 1,5,19; 1Pt 3,16,21; sr. Žd 13,18], čistém [1Tm 3,19; 2Tm 1,3] nebo neporušeném [Sk 24,16], na druhé straně zase o s. špatném [Žd 10,22], poskvrněném [Tt 1,15] anebo cejchovaném [1Tm 4,2]. Jde tu vždy jak o objektivní shodu s Božím zákonem, tak o subjektivní upřímnost a poctivost života, není však vždy dosti zdůrazněno, že základem této opravdovosti i oné shody s vůlí Boží je přijetí Boží ospravedlňující milosti. Souvisí to s tím, že pozdější prvokřesťanské generace, u nichž se připravuje přechod k ranému katolictví, mají zřetelný sklon zdůrazňovati mravní a rozumovou stránku křesťanství, oslabovati však poněkud zvěst o bezpodmínečné odpouštějící milosti Boží. V celku však nz převzetí a přetvoření pojmu s. podává dobrý příklad toho, jak představy a pojmy hellenistického pohanického světa byly uváděny ve službu zvěsti o Ježíši Kristu a jak tím byly ve své hloubce odhalovány základní skutečnosti života, o nichž nějakým způsobem ví každý člověk. S.

Svěren, -ý, svěriti, svěrovati. V NZ-ě jsou tak překládána slovesa *πιστῆναι* [2Tm 3,14], *παριστῆναι* [2Tm 2,2], podst. jméno *παρθένή* [1Tm 6,20] a na ostatních místech sloveso *πιστεῖν* v akt. i passivu. Sloveso *πιστῆναι* znamená býti učiněn jistým, hodnověrným, osvědčiti se věrným [sr. Ž 78,8,37], takže 2Tm 3,14 jest snad překládati: »Drž se pevně toho, čemu ses naučil a v čem ses osvědčil jako věrný«. Žilka však a jiní s ohledem na L 1,4 překládají: »Trvej v tom, čemu ses naučil a co ti bylo ověřeno« [t. j. Písmem, sr. v. 15]. Skrabal a Hejčl překládají podobně: »O čem ses přesvědčil«. Řeckého *παριστῆναι* [= něco u někoho složit jako zástavu nebo do ochrany, sr. L 23,46; 1Pt 4,19; Sk 20,32] je užito ve 2Tm 2,2 o neporušeném, úplném předání toho, co Timoteus slyšel před mnohými svědky, věrným lidem, kteří budou schopni vyučovat, t. j. předávat to druhým. V tom smyslu jest rozumně i 1Tm 6,20, kde je užito řeckého *παρθένή* [= něco svěřeného do ochrany, zástava, *depositum*]. Timoteovi bylo svěreno evangelium, jež měl pečlivě opatrovat jako vzácný poklad [sr. 1Tm 1,11n; 2Tm 1,14; Tt 1,3; 1Te 2,4; 1K 9,17]. Řecké *πιστεῖν* [= věriti] může znamenat také svěriti do ochrany, do správy [L 16,11; sr. Lv 6,2; Nu 4,16; Jb 34,13; Př 26,6], důvěrně se stýkati, svěrovati se. Podle J 2,24 se Ježíš nesvěroval ani těm, kteří uvěřili v jeho mesiášství na základě zázraků. Věděl, že jejich víra je znetvořována představami o světském království Mesiášově a že by tedy ještě nedovedli pochopit na příklad to, že má jako Mesiáš zemřít. Také v pass. tvaru má jmenované řecké sloveso význam býti něčím nebo někým pověřen ke správě, opatrování pro někoho. Tak Pavel připomíná, že mu bylo svěřeno kázání [Tt 1,3], evangelium pro neobřezané [Ga 2,7; sr. 1Te 2,4; 1Tm 1,11], kázání [Tt 1,3]. Obdržel je jako »správu statku« [Žilka; Kral.: úřad, 1K 9,17. Souček překládá:

»Činím-li to však nedobrovolně (t. j. jako neuniknutelné životní povolání), jde tu jen o výkon svěřeného úřadu«]. Ř 3,2 mluví o přednostech Židů. Překladači se však liší v chápání řeckého slovesa, jež Kral. tlumočí výrazem svěren. Skrabal překládá: »Především, že jim byly svěřeny Boží výroky«. Žilka však překládá: »Především tu, že došli ověření Boží výroky«.

Svět. 1. V SZ se v Kralické bibli slovo s. vyskytuje jen málokdy, a to ještě jako překlad zcela roztržštěných hebr. podkladů: nebe Dt 30,4, země Ž 119,19, člověk Př 23,28, věk Iz 44,7; Kaz 3,11. V tom se projevuje, že v SZ nebyla vytvořena představa s-a jakožto jednotného a harmonického souvislosti spojeného celku všeho jsoucna. Nejbliže se tomu ještě přiblížil obecný pojem »všecko« [hebr. *ha-kól*, na př. Ž 8,7; Iz 44,24; 66,2; Jr 10,16; Př 26,10; Kaz 3,11; 11,5], ale ani tento výraz nemá té přesnosti a obsáhlosti, jakou vyrozumíváme na př. z českého »veskerenstvo«. Jinak sz pisatelé představu s-a opisují uváděním nejvýznamnějších složek jsoucna, nebe a země [Gn 1,1; 2,4; 14,19,22; Dt 30,19; Ž 50,4; 89,12; 96,11; 102,26; 115,15; 121,2; 124,8; 134,3; 146,6; Iz 1,2; 65,17; Jr 23,24]. Většinou je to ve výrociích, že nebe i zemi stvořil [učinil] Hospodin, který ovšem není sám zahrnut do tohoto stvořeného celku. Pojmu s-a, který by byl nadřazeným a úhrnným souborem všeho jsoucího, počítaje v to i Boha, SZ vůbec nezná. Není to jen důsledkem poměrně nerozvitosti zobecňujícího a abstrahujícího myšlení, nýbrž též výrazem zásadní sz zvěsti o naprosté a bezpodmínečné svrchovanosti Stvořitelově nad tvorstvem.

Když se v pozdějším vývoji naléhavěji ozvala potřeba souhrnného názvu pro stvořené jsoucno, nabízel se v prvé řadě pojem *’olám* = věk, t. j. dlouhá, lidskou zkušenost a představu přesahující časová perioda, někdy spíše pravěk, jindy spíše nedohledná budoucnost. Protože v tomto nedohledném čase trvá všecko jsoucno, které člověka obklopuje a v jehož rámci existuje, mohl tento pojem nabyt i významu s. Tento významový přechod je však v SZ toliko naznačen malými náběhy [na př. snad Kaz 3,11, ale výklad tohoto výroku je sporný], k plnému rozvoji došel teprve v pozdějším židovství. V tom, že hebrejščina sáhla na konec právě k tomuto slovu na označení celku jsoucna, projevuje se sklon celého starozákonně určeného myšlení pohybovati se spíše v pojmech a představách časových než prstových.

2. Řecké spíše prostorové a zrakové vnímání a vystihování skutečnosti si na označení veškerosti jsoucna vytvořilo výraz *kosmos*. Jeho jazykové odvození je nejasné, nejstarší doložený význam je »něco pořádné, dovedné zhotoveného«, potom obecněji řád, pořádek. Brzo se také vyskytuje význam ozdoba, šperk. Asi od VI. stol. před Kr. je doložen význam svět, nejprve v mluvě přírodních filosofů. Z volby právě tohoto slova je patmo, že se jsoucno Řekům jevílo jako uspořádaný, jednotně a har-

monicky skloubený a právě proto také krásný celek. Řecké myšlení vsutku vždy zdůrazňovalo zákonitost, řád, krásu s-a a ovšem i jeho bytostnou souvislost se životem lidským. Člověk je součástí kosmu [vesmíru], po případě je jeho obrazem. Podobný je i vztah kosmu k božství. Týž řecký myslitel [Plato] může říci jednak, že s. je celkem nebe, země, bohů i lidí, jednak, že s. je obrazem toho, co je jinak postižitelné jen vnitřním pohledu myslí a že je tedy »bohem smysly vnímatelným«. V obou výpovědích se předpokládá podstatná sounáležitost božství a s-a. Není zde sz myšlenky o naprosté nadřazenosti Boha nad s-em, není tu také vlastního pojmu stvoření. Řeční myslitelé mluví sice někdy o tvoření s-a božským hotovitelem, mají však na mysli spíše jakési uspořádání jsoucná z daného již materiálu, nikoli stvoření svrchovaným slovem Božího rozkazu. Celé řecké myšlení směřuje k představě, že s. je věčný a že božstvo je jeho nejniternejší a nejvyšší podstatou. V tomto smyslu se později vyskytuje představa Boha jako duše s-a.

3. V LXX je slovem *kosmos* překládáno jednak hebr. *sábá'* = zástup, vojsko ve významu »vojska nebeského« [hvězd, na př. Gn 2,1; Dt 4,19; 17,3; Iz 24,21], jednak několik hebr. slov znamenajících ozdobu, šperk [na př. Ex 33,5n; 2S 1,24; Př 20,29; 29,17; Iz 61,10; Jr 2,32; 4,30; Ez 7,20]. Na označení s-a [vesmíru], po př. též ve významu obydlené země a lidstva, se však slova *kosmos* užívá teprve v pozdějších [apokryfních] knihách sz souboru, jejichž hebr. podklad buď není znám nebo vůbec neexistoval, protože příslušné knihy byly již původně napsány řecky. U pozdějších židovských pisatelů písčích řecky je termín *kosmos* velice oblíben. Vytlačuje starší sz označení »nebe a země«, takže se zpravidla mluví o stvoření [učinění] s-a.

4. a) V Kralickém překladu NZ-a stojí slovo s. zpravidla za řecké *kosmos*, vedle toho však někdy také za *aion* = věk [Mt 13,22-49; 24,3; 28,20; Mk 4,19; L 16,8; Ř 12,2; 1K 1,20; 2,6; 3,18; 10,11; 2K 4,4; 1Tm 6,17; 2Tm 4,10; Tt 2,12] nebo za *oikúmené* = obydlená země [Mt 24,14; L 2,1; 21,26; Sk 17,6,31; Zj 3,10; obvyklý Kral. překlad je »okršlek země« nebo »okršlek světa«.] Zajímavé je zejména užití slova *aion*, které má původně časový význam; navazuje se jím ovšem na židovské *'olám*, a dobře to odpovídá eschatologické perspektivě, v níž NZ vidí všechny věci.

b) Výraz *kosmos* je v NZ někdy souborným označením pozemského jeviště lidského života a má tedy význam blízký slovu *oikúmené*. Tak je tomu zřetelně Ř 1,8, kde se mluví o rozhlášení víry po všem s-ě [sr. Mt 26,13; Mk 14,9; 16,15], podobně se mluví o křesťanském bratrstvu ve s-ě 1Pt 5,9. Stejný prostý význam asi převládá při výrazu království s-a Mt 4,8 nebo národové s-a L 12,30, při pojmu dědic s-a Ř 4,13, při zmínce o rozličných druzích zvuků ve s-ě 1K 14,10 nebo o našem obcování v tomto s-ě. Zde však už nelze vyloučit, že tu při nejmenším také myslí i na s. jako úhrn všeho

jsoucná [viz bod c] nebo jako soubor lidstva, zvláštním způsobem kvalifikovaný [viz bod d]. Tyto obsahově závažnější významy se ještě důrazněji uplatňují při výroku o získání s-a [Mk 8,36 a paral.] a zejména při janovských výpovědích o příchodu na s. [J 1,9; 3,17,19; 6,14; 11,27; 12,46; 1J 4,1,9; sr. 1Tm 1,15; Žd 10,5] nebo o bytí ve s-ě [J 1,10; 9,5; 17,11].

c) NZ mluví dosti často o stvoření [Ř 1,20], učinění [Sk 17,24] a zejména o ustanovení neboli založení [Mt 25,34; L 11,50; J 17,24; Ef 1,4; Žd 9,26; 1Pt 1,20; Zj 13,8; 17,8] světa. Výraz *kosmos* tu však ještě bývá doplňován [Sk 17,24] nebo vystřídáván jinými výrazy [»nebe a země«, »všecko«, po př. i kombinováno, sr. Sk 4,24; 14,15; 17,26; 1K 8,6; Ef 1,10; 3,9; Ko 1,16; Žd 1,2; 2,8,10; 1Pt 4,7; Zj 4,11; 14,7 a j.]. V tom nz pisatelé zřetelně pokračují na sz linii. Podobně ve shodě se SZ předpokládají, že s. není věčný, nýbrž měl svůj počátek [sr. uvedené výroky »od ustanovení s-a«] a bude mít konec [1K 7,31; 1J 2,17]. Určují však blíže tyto výpovědi, spojující jak stvoření, tak konec s-a s osobou a dílem Ježíše Krista: skrze něho byly učiněny všechny věci [J 1,3,10; 1K 8,6; Ko 1,16; Žd 1,2], skrze něho je s. také ukřižován [Ga 6,14]. S. je takto zařazen do eschatologického vykupitelského dění, jehož středem je Ježíš Kristus. V této eschatologické a vykupitelské souvislosti je kořen zájmu nz svědků o kosmologii [výpovědi o s-ě]; proto také je nejvíce kosmologických motivů v eschatologických a christologických oddílech NZ-a. Samostatného a soustředěného zájmu o s. jakožto soubor předmětné, přírodní skutečnosti však nz svědkové nemají. Jejich představy o s-ě bývají jakoby mimochodem přejímány ze soudobých názorů, a nelze z nich bez násilné umělosti sestavit nějaký »biblický světový názor«. Jediné, co se v tomto směru v NZ-ě se vším důrazem zvěstuje, je ujištění, že ani s. se vši svou nesmírností a se všemi svými hlubinami není vyňat ze svrchovanosti Otce milostivě s námi v Ježíši Kristu nakládajícího, nýbrž je v Ježíši Kristu přemožen [J 16,33; sr. 1J 5,4n], a že nás proto žádná vysokost ani hlubokost nemůže odtrhnout od Boží lásky v Kristu [sr. Ř 8,38n].

d) Pro NZ, nejvíce pro spisy pavlovské a janovské, jsou však nejprůzračnější ty výroky, v nichž s. není v prvé řadě chápán jako veškerost přírodní skutečnosti, nýbrž jako jistá kvalifikace jsoucná v prvé řadě lidského ve vztahu k Bohu. O s-ě se říká, že ve zlém leží [1J 5,19], nenávidí Boha [J 15,18], je protikladem všeho, co pochází z vůle, pravdy a moudrosti Boží [1K 1,20,27; 3,19; J 14,17; 15,19]. Na otázku, jak srovnat tuto tvář s-a se základní zvěstí, že s. přece vyšel z ruky Boží dobrý [Gn 1,31], odpovídá Ř 5,12 upozorněním, že do s-a skrze jednoho člověka vešel hřích a skrze hřích smrt. Nestalo se to však osudovou nutností, nýbrž aktem lidské vůle, neposlušností a zatvrzelostí, tím, že s. nepoznal a neuznal toho, kdo k němu,

protože byl stvořitelské Slovo, přišel jako mezi své - ale vlastní jeho nepřijali ho [J 1,10-11]. Zde pojem s-a neoznačuje pouhou neosobní, přírodní skutečností, nýbrž v podstatě jde o s. lidský, o člověka v jeho typickém jednání a směřování. Konkrétně je to člověk Boha neposlušný a neznalý, doufající v sebe místo v pravého Pána, zbavený světla pravdy a života a ponořený do tmy hříchu a smrti [J 1,5,9-11; sr. Ř 5,12]. S. v tomto smyslu je nejen charakterisován, nýbrž přímo ustavován lidským počínáním, na př. nedověrnými a soběstřednými starostmi [1K 7,31].

Mluví-li se tu o s-ě místo prostě o hříšnosti, říká se tím, že hřích není jen náhodný a chvilkový poklesek, nýbrž základní falešná orientace života. Člověk se uvádí svou neposlušností do nadosobní souvislosti a tím i do moci zla. S. je lidstvo ve své hříšné, Bohu odporující jednotě [sr. J 14,17; 15,18; 1J 3,13 aj.]. Lidský hřích zasahuje celé tvorstvo, podmaňuje je záhubě [sr. Ř 8,20] a činí z něho nástroj zlé moci. Totéž je vyjádřeno i větou o souvislosti hříchu a smrti [Ř 6,23]. Být ve s-ě proto znamená býti neustále v pokušení, ano pod mocí, která člověku brání plnit jeho právě určený. Ony dvě stránky, osobní lidské zavinění a nadosobní moc zla, která člověka svádí a poutá, jsou pro tuto stránku pojmu s. podstatné. V tom je tento pojem vnitřně přibuzný s pojmem *tělo-sarx, který podobně vyjadřuje, že hřích není jen osamoceným poklesem, nýbrž mocí, která člověka svádí a z níž může být vysvobozen toliko vykupitelským skutkem Božím.

Nadosobní moc hříchu, jevíci se ve s-ě a zvracející jej z dobrého stvoření v nástroj svodu, bývá někdy znázorňována výroky o nadzemských mocnostech, které ve s-ě působí. Jsou to vlády a moci [Ř 8,38n; Ko 1,16; 1K 2,6,8; 15,24; Ef 1,24; 6,12 aj.], které jsou někdy přiřazeny k bytostem andělským, jindy se však zlověstněji jeví jako živly s-a [Ga 4,3,9; Ko 2,8-20] nebo jako vládce [1K 2,6; J 12,31] či dokonce bůh [2K 4,4] tohoto s-a nebo věku. Lze o nich říci, že to jsou nepřátelé Boží, z nichž poslední je smrt [1K 15,26] a jejichž hlavou je satan [Ř 16,20; 1K 5,5; 7,5; 2K 2,11; 11,14; 1Te 2,18 a j.]. Nejsou ovšem samostatnou mocí, která by mohla konkurovat Bohu, nýbrž patří do jeho stvoření [Ř 8,39], jsou odzbrojeni Ježíšem Kristem [Ko 2,14n; sr. 1K 2,6] a musí sloužit Bohu [sr. 2K 12,7], ohrožují však toho, kdo na ně ve své nedověře spoléhá [1K 8,5] a tím jim znovu propůjčuje moc.

Povaha s-a se nejjasněji odhaluje, ano ustavuje tam, kde se s. setkává s Ježíšem a se slovem jeho zvěsti. Ježíš přišel na s. jako světlo s-a [J 8,12; sr. 1,9], ale s. toto světlo nepoznal, naopak si zamiloval tmu [J 3,19]. Při setkání s Ježíšem tedy dochází k trídění myslí, k rozhodování a rozchodu mezi lidmi. Ti, kteří ho odmítnou, prokazují a stávají se tím světem v zvláště zřetelné podobě a docházejí tím už

svého soudu [J 3,19; 12,31; 16,8-11]. Jiné vrstvy NZ-a mluví o Božím soudu nad s-em, který se bude díti teprve v budoucí den posledního Božího rozhodnutí [Ř 3,6, sr. Sk 17,31], ale apoštol Pavel vyslovuje několikrát také myšlenky vnitřně velice blízké janovským. V ukřižování Ježíše Krista se projevila zaslepenost knízať tohoto s-a [1K 2,6,8], kříž však byl ve skutečnosti triumfem Kristovým nad nimi [Ko 2,14n]. Smrt Kristova je tedy zároveň vyvrchohlením slepoty a hříšnosti s-a i místem, v němž Bůh uvádí s. v mír sám se sebou [2K 5,19, sr. Ř 11,15; Ko 1,20nn]. Svět ve vši své hříšné odvrácenosti nepřestává být předmětem Boží lásky, kterému je v poslání Syna nabízeno spasení [J 3,16].

Pojem s-a se tu jeví ve světle velice proměnlivém a dvojznačném. Pochopit to lze jen, připomeneme-li si znovu, že se tu ve skutečnosti nemyslí na nějakou abstraktní předmětnou veličinu, nýbrž na lidské bytosti, které jsou uprostřed své hříšnosti zvány, aby poslušnou a vděčnou vírou přijaly vrcholný projev osobní Boží lásky v Ježíši Kristu. Je významné, že J 3,16 není spásitelná víra přičítána obecně veličině »s-a«, nýbrž je chápána jako osobní akt jednoho každého. Nový život smíření a pokoje s Bohem není ovšem něčím pouze individuálním, nýbrž uvádí do nového obecnství a zasazuje do nové nadosobní skutečnosti. O této nové skutečnosti se však nikdy nemluví jako o »novém s-ě«. Takovému pojmu se ještě nejvíce přibližuje starozákonně zabarvené zaslíbení nového nebe a nové země [Zj 21,1; 2Pt 3,13], jinak se však mluví o budoucím nebo přicházejícím věku [Mk 10,30; L 18,30; Ef 1,21; 2,7; Žd 6,5], o novém stvoření [2K 5,17; Ga 6,15], o království Božím nebo obecněji o obecnství nového lidu Božího. Pojem s. [kosmos] byl totiž příliš zatížen vztahem k hříšné slepotě a vzdornosti lidské, než aby mohl sloužit za označení nového života s Bohem. O s-ě se proto říká, že hyne i se svou žádostí [1J 2,17], že jeho způsob pomijí [1K 7,31], že je dílem Kristovým a vírou v něho přemožen [J 16,33; 1J 5,4-5], že království Kristovo není z tohoto s-a [J 18,36]. Tato pomíjitelnost s-a umožňuje, aby se pojem kosmos do jisté míry střídal s pojmem *aion-věk*, jehož konec se přiblížil [1K 10,11]. I po této stránce je pojem kosmos vnitřně přibuzný s pojmem tělo-sarx, který je v NZ také důsledně opomíjen, kdekoli se mluví o novém životu s Kristem. Vzkříšením bude vykoupeno tělo-sóma [Ř 8,23; 1K 35nn], ale o tělu-sarx je řečeno, že nemůže dosáhnouti dědictví království Božího [1K 15,50].

e) Naznačené rozličné stránky či tváře světa jsou také základem toho, jak se má lid Kristův ke s-u stavět. S. jako pozemské jeviště lidského života, s. jako stvoření Boží má člověk vděčně přjmout z ruky Boží, nemá se pokoušet uniknout z něho nebo vymknout se úkolům, které z toho vyplývají [1K 5,10, sr. J 17,15]. I v této věci se opět projevuje paralelnost pojmu s. a pojmu tělo-sarx [sr. 2K 10,3]. Ani křesťan,

právě on, nesmí se chtít svémocně vymknout z lidské solidarity, která v sobě zahrnuje zařazení do řádu pospolitého života [R 13,1-7], závazek pracovat [2Te 3,10], dobře činit všechněm [Ga 6,10] a chodit v moudrosti před těmi, kteří jsou vně [Ko 4,5; 1Tm 3,7, sr. 1K 10,32]. Křesťan se smí ve s-ě také radovat i rmoutit a podnikat všechny práce, které jsou potřebné k životu, ale má to všechno činit s vnitřním odstupem, neboť s. není samostatnou a poslední veličinou, nýbrž se vyznačuje pomíjitelností [1K 7,30n]. Pokud s. označuje skutečnost poznamenanou hříchem a služící jeho svodu, platí příkaz, že křesťan nemá tento s. milovat [1J 2,15, sr. 2Tm 4,10], že se má zachovávat neposkvrněným od s-a [Jk 1,27]. Vždyť mu byl v Kristu s. ukřižován a on s-u [Ga 6,14] a byl tím vysvobozen od toho, aby byl nadále živ s-u [Ko 2,20]. Je následovníkem Ježíše Krista, jehož království není z tohoto s-a [J 18,36] a který svým původem a určením není ze s-a, zdola, nýbrž shora, od svého Otce [J 8,23]. Proto i o věčících v Ježíši Krista je možno říci, že nejsou ze s-a, i když ovšem nepřestávají být ve s-ě jakožto vnějším dějišti pozemského života [J 17,14-16]. Nebýt ze s-a znamená nežít ze své vlastní moudrosti a síly, nýbrž z milosti a moci Boží, při vši pokorné solidaritě s lidmi spoléhát na moc lásky Boží. V jednom výroku apoštol dokonce říká, že svatí, t. j. od běžného s-a vírou oddělení, budou v poslední den souditi s. i anděly [1K 6,2n]. Je však třeba pamatovat, že o několik řádek před tím apoštol zdůrazňuje, že není úkolem a právem lidu Kristova, aby se věnoval souzení těch, kteří jsou vně. To je věc Boží - údové církve se mají soustředit na to, aby soudili ty, kteří jsou uvnitř, t. j. sami sebe. To ukazuje, že výrok o souzení s-a a andělů nesmíme chápát ve smyslu nějakého povyšování a mravního sudičství, nýbrž jako výraz víry, že Boží láska v Ježíši Kristu darovaná je poslední pravdou a skutečností.

f) Viděli jsme, že nz užití pojmu s. se vyznačuje zvláštní mnohostranností a proměnlivostí. Zajisté je to v jistém smyslu jen příkladem významové proměnlivosti, jíž se do jisté míry vyznačují všechny lidské pojmy, zvláště takové, které se pokoušejí celkově vystihnout základní skutečnosti lidského bytí. Nelze však přehlédnout, že rozmanité osvětlení, jehož pojem s. nabývá v různých odliších NZ-a, vnitřně souvisí s eschatologickým rytmem stvoření, pádu, smíření a vykoupění, který je jakoby osou celé biblické zvěsti, soustředěné v Ježíši Kristu. S. byl stvořen Bohem, avšak padl a upadl pod Boží hněv. Je však zároveň předmětem jeho svrchované lásky a určen pro konec, který bude zároveň vykoupěním lidí, kteří jej tvořili. Tento veliký pohyb, jímž s. prochází, je odrazem cesty Syna Božího, který vstoupil na s., aby byl ukřižován, aby vstal a aby na konci dnů přišel jako Soudce a Vykupitel veškerenstva.

*Stvoření. *Stvořiti.

S.

Světiti, pokládati za svaté, Bohu oddělené a zasvěcené; zacházeti s čím jako se svatým,

Bohu odděleným [Ex 20,8; Dt 5,12.15; Jr 17,22.27; Ez 20,20; 44,24]. *Neděle. *Sobota. *Svatost.

Světle, stč. = jasně, zřejmě, srozumitelně [Iz 32,4; 1Tm 4,1].

Světlo bylo ve starověkých náboženstvích pokládáno za něco božského, někdy i za božstvo samo. Babylonský Marduk byl božstvem s-a; stvoření světa si Babyloňané představovali jako zápas mezi bytostí s-a a bytostí tmy [Tiámat]. Podle egyptského názoru bylo věčné s. původně ukryto ve tmavém lůně Chaosu, ale oddělilo se od něho a stvořilo vše, co je na světě, a dalo mu s., když ještě nebylo žádného slunce. Také v jednom hymnu Rigvédy [sbírky sanskritských básní z doby 1500-1000 př. Kr.] je popisováno stvoření jako vniknutí paprsku z oblasti s-a do oblasti tmy. Místo, v němž podle Avesty, za jejíhož původce je považován Zarathuštra [záhadný apoštol parsismu, který žil podle starověkých řeckých spisovatelů kolem 1100 př. Kr., podle dnešní vědy však v 6. stol. př. Kr.], přebývá Ahura Mazda [princip dobra], se nazývá Nekonečným s-em. Také Jb 38,19 mluví o obydlí s-a a místu temnosti a Ž 104,2 praví o Bohu, že se přioděl s-em jako rouchem. Podle 1Tm 6,16 Bůh bydlí v nepřístupitelném s-e [sr. Ex 24,10; Ž 104,2; Dn 2,22]. Také to, že zjevování Boha bývá spojováno s *ohněm [Ex 3,2; 13,21; 19,18; 24,17; Ez 1,27; 8,2], naznačuje, že Bůh a s. pro představy sz lidu spolu úzce souvisí. Bůh je nazýván Světlo Izraelovo [Iz 10,17]. Ale na rozdíl od orientálních náboženství Hospodin je tvůrcem s-a. Podle Gn 1,3n stvořil Bůh s. a oddělil je ode tmy [Iz 45,6n]. Když se Bůh zjeví, všechno stvořené s. zbledne [Iz 24,23; 60,19; sr. Zj 21,23; 22,5]. Bohu je tma jako s. [Ž 139,11n; Dn 2,22; sr. Ž 90,8]. S. je nerozlučně spjata s životem [Jb 3,20] právě tak jako opak s-a, tma, se smrtí [Jb 10,21n]. Podle Pedersena možno prý říci, že pro Izraelce stvořením s-a byla země naplněna životností, jež je ustavičně udržována mocí Boží. Už vypravování o stvoření světa ukazuje, že všechen život a jeho rozvinutí jsou podmíněny s-em [Gn 1,3nn]. Spatřovat s. = žít [Jb 3,16.20; 33,28, sr. v. 30; Ž 56,14; dále Ž 49,20]. V Ž 36,10 jsou život a s. souběžnými výrazy; u Boha je studnice života [sr. Jr 2,13; 17,13] a vidění je umožněno jen jeho s-em. Ale tu už přechází užívání výrazu s. do přeneseného významu. S. je pro Izraelce přímo totožné s *požehnáním a zdravím, s radostí a s *pokojem, se *spravedlností [Ž 37,6] a *pravdou [Ž 43,3]. Est 8,16 staví do jedné řady s., radost, veselí a slávu. S. je označením prospěchu, zdraví a toho, co se v nenáboženské mluvě nazývá štěstím [Jb 18,4; 38,15; sr. Ž 4,7]. V tom smyslu je s. vsáto [podle LXX vychází] spravedlivému [Ž 97,11], upřímnému [Ž 112,4]. Blahoslavený lid chodí v s-e obličje Hospodinova [Ž 44,4; 89,16], t. j. v jeho přízni. Opakem s-a je úzkost a trápení [Iz 5,20.30; Sof 1,15, sr. Jb 30,26]. Obrazně se užívá výrazu

[1038] Světlo

s. o spáse, kterou způsobí Hospodin [Ž 27,1; Mi 7,8, snad také výše citovaný Ž 36,10]. S. je tedy zaslíbení spásy [Iz 9,2; 60,1n.19], jež prostřednictvím Izraele, kterémuž vzešlo s., bude se týkat i pohanů [Iz 42,6; 49,6; 60,3]. Opakem s-a v tomto případě je odnětí *soudu Božího a spravedlnosti [Iz 59,9, sr. 51,4], zkrátka: smrt [Jr 13,16; Am 5,18,20; sr. Mi 7,9]. S. Hospodinovo se soustředilo v jeho slově, jež provádí spravedlivého [Ž 119,105; sr. 43,3; Př 6,23]. Temnota je živlem hříšníků [Př 2,13]; nemohou než odporovat s-u [Jb 24,13-16]. U Iz 10,17 je s. uvedeno ve vztah k *svatosti Boží: S. Izraelovo [Hospodin] je ohněm, Svatý Izraelův plamenem. Trní a bodláčí před ním neobstojí [sr. Dt 9,3; Iz 30,30; 31,9]. Neboť Bůh neskrývá svou tvář před nepravostmi, nepřehlíží je, nýbrž staví je do plného s-a své čistoty a svatosti. A nečiní tak jen s hříchy, o nichž víme a jichž se hrozíme, nýbrž také tajně hříchy staví do s-a svého obličje [Ž 90,8], jež proniká i temnými, skrytými kouty srdce. S. jako obraz mravní jakosti je snad míněno u Iz 58,10 [sr. Jb 11,13-17]. Ve SZ-ě je však tento obraz zcela ojedinělý.

S. může být také označením nebeských těles [Gn 1,14nn; Ž 74,16; Jr 31,35; Ez 32,8], jež Bůh učinil z věčného svého milosrdenství [Ž 136,7], nebo hořícího *svícnu [Ex 30,7; 1S 3,3]. »S. očí mých« [Ž 38,11] = schopnost zraková [sr. Jb 17,7].

V NZ-ě je užíváno výrazu s. ve vlastním, fyzickém slova smyslu [L 8,16; u Mt 17,2; Sk 9,3; 12,7; 16,29; 22,6.9.11; 26,13; Zj 18,23; 22,5 jde ovšem o s. z jiného světa. Ve Sk 20,8 jde o lampy, lucerny nebo pochodně], převážně však ve smyslu přeneseném. »Na s-e« = veřejně, jasně, srozumitelně [Mt 10,27; L 12,3; sr. Ef 5,12n, ale viz níže!]. S. je opakem hříšnosti, jež souvisí se tmou a musí být skrývána. Ap. Pavel v Ř 13,12nn vyzývá věřící, aby odvrhli skutky temnosti [hodování, opilství, smilstvo, chlípnost, svár a závist] a oblékli se v odění s-a, t. j. v Pána Jezukrista [sr. Ef 5,11] a tak se stali sami s-em v Pánu [Ef 5,8; sr. Mt 5,14.16; F 2,15]. Podle některých rukopisů mluví Ef 5,9 o ovoci s-a [viz Žilkův překlad, kdežto Kral. podle přijatého textu mluví o ovoci Ducha], jež záleží ve všeliké dobrotě, ve spravedlnosti a v pravdě. Tyto mravní a náboženské hodnoty vylučují jakékoli spřáhání s-a se skutky tmy [2K 6,14; sr. Ef 6,12].

V NZ-ě právě tak jako ve SZ-ě je s. ztotožňováno s Božím zaslíbením spásy nebo přímo se spásou. Především ovšem v citátech ze SZ-a: Mt 4,16 [Iz 9,2], Sk 13,47 [Iz 49,6, sr. L 2,32], dále Sk 26,23; Ko 1,12; 1Pt 2,9. 2K 4,4 mluví v tom smyslu o osvětlení [Kral. s-e] evangelia v slávě Krista, jenž jest obraz Boží. Také Jk 1,17 nemyslí patrně jen na nebeská tělesa, když mluví o Otci světél, nýbrž spíše na dary Boží, jež shrnujeme pod pojem dobro [viz výše o přeneseném smyslu výrazu s. ve SZ-ě!]. S. a tma mají důležitou úlohu zvláště v janovském

okruhu. Především Bůh sám je s. [1J 1,5.7; 2,8nn], naprostý protiklad *tmy. Ale 1J tu nemyslí pouze na *svatost a *spravedlnost Boží, nýbrž převážně na to, že Bůh je zdrojem čistého a blahoslaveného života. To, čím je fyzické s. stvořenému světu, tím je Bůh, stvořitel i tohoto přirozeného s-a, v oblasti duchovní: pramenem čistoty, moudrosti, krásy, radosti a slávy. Tak jako hmotný život a jeho růst je závislý na s-e, tak duchovní život a jeho vzrůst na Bohu. A Bůh je takové s., že v něm není prázdné (ani špetky) tmy, nevědomosti, omylu, nepravdivosti, hříchu a smrti, a ovšem ani špetky nejasnosti, protože Bůh se dokonale zjevil v Ježíši Kristu. Důkazem toho, že máme s ním obecnství, je naše chození v s-e, t. j. každodenní život v oné duchovní oblasti, jež vychází z Boha jako s-a [1J 1,7] a projevuje se láskou [1J 2,9n]. Nejde tu jen o pouhé napodobování Boha, nýbrž o skutečné vtření do této oblasti, jejíž podstatou je spásonosné s. 1J tu sice užívá terminologie, běžné v hellenistických mystériích, ale zřejmě nazvuje na SZ [Ž 27,1; 36,10; Iz 10,17; Mi 7,8]. Obsah etický — namířený zřejmě proti gnostickému intelektualismu, jenž se chlubil obecnstvím s božstvem, ale mravností pohrdal jako něčím, co patří k »živlům tohoto světa« — tu splývá s obsahem soteriologickým, jak je obzvlášť patrné z dovětku »a krev Krista Ježíše, Syna jeho, očišťuje nás od všelikého hříchu« [sr. J 13,10; 15,2]. Jako Bůh je s., tak také vtělené Slovo, Ježíš Kristus, je životodárné [J 1,4] a spásonosné s. [J 8,12]. I zde život a s. patří dohromady, při čemž život neznamena jen duchovní život, nýbrž vše, co zasluhuje názvu život bez jakéhokoli omezení. Ježíš Kristus je zdrojem života, *věčného *života, života skutečného. V něm je soustředěna božská životní energie [J 5,21.26; 11,25; 14,6]. A tento život má pro lidstvo význam s-a; je prostředkem osvětlení [*Osvěcovati, osvětití], vyjasnění a poučení o podstatě věcí, o skutečnosti, o *pravdě, jež je v Bohu a v jeho světě. Jinými slovy: Slovo je zjevením Boha. Bylo nositelem zjevení už v předkřesťanské době [»byl s. lidí«, sr. Ř 1,18nn], ale lidé, sedící v temnostech, je nepřijali, nepojali [Kral. »tmy ho neobsáhly«]. A tak se Slovo jako pravé s., jež je schopno přinést spásu každému člověku [»osvěcuje každého člověka«, J 1,9], stalo tělem, aby všichni v něho uvěřili. Ale přijali jej jen ti, kteří v radě Boží dostali právo býti syny Božími a tak v Ježíši Kristu spatřili slávu toho Boha, jenž sám je světlo [J 1,14; 14,9]. Jan Křtitel přišel jako svědek o vtěleném Slově jakožto spasitelném s-e [J 1,7n], ale byl pouhou hořící a svítící svíci, lampou [J 5,35], nikoli s., samo. Odkazoval ovšem na to pravé s., ale Židé jeho svědectví nepřijali, a jen se na chvilku poradovali v záři této svíce jako mušky, zlákané s-em. Evangelista Jan zdůrazňuje, že Kristus je s-em nejen pro Židy, nýbrž pro celý *svět. Kristus jako s. stojí ovšem v naprostém protikladu proti tmě, hříchu, zahynutí, smrti, takže uvěřit v S., v Krista, znamená být vytržen ze zkázy, hříchu

a nevidomosti. Uzdravení slepého od narození [J 9,5nn] bylo symbolickým náznakem toho, co znamená uvěřit v S. »Chodit v s-e« [J 12,35], »jít k s-u« [J 3,20, sr. 8,12], »věřit v s.« [J 12,36], »zůstávat v s-e« [1J 2,10], »chodit ve dne« [J 11,9n] znamená dát se věst Kristem jako pravým s-em, přijmout Krista, *následovat ho [J 8,12; Ž 43,3], uvěřit v něho, činit *pravdu, milovat jej a tudíž nemilovat tmu a nečinit zle. Soteriologický a ethický význam výrazu s. tu opět splývá v jedno [sr. Šk 26,18].

Také u Pavla znamená s. spásu i důsledky této spásy v mravním životě věřících. K citovaným už místům viz dále 2K 4,6; Ef 5,8nn; 1Te 5,5 [sr. 1Pt 2,9]. Přijetím spásy v Kristu stávají se věřící syny s-a, t. j. mají podíl na dědictví svatých v s-e, na plnosti království Božího, Božího světa [Ko 1,12, sr. 1Tm 6,16]. Ale právě toto podílnictví na dědictví svatých zavazuje věřící a umožňuje jim odvrhnout skutky temnosti [R 13,12] a stát se s-em pro druhé, t. j. ukazovat cestu ke Kristu a k Bohu. Podle Ef 5,11nn má věřící jako syn s-a kárat [Kral. trestat, sr. Tt 1,13; 2,15] skutky temnosti, a to tak, aby byly najevo vyneseny, osvětleny Kristovým s-em. Ten, kdo strpí, aby jeho skutky byly takto osvětleny, pozná svůj hřích a zaskví se mu Kristus jako spásné s. Je duchovně osvěcen. Dr. Rudolf Col vykládá smysl tohoto těžkého místa takto: »Káráte-li tajně hříchy tím, že ukazujete také na jejich haněbnost, ukáží se hříšníku v pravém světle. Hříšník pozná a uzná jejich ohavnost, bude jich litovati, a osvěcen jsa světlem Boží milosti, začne nový život«.

Mt 6,22n mluví o s-e, »kteréz jest v tobě«, tedy o vnitřním s-e, jež zprostředkuje »poznání« Boha a všech skutečných hodnot života právě tak jako oko zprostředkovává s. celému tělu. Je-li oko špatné, pak se ani tělo nemůže bezpečně pohybovat. Potáčí se jako ve tmě. Podobně je-li špatné vnitřní s., t. j. srdce člověka [Př 4,23], jež zprostředkuje poznání, je-li tedy srdce zatemněno [R 1,21], takže ztratilo vnímavost pro pravdu, pak se člověku zatemní i výhled na duchovní skutečnosti: »Jestliže tedy s. v tobě je temnota, jaká to temnota!« [Překlad Skrabalův]. Proto vyzývá Ježíš učedníka, který se chce připravit pro království Boží: »Viziž tedy, aby s., kteréž jest v tobě, nebylo tmou!« [L 11,35]. Srdce, které je upjato na pravý poklad v nebi [Mt 6,19nn], zůstává nezatemněno [sr. Ko 3,1nn]. *Lampa. *Osvěcovati.

Světlost, záře, jas [Jb 31,26], lesk [Ez 1,4; 8,2; Zj 21,11]. V Ž 44,4 tak překládají Kral. hebr. *’or* = světlo. »S. obličje tvého« = tvá přízeň. Také ve 2K 11,14 s. = světlo. Pavel tu snad má na mysli legendu o svedení Evy [t. zv. Život Adamův], v níž se praví, že v době, kdy Boží andělé vystupovali, aby se klaněli Bohu, vzal na sebe i satan podobu andělskou a chvalořečil Boha jako andělé. Pavel vytýká svým odpůrcům, nejen že upadli v blud, nýbrž že vědomě se přestrojují za apoštoly Kristovy, aby ničili jeho říši právě tak, jako satan se přestrojuje za anděla světla, t. j. nebeské říše, ačkoli je knížetem temnosti.

Světlý. K Mt 6,22 viz *Světlo.

Světský, patřící tomuto *světu, tomuto eónu, věku. S. člověk je ten, jehož úděl a touhy se soustřeďují výhradně na pozemský život [Ž 17,14, sr. L 16,8; také Jb 21,7-13; Ž 73,3-12]. »S-á svatyně« [Žd 9,1] = pozemská svatyně, tedy pomíjející v protikladu ke svatyni nebeské [sr. v. 11n]. »S-é žádosti« [Tt 2,12] jsou totožné s tím, co 1J 2,16 nazývá žádosti těla, očí, pýchou života [Žilka: tělesný chtíč, chtíč očí, chlubitost života], jež nejsou z Boha, ale ze *světa. V 1Tm 4,7 tak překládají Kral. řecké *bebēlos*, jež znamená profánní, nesvatý, ležící mimo oblast svatého Boha a jeho evangelia. 1Tm tak označuje gnostické myty [Kral. básně], tajné nauky o vzniku světa a dosažení »moudrosti«, jež s evangeliem nemají nic společného. Tentýž řecký výraz překládají Kral. v 2Tm 2,16 slovem nepobožný [o řečech a naukách starokřesťanských bludářů], v 1Tm 1,9 slovem nečistý [Žilka: jímž je všecko světské]. Jde o lidi profánní, vzdálené Bohu. V Žd 12,16 mají Kral. výraz ohyzdný [Žilka: světsky smýšlející; Hejčl-Sýkora: lehkomyslníci; Skrabal: nízký]. Jde o Ezaua, který byl pro Židy obrazem nízkého, přizemního člověka, který nemá pochopení pro Boží věci.

Svíce. Ve SZ-ě tak překládají Kral. hebr. *nér*, jež však je tlumočeno také výrazy *lampa [Ex 25,37; 27,20; Žb 23,3; Nu 4,9; 8,2; 2Pa 4,20; Za 4,2], lucerna [Jb 18,6; Sof 1,12], *světlo [1S 3,3] a také nesprávně *svícen [Ex 35,14; 39,37; 1K 7,49; 1Pa 28,15]; dále hebr. *nir* [= světlo, svítidlo] v 1Kr 11,36; 15,4; 2Kr 8,19; 2Pa 21,7. Často je užíváno výrazu s. jako obrazu pro trvání života, životní sílu, možnost působení [2S 21,17; Ž 18,29; 132,17]. Je pozoruhodné, že ve všech těchto případech se obrazu s. užívá o králi, který jako prostředník Boží je předobrazem [či jak Kraličti říkají: figúrou] toho, který o sobě prohlásil: »Já jsem *světlo světa« [J 8,12]. - O s-i nepobožných se praví, že hasne [Jb 21,17, sr. 18,5n; Př 24,20]. Jindy je s. obrazem udržující milosti Boží, Boží pomoci [2S 22,29; Jb 29,3] nebo Slova Božího [Ž 119,105] a jeho přikázání [Př 6,23]. V židovských katakombách v Římě na Monteverde jsou na náhrobním nápisu znázorněny dvě olejové lampy, nejspíše jako symbol udržující milosti Boží. V Př 20,27 se praví, že »duše člověka [jest] s. Hospodinova, kteráž zpytuje všechny vnitřnosti srdečné«. Duše je tu překladem hebr. *n’šamá*, jež Kral. překládají také slovem *nadšení [Jb 32,8], dchnutí [Gn 2,7; Jb 33,4]. Jde o označení toho, čím se člověk liší od zvířete. Snad bychom to mohli přirovnat k tomu, co křesťan nazývá *svědomím, jež přijímá osvěcení od Boha a tak se stává soudcem lidského jednání a rozhodčím ve vnitřních sporech. S-i Boží je duše nazývána proto, že mravní vědomí je tu považováno za přímý dar Boží, jenž umožňuje člověku viděti jeho pravou podobu [sr. Mt 6,23; 1K 2,11]. Mesiášského významu nabývá výraz s. tam, kde je spojován se jménem

[1040] Svícen

Davidovým [2S 21,17; 1Kr 11,36; 15,4; 2Kr 8,19; 2Pa 21,7, sr. Ž 132,17]. Chce-li bible vyjádřit přisnost Božího soudu, ohlašuje, že umlkne hluk žernovu a zhasne světlo s. [Jr 25,10]. Žernov, jehož zvuk při každodenním mletí se ozýval i z nejhudší domácnosti, a lampa, hořící za noci, byly symbolem domáckého, rodinného života [sr. Mt 5,15; L 15,8; 17,35; Zj 18,22n].

Okolnost, že s-i [lampu] v domě nikdo rozumný nestaví pod postel nebo pod nádobu [leda v sobotu, aby bylo světlo tlumeno z kul-tických důvodů, anebo z ohledu na těžce nemocného], nýbrž tak jako světlo snahu zasáhnout plně zužitkováno, sloužila Ježíšovi patrně ne-jednou k osvětlení několika zákonů duchov-ního života [Mt 5,15n; Mk 4,21; L 8,16; 11,33]: učedníci mají svou službu konat veřejně a ni-komu ničím, ani svým chováním, nezadržovat světlo evangelia [Mt 5,14n]. Evangelium samo má právě tak jako světlo snahu zasáhnout všechny [Mk 4,21]; snad už je tu myšleno i na misií mezi pohany. Někteří vykladači myslí při s-i také na Ježíše samotného. Na Ježíše je snad přeneseno královské, t. j. mesiášské užití obrazu s.: Ježíš jest s-i, která nebude a nemůže na-trvalo býti ukryta, nýbrž bude svítit všem. Zahn a jini mají dokonce za to, že »skrýše« [řecky *krypté*] u L 11,33 se vztahuje na hrob Ježíšův a jeho smrt, a celý výrok vykládají jako předzvěst zmrtvýchvstání Ježíšova [sr. v. 29, kde se mluví o znamení Jonáše proroka nej-spíše se vztahem na Ježíšovo zmrtvýchvstání] a tím i znovuzařazení evangelia. Že souvislosti jde však spíš o zdůraznění neomluvitelnosti posluchačů Ježíšových: veřejně kázal [postavil svou s-i na svícen], ale oko posluchačů, jež je také označeno za s-i [L 11,34n, *Světlo], bylo zatemněno, takže se uzavřeli světlu evangelia. — L 12,35 užívá hořící s. jako obrazu stále připra-venosti těch, kteří očekávají příchod Kristův [sr. Mt 25,1nn]. - Pravi-li se o Janu Křtiteli, že byl s. hořící a svítící [J 5,35], pak je tu zřejmý úmysl označit jej nikoli za světlo [J 1,8], nýbrž za pouhou s-i, jež ovšem vykonala svůj úkol dokonale. Někteří vykladači patrně ne-právem chtěli toto místo vykládat jako náznak sebespalující horlivosti, jež sama sebe umenšo-ovala, aby světlo Ježíšovo tím více zářilo [sr. J 3,30]. - Ve Zj 21,23 je za s-i nebeského města označen Beránek [sr. Iz 60,19n], jenž se svou smrtí stal Spasitelem a tak nositelem světla Boží milosti. Snad se tu myslí na udržující a po-máhající milost [sr. J 8,12]. Podle Zj 22,5 osvě-cuje nebeské město Pán Bůh, takže nepotře-buje žádné s. - Prorocké slovo je ve 2Pt 1,19 označeno jako s. svítící v temném místě. Žilka překládá: »I máme tím pevnější [v důsledku toho, že Petr na hoře proměnění slyšel Boží svědectví o milovaném Synu] prorocké slovo; dobře činite, dáváte-li na to pozor, jako na světlo svítící v temném místě, až se zaskví den a jako jítěnka vzejde ve vašich srdcích«. Pisatel 2Pt tu myslí nejspíše na prorocká zaslíbení

o Mesiáši, jež jsou lampou do té doby, než Kristus sám vzejde jako jítěnka v srdcích čte-nářů, kdy si budou jisti jeho blahoslavenou přítomností. Prorocké slovo je dobré; vrhá světlo jako s. do temnot nevědomosti a srdce, jež nezná ještě plně Krista. Ale je to pouhá s. ve srovnání se světlem, jež vzejde těm, kteří okoušejí přímou Kristovu přítomnost. Někteří vykladači však rozumějí místu tak, že zjevení slávy Kristovy na hoře proměnění [Mt 17,1-5] je pevnou zárukou a nadějí, že při druhém pří-chodu přijde Pán také s takovou slávou, čemuž nasvědčují i sz prorocství [sr. 1Pt 1,10]. »Den« pak chápou jako označení dne druhého pří-chodu Kristova. Proti tomu však svědčí ta okolnost, že u výrazu »den« chybí v řečtině určitý člen a že závěr verše ukazuje spíše na osobní okoušení přítomnosti Kristovy.

Svícen, hebr. *mēnórā*, jež Kral. překládají také lampa [2Pa 4,21; 29,7], je nejčastěji ozna-čením:

1. s-u ve svatyni [Ex 25,31-37; 37, 17-24]. Byl nazýván také »s. čistý« [Lv 23,4].

Rekonstrukce sedmiramenného svícnu podle Titova vítězného oblouku.

Měl sedm ramen, byl dutý, kovaný z čistého zlata a vážil jednu hrivnu [30,8 kg, podle jiných 49,11 kg]. Měl prý třínohý podstavec, z něhož vyrůstal dřík. Z něho vycházely ve stejných vzdálenostech tři páry ramen, jež končily ve stejné výši s dřikem. Na dříku byly čtyři květy, napodobující květ mandleňový s kalichem a ko-runkou. Rovněž na každém rameni bylo po třech podobných květech. Nevíme, jak byl tento s. vysoký. Stál na jižní straně svatyně. Na vrcholcích ramen a dříku bylo upevněno sedm zlatých lamp, jež směli zapalovati pouze kněží. Večer byl s. rozsvěcován a ráno zhašen [Ex 27,20n; 30,8]. Někteří vykladači se domnívají, že sedm lamp tohoto s-u znázorňuje sedm pla-net; ale číslo sedm lze vysvětliti také jinak [*Sedm], nehledíme-li k domněnce, že s. zná-zorňoval posvátný strom života [*Strom]. Při pochodu pouští byl s. přikrýván zvláštní rouš-kou [Nu 4,9]. V chrámu Salomounově bylo

ve svatyni deset zlatých s-ů, na každé straně po pěti [1Kr 7,49, sr. 1Pa 28,15; 2Pa 4,7]. Po vyvrácení Jerusalema byly odvěšeny do Babilonu [Jr 52,19]. Je ovšem nápadné, že s-y nejsou jmenovány mezi chrámovými poklady, které Kyros vrátil Židům [Ezd 1,6n]. 1Mak 1,21nn připomíná, že Antiochus Epifanes r. 170 př. Kr. vyloupil jerusalemský chrám a odnesl se zlatým oltářem i s., patrně jednoduchý, nikoli sedmiramenný, se všemi cennými chrámovými nádobami. Juda Makkabejský dal r. 164 př. Kr. po vyčištění chrámu zhotoviti nový s. [1Mak 4,49n]. Po pádu Jerusalema byl zlatý sedmiramenný s. z chrámu Herodesova dopraven do Říma a zobrazen na t. zv. vítězném oblouku Titově. Vespasian jej prý uložil v chrámu Míru a na konec se prý r. 533 po Kr. dostal do křesťanského chrámu v Jerusalemě, načež všechny stopy po něm mizí. Ale badatelé mají pochybnosti o tom, zda obraz na Titově oblouku není jen jakousi rekonstrukcí podle vypravování židovských zajatců. Obraz sedmi-ramenného s-u máme také na jedné židovské minci z perské doby.

V židovském chrámě Oniově v Leontopoli v Egyptě byl sedmiramenný s. zavěšen na stropě jako později v synagogách; ale podle některých zpráv se zdá, že i v synagogách bývaly stojací sedmiramenné s-y přes zákaz napodobovati s. jerusalemský.

2. Pro slavnost stánků bývaly podle rabínské tradice postavovány v nádvoří pro ženy v jerusalemském chrámu čtyři zlaté nebo pozlacené s-y, jež prý byly vysoké 22,50 m. Měly prý [podle talmudu] po čtyřech lampách, z nichž každá pojala 60 l oleje. Knoty byly zhotovovány z obnošených kněžských rouch. Večer ve světle těchto s-ů byl pořádán posvátný tanec.

3. Pro domácí potřebu bylo užíváno v zámožných domácnostech menších s-ů [2Kr 4,10; chudí se spokojovali s tím, že stavěli lampy do vyvýšených výklenků]; mnohé z nich byly objeveny při vykopávkách v Palestině a v Sýrii. Tak Feničané vytvořili m. j. typ

Svícný z vykopávek v Megiddu.

lampy na vysokém zužujícím se podstavci, zakončeném věncem spadajících lupenů [Bič I., 129]. V Megiddu byl nalezen vápencový s., umělecky vytesaný z kamene. Také jsou známy kovové s-y všelijak zdobené i figurami.

4. Obrazné užití výrazu s. Zachariáš ve svém vidění spatřil s. zlatý [Za 4,2] s ústřední nádrží na olej na vrchu dřiku [Kral. džbán], z níž vycházelo sedm trubic k sedmi lampám s-u. Olej v nádržce byl doplňován ze dvou olivovníků po jejich stranách. Chce se tím naznačit, že k doplňování oleje není třeba lidských prostředníků [sr. v. 6]. V. 14 překládá Heger: »To jsou dva Synové oleje, kteří stojí pohotově sloužiti Pánu celého světa.« Představuje-li vidění bohovládu, pak jsou Synové oleje podle některých vykladačů představiteli královského a kněžského úřadu, do nichž se vstupovalo po obřadu pomazání olejem [sr. Lv 21,10; 1S 10,1]. Na první pohled by se zdálo, že prorok myslí na Zorobábele a velekněze Jozuu, představitele královského a kněžského úřadu, ale prorok se úzkostlivě vyhýbá někoho jmenovat. A tak bylo záhy toto místo vykládáno eschatologicky jako proroctví o budoucím království Božím, spravovaném prostřednictvím Ducha Božího a těch, kteří jim byli naplněni. Zj 11,4 navazuje přímo na toto proroctví, když mluví o dvou svědcích, kteří vystupují v Jerusalemě, nazývaném duchovně »Sodoma a Egypt«, v žitném rouše kazatelů pokání. Jsou to předchůdci druhého příchodu Kristova, kterým byla dána moc Eliáše a Mojžíše [v. 6; sr. Mk 9,1-8]; jsou naplněni Duchem sv. Některí vykladači se domnívají, že Mojžíš a Eliáš představují Zákon a Proroky. Jiní mají za to, že nejde o jednotlivce, nýbrž o symbol církve Boží, zahrnující sz i nz lid Boží, a o naznačení jejich osudů před příchodem Kristovým. Na rozdíl od Za 4,2, kde šlo pouze o jeden s., mluví Zj o dvou s-ech, a olivy i s-y tu tvoří jednotu. - Sedm s-ů zlatých ve Zj 1,12.13.20; 2,1 je symbolem sedmi sborů [sr. Mt 5,14; F 2,15]. Podle Zj 2,5 to vypadá tak, že každý sbor je v nebi zastoupen s-em. Mezi těmito s-y se prochází Kristus a ošetřuje je. Pokud tyto s-y stojí na svém místě, je to se sbory v pořádku. Běda však, musí-li Kristus některý ze s-ů odstranit! Znamená to konec života příslušného sboru.

Svině, sviňský. S-ě ve stč. označovala vepřový dobytek většinou bez ohledu na to, zda jde o samce [vepř] nebo samici. Divoký vepř se vyskytoval zvláště v hlubokém údolí jordánského koryta od jezera Genezaretského až po Jericho, dále v nížinách jihofilištinských, kolem Bersabé a na úpatích Hermonu. Cestovatelé tvrdí, že nepatrná skupina těchto divokých zvířat stačí na to, aby zryla za jedinou noc velká pole. Assyrské božstvo bouře je přirovnáváno ve své zuřivosti divokému vepři. To vedlo některé vykladače k tvrzení, že Ž 80,14 mluví o assyřském vojsku [sr. 2Kr 15,29]. Jiní se domnívají, že původně tu šlo o ohlas tammú-zovských kultů, kde kanec rozsápe božstvo atd.

[1042] Svinouti-Svítiti

Domácí vepř je dodnes velmi řídkou výjimkou v Palestině. Odpor proti vepřovému dobytku v Palestině [mohamedánští Arabové jej ani dnes nepěstují] a jinde nelze vysvětliti pouze důvody hygienickými a estetickými, že se totiž vepř živí odpadky a že požívání jeho masa v horkém podnebí bylo považováno za příčinu různých nemocí. Spíše jde o staré důvody kultické. Vepř byl u mnohých národů pokládán za posvátné zvíře: tak ve Fénicii, Malé Asii, Recku a Itálii, kde o slavnostech Astartiných, Artemidiných a Apollonových byli obětováni vepři. Také Bálovi byla obětována tato zvířata.

V chrámě betsanském [Bét-šeán, bibl. *Betsan], zasvěceném Astartě, byla nalezena vepřová hlava jako kultovní předmět. Texty, nalezené v Ras Šamra [Ugarit, ze 14.-13. stol. př. Kr.], také se zmiňují o vepři v souvislosti s kultem. I v Egyptě bývali vepři obětováni o výroční slavnosti měsíčního božstva Seléné a Osirise [Dionysia, Bakchal]. Mezi živým inventářem svatyně, kterou obsluhoval prorok Renni, jehož hrob byl nalezen v el-Káb [snad totožné se Seléně], je uvedeno také 300 vepřů, nejspíše k obětní účelům. Prorok Renni žil za XIII. dynastie. V jiných krajích Egypta však byl vepř pokládán za vtělení božstev smrti a zla [Setha a Tyfona]. To snad vysvětluje okolnost, že ten, kdo se náhodou dotkl vepře, musel se ihned umýt a že pasák vepřů neměl přístup do chrámu. Také nevěstu si musel hledati mezi decerami druhů z povolání. Podle Iz 65,4; 66, 17 [sr. 66,3] se vyskytoval v Palestině zvláštní kult, soustředěný v jeskynních hrobech a souvisící snad s uctíváním nebo vyvoláváním duchů nebožtíků [pes, myš a vepř byli prý podle Robertsona Smithe totemy některých židovských rodin]. Při tomto tajemném kultu bylo požíváno obětní vepřové maso.

Není divu, že Lv 11,7n a Dt 14,8 přísně Izraelcům zakazují požívání vepřového masa jako kulticky nečistého, co souviselo s pohanstvím. Ještě v době pozdně nz bylo přirovnáváno upadnutí do pohaných neřestí k vyvážení sotva umytého vepře v louži [2Pt 2,22; sr. Př 26,11]. Také Samaritáni byli srovnáváni s divokými vepři. Za vlády *Antiocha Epifana byla loyaltita Židů zkoušena tím, že jim bylo nařízeno, aby buď obětovali nebo jedli vepřové maso [1Mak 1,47.50; 2Mak 6,18.21; 7,1.7]. Odtud si vysvětlíme zákaz Jana Hyrkána [135 až 105 př. Kr. *Makkabejští] pěstovati vepřový dobytek jako něco, co souvisí s pohanstvím.

V NZ-ě sice čteme o velkém stádu vepřů, ale to bylo v krajině Gadarenských, jež byla silně kolonizována pohanými Reky [Mk 5,11-13]. I to, že si démoni vyžádali svolení, aby mohli přebývat mezi vepři, lze vysvětlit z náboženského odporu proti těmto zvířatům. Patrně i přísloví o ženě pěkné bez rozumu, jež je přirovnávána k záponě zlaté na rypáku s. [Př 11,22], souvisí s odporem proti pohanství. Podobně vypravování o ztraceném synu, jenž nakonec pásł vepře [L 15,15], nemá vyjádřiti

jen jeho ponižující společenské postavení, nýbrž i jeho zpožnanštění.

Mt 7,6 má upozornit věřícího na hranice příkazu »Nesud'tel« [v. 1-5]. Učedníci ovšem nemají soudit bratra, ale jejich úsudek nesmí být natolik otupen, aby nedovedli rozeznat bratra od těch, kteří jsou neschopni ocenit to, co je vznešené a svaté, a pohrdají evangeliem. Tak jako nikdo rozumný nehází perly za potravu sviním, leda by je chtěl rozdráždit, tak také učedníci nemají »své perly«, t. j. drahocenný poklad evangelia a hodnoty království Božího [Mt 13,45n], předkládat těm, kteří o ně nestojí [sr. 2Pt 2,22]. Nejen, že perly budou pošlapány a zničeny, nýbrž i sami věřící ohroženi těmi, kdo byli zklamáni tím, co pro ně nebylo žádnou potravou. Nejde tu o zákaz misie [sr. Mt 10,5] mezi pohany, ale o zdržlivost vůči těm, jejichž charakter je jasný [sr. 1Tm 5,24]. Stará církev vztahovala toto slovo výslovně na svátosti a na rozvrat církve, který by mohl nastat, kdyby svátosti byly vysluhovány každému bez ohledu na jeho vnitřní postoj.

Svinouti, svinutý. U Iz 34,4 [sr. Žd 1,12] a u Ez 2,9 se mluví o svinování knih. Starověké knihy měly totiž podobu dlouhých pruhů papýru nebo pergamentu, jež byly po přetčení svinovány pomocí jedné nebo dvou hůlek ve svitek. *Kniha. Šátek, který byl na hlavě Ježíšově v den jeho pohřbu, ale po jeho zmrtvýchvstání ležel zvlášť pečlivě svinutý na jiném místě [J 20,7], byl evangelistovi znamením, že tělo Ježíšovo nebylo odneseno do jiného hrobu ani spěšně ukradeno, nýbrž že šlo o pečlivě, uvážlivě odložení a složení pohřebního rubáše. Evangelista v tom viděl doklad vykřížení.

Svinšský. *Svině.

Svirání, svíratí(se). U Jb 33,11 jde o sevření noh *kládou. Na ostatních místech jde o bolesti rodičky [Iz 26,18; Jr 4,31; 22,23; 48,41; 49,24], o úzkost [Z 13,3], strach [Nu 22,3], zmatek [Jl 1,18], zemdlení [Jon 2,8], chřadnutí [Pl 2,12n]. Hebrejščina užívá přitom sedmi různých sloves.

Svitání, ně. svítání. *Den.

Svítěziti. *Zvítěziti.

Svítiti. *Osvěcovati, osvítiti. *Světlo. *Svíce. Sz věřící velmi často přirovnával Boží požehnání a ochranu k rozžaté Boží svíci nad svou hlavou [Jb 29,3, sr. Ž 18,29] a naopak odněti Boží přízně ke zhašení světla [Jb 18,6; 21,17]. Žalmista se modlí, aby lidu Božimu svítil Boží obličej a tak aby přišla spása [Ž 80,4.8.20]. U Mi 7,8 vyznává Izrael, skličeny zármutkem nad zajetím, že i v temnostech [sr. Ž 23,4; Iz 9,2; Pl 3,6; Am 5,18] mu svítí Hospodin, t. j. dává mu sílu a pravý úsudek [sr. Z 27,1; 96,11]. Podle Př 4,18 stezka spravedlivých, t. j. způsob jejich života a život sám, je přirovnávána k rozbřesku světla za jitru [sr. 2S 23,4n; hebr. *nogah* = rozbřesk], které ustavičně sílí, až dosáhne za poledne [pravého dne] plné intensity. Výrok může zobrazovat postupný vzrůst spravedlivého v poznání, svatosti i radosti, ale také jeho blahodárný vliv na

okolí. Na to snad myslí také Mt 5,14nn: učedníci Ježíšovi mají to světlo, které přijali od nebeského Otce prostřednictvím Krista, nechat vyzařovat do světa k oslavě Boží [F 2,15]. — Druhý příchod Kristův ve slávě a v moci je u L 17,24 přirovnáván k blesku, jenž je současně viditelný od jedné do druhé končiny pod nebem. Chce se tím zdůraznit jednak náhlost jeho příchodu, jednak naprostá pozitivizace, jež nemůže vést k omylu [sr. Zj 1,16].

Svláčeti = svlékati [o vojenském brnění 1Kr 20,11; o oděvu Neh 4,23; Jb 22,6; Př 25,20, o kůži Mi 3,3].

Svlak, stč. = příční dřevo [lišta], jež dvě nebo více prken váže dohromady. V Ex 26,26; Nu 3,36; 4,31 jde o příční trámek, který byl provlékán kroužky, upevněnými na deskách svatyně, a tak je držel dohromady. S. byl obložen zlatem.

Svlažený, svlažovati, zavlažiti, dáti vláhu, zavodňovati. O zemi [Gn 2,6; Dt 11,10; Jb 37,10; 38,38; Ž 65,10n], o zahradě [Iz 58,11; Jr 31,12], o lesu [Kaz 2,6], o vinici [Iz 27,3], o horách [Ž 104,13], jež jsou zavlažovány deštěm nebo rybníční vodou; o loži [Ž 6,7], o městech [Iz 16,9], jež jsou svlažována slzami; o morku kostí, jenž nevysychá [Jb 21,24]. Př 11,25 mluví o štedrém člověku, o němž platí, že tak jako on svlažuje, t. j. osvětluje druhé a prospívá jim, tak i sám bude za-vlažen, t. j. přijme požehnání, jež sám jiným rozdával. Jan Zlatoústý v jedné ze svých ho-milií poznamenává k tomuto verši: »Když se dobrému člověku dostane bohatství, je to tak, jako ovoce padající doprostřed vesnice. Bohatství dobrého člověka je jako voda v rýžovém poli. Dobrý člověk je totiž jako oblak, který přijímá, jen aby dával. Reky samy nepijí své vody, ani strom nejí své vlastní ovoce; a oblaka neshlují úrodu. Oděv, kterým oblékáš jiného, vydrží déle než ten, jímž se sám odíváš«.

Svléci. *Svláčeti. O Saulovi se v 1S 19,24 praví, že ležel svlečený celý den a celou noc, když předtím byl zachvácen prorockým vytržením. Neznamená to, že byl nahý, ale že odložil svůj *begeg*, t. j. svrchní plášť [*Nah]. Někdy se ženy svlékaly do naha na znamení velkého zármutku [Iz 32,11]. Arabské ženy tak činí dodnes při ohlášení nějakého neštěstí, při nářku nad mrtvým a vůbec při velkém rozrušení. *Obléci. *Oděv.

Ke 2K 5,4 viz heslo *Nah, nahý. Pavel tu mluví patrně o touze dožít se příchodu Kristova a o obavě, aby, země-li dříve, nebyl svlečen z dosavadního pozemského těla, ale zatím [až do obecného vzkříšení] ještě neobléčen novým, duchovním tělem. Podle jiných vykladačů apoštol svlečením označuje osud nevěřících, kteří při smrti ztratí své pozemské tělo, aniž mohou očekávat přiodění nebeským tělem, jež bude připraveno pro věřící v den příchodu Kristova. V Ko 3,9 se mluví o naprostém, rozhodném svlečení starého člověka [sr. Ko 2,11] a obléčení nového člověka, t. j. Krista [Ga 3,27; sr. Ř 13,14]. Obojí se událo ve křtu, t. j. účasti na smrti Kristově, jež je v Ko 2,11 srovnávána

Svláčeti-Svoboda [1043]

s obřízkou. Žilka překládá: »V něm jste byli obřezáni, ovšem ne obřízkou, jaká se provádí rukama, nýbrž obřízkou Kristovou, jež záleží ve svlečení hmotného těla«. J. B. Souček ve Výkladu Ko [str. 54] poznamenává: »Kdy toto tělo bylo svlečeno? Zřejmě ve chvíli Ježíšovy smrti, na kříži. Tato událost, Ježíšova smrt, jeho odložení pozemského těla, je tu pochopena jako obřízka Kristova; tím, že podstoupil smrt, naplnil Ježíš Kristus pravý smysl toho, co bylo cílem obřízky staré smlouvy... Novou smlouvou otvírá smrt Kristova [sr. Mk 14,24], a jednotlivec může v tuto novou smlouvu vstoupit jen tím, že je vzat v účast na Kristově smrti... křtem a vírou [v. 12]«. K věci viz dále Ř 6,2n.6; Ga 2,19; 5,24; 6,14.

Svoboda (svobodný, osvoboditi, vysvoboditi).

1. V SZ přidavné jméno s-ý je veskrze [s výjimkou nejasného a v Kralické pravděpodobně nesprávně přeloženého rčení Jb 24,18] překladem hebr. *chošši*, které označuje plnoprávného člena starověké pospolitosti v protikladu k otroku nebo k zajatci a vězni; řady otroků byly ostatně doplňovány nejvíce z válečných zajatců, v menší míře také z dlužníků neschopných platit. Slovo s-ý se vyskytuje nejčastěji v předpisech, že izraelské otroci, upadlí do nevolnictví patrně pro hospodářskou tíseň, měli být po šesti letech propuštěni [Ex 21,2; Dt 15,12.13.18; sr. mimořádný, arci nesplněný slib osvobození hebrejských otroků, daný v kritické chvíli obležení Jerusalema Jr 34,9-11. 14-16]. Propuštění měli být také, byl-li jim od majitele způsoben těžký úraz [Ex 21,26n]. V poněkud širším smyslu říká Iz 58,6, že pravý půst prokáže ten, kdo »potřené propustí s-é«; nejde tu asi o skutečné otroky, nýbrž o lidi jinak sociálně utlačené. V podobných souvislostech je užíváno i podstatného jména s-a [hebr. *š'aror*], které označuje protiklad otroctví, po př. zajetí [Lv 25,10; Iz 61,1; Jr 34,8.15.17, sr. Ez 46,17, kde Kraličti užívají přidavného jména s-ý]. — Obou slov lze užít ovšem i v přeneseném smyslu: tak osvobození 1S 17,25 zřejmě znamená zproštění od poddanských břemen, zejména daňových; slovem o s-ě vyhlášené meči proti Izraelským Jr 34,17 zvětšuje prorok soud Boží nad nedodržením slibu o propuštění otroků. Tvar »svoboden« [Ž 105,20 označuje propuštění z vězení, jinak se jim vyjadřuje zproštění závazku přísahy [Gn 24,8.41] nebo vojenské služby [Dt 24,5]. Příslovce s-ně je všude přídavkem Kralických bez zvláštního podkladu v původních jazycích; vyjadřuje se jím obecná myšlenka volného, dovoleného, ničím nerušeného, vnitřně samozřejmého jednání nebo mluvení [Gn 2,16; Lv 19,17; Sd 1,27; Jr 37,4; podobně i v NZ: J 7,26; Sk 4,31; 9,27; 26,26].

Sloveso »vysvoboditi« je v Kralické bibli překladem celé řady hebr. slov: *p-d-j* [Dt 7,8; 2S 4,9 a j., podobně i *g-ʿl* [Ex 6,6] původně znamená vykoupiti v doslovném smyslu, t. j.

[1044] Svoboda

zaplacením požadované ceny zjednatí zajatci nebo otroku svobodu: *j-s-'* [Ex 14,30; Sd 3,9; 6,14n; 7,7; 10,14; 1S 7,8 a j.] = zachrániti, pomoci v nouzi a nebezpečí; velmi časté je *n-s-l* [Ex 2,18; 3,8; 5,23; Sd 10,15; 1S 12,10; 26,24; Z 7,2; 39,9 a mn. j.] = vytáhnouti, vyrvat, v Kral. často = »vytrhnouti«; *j-s-* v kausativním kmenu [Gn 40,14] = vyvésti; *p-l-t* [Z 22,9; 31,2 a j.] = přivést do bezpečí. Vedle toho ještě několik jiných roztržštěných hebr. podkladů. Podstatné jméno »vysvobození« bývá nejčastěji překladem hebr. *ršú'á* nebo *jšú'á* = pomoc, záchrana, spása, někdy *p'edut* = vykopení, jindy *p'létá* = únik, zachránění. České »osvoboditi« je v Kral. řidké a stojí buď za *p-l-t* [viz výše] nebo za kausativ *s-v-r* = vzdáliti, odniti.

Při uvedených slovesných tvarech se z velké většiny myslí především na záchranu z konkrétního a aktuálního nebezpečí [z nemoci, z ohrožení od nepřátel, ze smrti], nikoli na celkovou změnu vnějšího nebo vnitřního postavení člověka. Je to dokladem toho, že myšlenka *s-y* v izraelském smýšlení a citění ještě neměla ten ústřední význam, na jaký jsme zvyklí z naší doby. Je pozoruhodné, že ani vyproštění z Egypta, které přece má pro celou sz víru tak základní význam, nebývá označováno jako osvobození, nýbrž jako vyvedení [Ex 20,2 a mn. j.] nebo vyjití [Ex 14,8; 19,1 a mn. j.], že je tedy chápáno jako konkrétní záchranný čin Boží, nikoli jako uplatnění obecné zásady *s-y*.

2. Řecký pojem *s-y* [*eleutheria*; *s-ý* = *eleutheros*] je stejný jako v hebrejštině prvotně určen společenskou stavbou starověkého světa, jsa založen na protikladu plnoprávného příslušníka pospolitosti k otroku [zajatci, vězni]. V klasické době řecké [*Rek, Rekové 1 b] však tyto pojmy nabývaly obecnějšího významu. Vyjadřovala se jimi také nezávislost státu na vnější moci; někdy tu šlo o řeckou národní *s-u* od velmoci perské, jindy o plnou nezávislost jednotlivé městské obce [*polis*], o její politickou samostatnost vůči jiným obcím nebo také vůči snahám o politické sjednocení celého Řecka, jak je uplatňovalo zejména makedonské království. Ještě důležitější bylo užití pojmu *s-a* na vystižení vnitřního politického řádu aspoň některých řeckých obcí, zejména Athén. Tam každý neotrocký občan byl *s-ý* také v tom smyslu, že nepodléhal despoticke královské moci, že byl podroben toliko zákonům, na jejichž stanovení měl rokovaním a hlasováním podíl a jež prováděli dočasní funkcionáři ustanovení volbou nebo losem, a že při tom všem měl *s-u* projevat a uplatňovat svůj názor. Na toto pojetí vnější i vnitřní politické *s-y* navázal další motiv: *s-ý* občan *s-é* obce měl podle řeckého pojetí při sobě zvláštní hodnotu a ušlechtilost, hlubší a ryzejší než urozenost aristokratů. Slovo *s-a* na tomto základě nabývalo významu mravního. *S-ý* je člověk, který nepodléhá ani náladám a nekontrolovatelným pudům, nýbrž vládne sám sobě rozumem a pochopením toho, co je

dobré. Tuto stránku pojmu *s-y* zdůrazňovala a rozvíjela zvláště pozdější hellenistická filosofie, zejména *stoická. V době kdy politická *s-a* pohasla nástupem velmocenských autoritativně ovládaných říší [makedonské a jejich dědiců, později římské], nabýval stále větší podmanivosti ideál mudrce, vnitřně *s-ého* od všeho vnějšího, od proměnlivosti osudu i od vášní vlastního těla.

V LXX je řeckým *eleutheros* [*eleutheria*] překládáno hlavně hebr. *chošši* a jeho odvozeniny, také však některá jiná slova, tak *chór*, znamenající »urozený« [Kral.: »přední« 1Kr 21,8,12; »starší« Neh 13,17] a *šar* = velitel [Kral.: »kníže« Jr 29,2.] Uplatňuje se tu tedy vliv odvozených [druhotných] významů řeckého *eleutheros*, hlavní proud užití tohoto slova se však i v LXX soustřeďuje na základní význam společenský: *s-a* je protikladem otroctví.

3. Také v NZ pojem *s-y* vychází ze základní společenské skutečnosti starého světa, z rozdělení lidí na *s-é* a otroky. Vedle toho však tento pojem nabývá také důležité naplně duchovní a mravní, zcela však chybí pojetí politické.

O *s-ých* v protikladu k otrokům, tedy ve zřetelném společenském smyslu, se mluví Ga 3,28; 1K 12,13; Ko 3,11; Ef 6,8. Zdůrazňuje se při tom, že v Kristu Ježíši, v účasti na jeho díle a ovšem také v soužití jeho církve ztrácí tento protiklad všechen význam a platnost: už tu prostě není *s-ý* ani otrok, všichni jsou jedno. Ve Zj 6,15; 13,16; 19,18 jsou *s-i* a otroci vedle jiných kategorií uváděni naopak proto, aby se zdůraznilo, že všichni lidé bez rozdílu podléhají stejným pokušením i stejnému Božimu soudu. V důležitém, ale vykladačsky velmi obtížném oddílu 1K 7,21-23 se povšechná myšlenka rovnosti *s-ých* a otroků v Kristu konkretisuje tak, že v Pánu se *s-ý* stává služebníkem, doslova otrokem, kdežto otrok naopak je osvobozen; je to vyjádřeno s použitím starověkého technického výrazu pro propuštění, t. j. osvobozeného otroka. Snad se tu naráží na obyčej mistry doložený, že otrok, kterému se podařilo ušetřiti si částku, za kterou mohl být prodán na tehdejší trh otroků, donesl ji kněžím některé svatyně, kteří jej od jeho majitele koupili theoreticky jménem svého božstva, čímž pro společenskou oblast nabyl právní svobody. Apoštol tedy snad chce říci, že Kristus tomu, kdo se mu oddá, dává zadarmo všechny podstatné statky *s-y*. Zmínka o *obřízce o několik veršů dříve [v. 18-19] ukazuje, že celý vztah *s-ých* a otroků je tu spolu s jinými lidskými vztahy postaven pod zorný úhel *ospravedlnění z víry. Nepochybným základním smyslem apoštolových slov je ujistiti, že změna společenského postavení, pro většinu tehdejších otroků ostatně prakticky nedosažitelná, není podmínkou plnosti života a vnitřní *s-y* v Kristu. Slova v. 21 jsou však aspoň pro nás vyjádřena tak nejasně - jde tu snad o nějakou poruchu textu, anebo dobře nerozumíme konkrétnímu smyslu slova *chrasthai* — užívat? - že se vykladači posud neshodli, zda apoštol chce dovoliti tomu

otroku, kterému se přece jen naskytne možnost dojít propuštění [s-y], aby té možnosti užil [tak na př. i Kraličti], či naopak i jemu doporučit, aby přes danou možnost nic neměnil na svém dosavadním postavení? — V příběhu Mt 17,26 je pojmů s-a užito v prostém smyslu nepodléhání povinnosti platit daň, ale celá souvislost naznačuje, že toto osvobození od [chrámové] daně je tu chápáno jako důsledek a proto i obraz svobodného přístupu ke království Božímu, který je otevřen učedníkům Ježíšovým. — Na dvou místech je výrazu s-a použito o vztahu muže a ženy: vdova je »s-á« od dřívějšího závazku k muži, může se proto vdát: R 7,3; 1K 7,39.

V přeneseném duchovním, po př. mravním smyslu je pojmů s-a [s-y...] v NZ užíváno nejvíce v listech Pavlových, ojediněle i v J, 1Pt, Jk, a to často v souvislostech obsahově velice závažných. V záladě jde o s-u od hříchu, která je dávana účastí na smrti a vzkříšení Kristovu skrze křest a viru: R 6,18 v celé souvislosti R 6. Tuto myšlenku, v rámci celého nz poselství dobře srozumitelnou, rozvádí se zvláštní naléhavostí také J 8,31-36, kde se ukazuje, že činit hřích znamená být zotročen jeho mocí a že s-u od této moci přináší »pravda Ježíšova vykupitelského díla. Také jiná stránka Pavlova pojetí s-y, s-a od smrti [R 6,21], po př. od otročení zániku [R 8,21], je v zřetelném souladu s obecnou nz zvěstí, že v Ježíši Kristu je přemožena »smrt [sr. 1K 15,55; J 8,51; 2Tm 1,10; Zj 1,18; 20,14; 21,4] a nastolena moc pravého »žítva [J 3,15n; 5,24nn; 8,12; 11,25; R 5,10; 2K 2,16; 4,10; Ko 3,3; 2Tm 1,10; Zj 2,7; 22,1 a mn. j.]. Na základě toho mluví Zđ 2,14n o tom, že zahlazením vladaře smrti, d'ábla, Kristus vysvobodil ty, kteří jsou strachem smrti po celý život podrobeni v otroctví. Je to vyjádřeno slovesem *apallassein* = »zprostiti, propustiti ze závazku, dluhu, otroctví. Také souvislost osvobození od hříchu a od smrti, založená v přesvědčení, že smrt je odplatou za hřích [R. 6,23], odpovídá obecnému, byť často výslovně nevyjádřenému předpokladu celého NZ-a.

Zvláštní Pavlovou myšlenkou, v této podobě u jiných nz svědků nevyslovenou, je však přesvědčení, že s-a je také, ano ústředně s-ou od »Zákona. Apoštol tuto myšlenku formuloval se zvláštní vyostřeností, když zápasil proti požadavku některých jeruzalemských bratří, aby pohanům uvěřivším v Krista bylo ukládáno zachovávat hlavní ustanovení Mojžíšova zákona, zejména povinnost dáti se obřezati. Proto v listu Ga, kde se proti těmto požadavkům polemizuje nejprudeji, má pojem s-y zvláště důležité místo, a to konkrétně právě s-y od Zákona [Mojžíšova], od závazku obřízky [Ga 2,4; 4,21-5,1]. Nejde tu však o pouhou náhodnou polemiku, nýbrž o nehlubší motivy apoštolovy víry i jeho bohosloveckého myšlení, které vyúsťují v jeho ústřední učení o »ospravedlnění. Proto apoštol výklad o s-ě od Zákona opakuje a rozvádí i v méně polemickém, klidnějším listu R. Mluví o tom v celé kap. 7 i na počátku

kap. 8. Kraličti slovem svoboděn [osvobozen] býti [7,2.6] překládají - podle smyslu správně - passivum slovesa *katargein*, které v aktivu znamená zrušiti, učiniti neplatným, ale které v pasivu může znamenati i »býti zproštěn spojení s někým«, »nemíti s někým nadále nic společného«. V celém tomto výkladu se ukazuje, proč je Zákon mocí, od níž člověk potřebuje býti osvobozen. Nikoli proto, že by obsah požadavků Zákona byl nesprávný - naopak, příkázání je svatě, spravedlivě i dobré [7,12]. Zákon však při sobě nemá síly, která by člověku umožnila tyto požadavky naplnit [8,3], která by mohla obživiti [Ga 3,21]. Naopak, právě to, že Zákon jen prikazuje a zakazuje a hrozí odplatou, probouzí v člověku žádost příkazu odporovat [R 7,7-8], vede tak k tomu, že hřích ožívá [7,9] a rozhonuje se [5,20], takže konečným výsledkem není život, nýbrž smrt [7,10]. Zákon se tak stává mocí hříchu [1K 15,56, sr. R 5,21]. Příčinou toho je »tělesnost« člověka, jeho podrobenost, ano zaprodanost hříchu [7,14.18; 8,3]. Pojem »těla« [řecky *sarx*, sr. *Člověk 6, *Tělo] nemá na mysli toliko ani v přední řadě vnější stránku lidského života, nýbrž spíše to, že člověk je odloučen od Boha i od bližního, soustřeďuje se sám na sebe, točí se stále kolem sebe a nedovede se z této soběstřednosti sám vyprostit. Prikazující a zakazující Zákon mu v tom nemůže pomoci, naopak ho vede k tomu, aby se ještě více zabýval svým plněním či neplněním jeho požadavků, t. j. sám sebou, a tím jej ještě hlouběji uvrhuje do soběstřednosti, hříchu, zahynutí. Osvobození z tohoto bludného kruhu přináší zvěst, že Ježíš Kristus učinil to, nač Zákon nestačil, že totiž obětí svého těla odsoudil a přemohl hřích, naplnil sám za nás a pro nás obsahově spravedlivý požadavek Zákona a dal nám ve svém Duchu moc k tomu, abychom žili ve víře a z víry a proto i novým životem [R 8,1-4, sr. Ga 3,22-26].

Pojem s-y tu tedy již nevyjadřuje jen vyproštění z moci Zákona [i hříchu a smrti], nýbrž nabývá kladného obsahu. Je to s-a života v Duchu, ve vnitřním pochopení a radostnosti víry, s-a založená na volném přístupu k Bohu. Zvláště jasné je to v 2K 3. Tam se nejprve - arii než se užívá slova s-a - mluví ve věčné období k R 7 o vyproštění z moci zabíjející litery, t. j. Mojžíšova Zákona, který dílem Kristovým byl vystřídán obživujícím Duchem [v 6-8]. To je dále rozváděno myšlenkou, že věřícím je tím otvírán volný přístup k Bohu, vnitřní pochopení jeho pravdy a zejména také pravého smyslu staré smlouvy [v. 12-16]. Ve v. 12 se tu vyskytuje slovo *parrësia*, které Kraličti překládají slovem na tomto místě nedosti výstízným, byť blízkým původnímu řeckému významu, totiž »s-a mluvení«. Ve skutečnosti zde jde o volnost [otevřenost] přístupu k Bohu i o vnitřní jistotu a radostnost víry; Kraličti ostatně na jiných místech totéž slovo překládají »smělá doufanlivost« a pod. Věcně se tu myslí předně na to, že nám

[1046] Svod-Svolení

Kristus otevřel volný přístup k Bohu [Žd 4,16; 10,19; sr. Ř. 5,2] a tím nám umožnil i jistotu a radostnost víry. Právě-li apoštol na shrnutí celého oddílu, že Duch Páně dává s-u [2K 3,17], má na mysli právě tuto spontánnost, vnitřní pochopení a ochotný souhlas s pravdou a vůlí Boží jakožto podstatný znak opravdové víry. Stejnou skutečnost, ještě vyvrcholenou výhledem na dovršení ve věčném životě, má apoštol na mysli při slovu o s-ě slávy synů Božích Ř 8,21. - Toto kladné pojetí s-y nemá daleko k pojmu *exusia* [pravomoc, moc, právo], jímž se 1K 8,9; 9,4 označuje vnitřní nezávislost na obřadních zákazech a předpisech.

Protože však je totožná s vnitřním pochoopením a radostným souhlasem s pravdou Boží, nemá pravá s-a víry nic společného s libovůlí a nevázaností. Je to s-a k plnění pravé vůle Boží. Apoštol to někdy vyjadřuje spojením protikladných pojmů: vysvobození od hříchu je ztotožněno se službou [doslovně: otroctvím!] spravedlnosti [Ř 6,18], se službou Bohu [Ř 6,22]. Sám o sobě říká: jsa svoboden ode všech, učinil jsem sám sebe otrokem všech [1K 9,19]. Nejde tu o duchaplné paradoxy, nýbrž právě o to, že pravá s-a není prázdna a formální, nýbrž je to s-a k pravému životu, v němž by člověk naplnil své nejvládnější pravé určení žít pro Boha, pro jeho spravedlivou vůli a proto i pro bližního. Není ovšem vyloučeno, že tomu někteří lidé neporozumějí, že si s-u budou vykládat jako libovůli. Apoštol proto varuje, aby si nikdo ze s-y nečinil záminku a východisko pro povolování s-ě, t. j. svému nespoutanému sobectví. Pravá s-a, ke které je člověk v Kristu povolán, projevuje se ve vzájemné službě [opět doslovně: otroctví] lásky [Ga 5,13. Podobná výstraha je vyslovena 1Pt 2,16: pravá s-a je založena ve službě Bohu.] Lásky je ochotným, ničím vnějším nevynuceným pohybem lidského srdce, zároveň však zcela svazuje s milovaným člověkem. Je proto ztělesněním jednoty s-y a služby. Není to jen theoretická, abstraktní myšlenka, nýbrž živá skutečnost, která se projevuje v soužití obce věřících. Ukazuje se to při otázce, zda věřící smí či nesmí jísti maso obětované modlám [1K 8-10]. Apoštol řeší tuto otázku výkladem, že důsledkem víry je poznání nicotnosti model a proto i práva jísti maso jim obětované, že však věřící v Krista se dovede rád vzdátí tohoto práva [jako i jiných práv; 1K 9!], jestliže to vyžaduje ohled na bratra, který ještě nedospěl k jasnému a pochybnostmi nezatíženému pochopení oněch důsledků víry. To je 1K 10,29 vyjádřeno připomínkou, že křesťan je ve svém *svědomí svoboden, t. j. nepodléhá vnější svrchovanosti ani úsudku jiného bratra, že však také nemá práva zasahovat do svědomí druhého člověka, a to ani tím, že by s bezstarostností uplatňoval své osobní právo, neohlížeje se na to, zda druhého tím nepohorší. Stejná myšlenka je vyjádřena i Ř 14, aniž je použito slova s-a.

Ze všeho je patrné, jak důležité místo má

myšlenka s-y pro Pavlovo pojetí víry i pro jeho etiku, soustředěnou v závazku lásky. Ohlas toho se ozývá ještě v poměrně pozdní a Pavlovu myšlení v mnohém cizí epístole Jakubově. Mluví se v ní [1,25; 2,12] o dokonalém zákonu s-y, čímž se zajímavým slovním spojením vyjadřuje dobře pavlovská myšlenka jednoty s-y a vázanosti ve víře a v lásce. Naproti tomu s-a, kterou slibují prostopášníci, o nichž je zmínka 2Pt 2,19 [sr. celou souvislost!], je mravní nevázanosti, kterou se vyznačovalo pojetí s-y v některých směrech gnostických, proti nimž se obrací pozdější vrstvy NZ-a.

Svod, stč. = svedení [od pravdy], podvod, klam, blud, hebr. *kázáb* [= lež, klam; o modlářích Ž 40,5, o falešných předpovědích Ez 13,6]. Podle Duhma u Iz 28,15 jde nejen, jak míní Orelli a jiní, o tajný, věrolomný spolek s Egyptany za zády Assyřanů, kteří byli dříve voláni na pomoc, ani o chytrácké vyčkávání, až jak to dopadne v boji mezi Assyřany a jejich odpůrci — proti tomu svědčí výrazy »smlouva se smrtí« a »rozumění s peklem« -, nýbrž o pověrečné získávání ochranných kouzel, na př. pěstováním »rozkošných stěpů« [Iz 17,10], t. j. rostlin, zasvěcených syrskému Adonovi [řecky Adonisovi], sr. Iz 47,12; 2,6nn. Proti tomuto spoléhání na proľhanou a klamnou magii poukazuje prorok na pravou, neviditelnou, ochrannou moc [Iz 28,16]: viru, jež činí člověka pevným.

Svoditi. *Svésti.

Svolán, -i, svolati, svolávání. *Povolán, -i, -ati. *Shromáždění. U Iz 9,11 jde o tvar slovesa *sákak* [= proplétati, na př. ratolesti, pak oplotiti, chrániti; ozbrojiti], který hebr. slovníky chápou jako popichovati: Bůh poštve nepřátele proti Rezinovi [sr. Iz 19,2, kde je užito téhož slovesa]. K Pl 1,15 sami Kral. poznávají, že hebr. *mô'ed*, které překládají výrazem zástupy, znamená shromáždění v dohodnutém času, zvláště slavnostní shromáždění k obětem [sr. 2Pa 8,13; 30,22]. Hospodin nazývá svolání svých nástrojů hněvu vyhlášením slavnosti [sr. Iz 13,3]. Přitom užívá obrazu ze slavnosti vinobraní [sr. Iz 63,3; Jl 3,13]. Nejlepší z mládeže budou odřezávání jako hrozny k tlačení ve vinném lisu. — Svolávání u Iz 1,13 = náboženské slavnosti. Svolání obce [Sk 19,39] = zákonné shromáždění lidu.

Kdykoliv se v NZ-ě mluví o tom, že Ježíš svolal [řecky *proskaleisthai*, *Povolán] učedníky nebo zástup, vždy je to spojeno s nějakým pověřením [Mt 10, 1n = Mk 3,13; 6,7, sr. L 9,1, kde je užito řeckého *synkaleisthai* = k sobě zavolati; Mt 15,32 = Mk 8,1] nebo důrazným, autoritativním výkladem nebo spásitelnou výstrahou a napomenutím [Mt 15, 10 = Mk 7,14; Mt 20,25 = Mk 10,48; dále Mk 8,34; 12,43; L 18,16]. Ježíš tu vystupuje jako ten, který má božskou autoritu svolávat a povolávat k sobě.

Svolení, svoliti [se] Společné s. = vzájemná dohoda [1K 7,5]. S-i = souhlasiti, přivoliti [Ex 2,20]. S-i se = shodnouti se, dohod-

nouti se, býti v dokonalém souzvuku [Mt 18,19].

Svorný [stč. svor = spřežení]. Býti s. = shodnouti se. Sk 28,25 překládá Škrabal: »Když však ve vzájemné neshodě odcházeli...«.

Svozovati, stč. = sváděti. Jb 28,4 se snad vztahuje na práci havířskou. Vyskytuje-li se v dolech voda, odvádí ji lidská důmyslnost tak, že neškodí ani dolováním, ani horníkům. Vykладаči se shodují v tom, že smysl verše v nynější podobě je velmi temný. Proto tak odlišné překlady už v reformačních biblích. Luther překládá: »Vykopává [horník] důl odtud, kde se bydlí; v něm visí a vznášejí se jako zapomenutí, kam nevstoupí noha, daleko od lidí«. Myslí se tu na spouštění provazem, na němž se drží horník. J. Hrozný překládá: »Daleko od cizího člověka vykopal jámy, a zapomenutí spouštějí se bez podnoží dolů, vznášejí se pryč od lidí«.

Svrab [Dt 28,27], svědivá choroba, způsobená parazitním rotočným zákožním [*sarcoptes scabiei*], jenž se rychle rozmnožuje a může zachvátit celé tělo. Je to choroba přenosná. Vylučovala z kněžství [Lv 21,20].

Svrablavý, stížený svrabem. »S-é uši« [2Tm 4,3] v přeneseném smyslu takové uši, jež ustavičně svrbí, takže musejí býti znovu a znovu polechtávány zajímavými novinkami, nějakou novou naukou. Je to obraz zvědavosti, jež hledá nové a nové ukojení a touží slyšet něco příjemného, lichotivého a hovějícího smyslovým žádostem. Žilka překládá: »Podle vlastních libůstek si budou sháněti učitele, aby byly jejich uši polechtávány«. Škrabal: »Nahromadí si učitelů podle vlastních choutek, pro šimrání v uších«. Takoví lidé se odvrátí od střízlivé pravdy a »vrhnou se na báje«.

Svrhnouti, něco shora dolů hoditi [Iz 14,11; Zj 12,9n], odhoditi, shoditi [Gn 27,40; 2S 11,21; 2Kr 9,33; Jb 15,33; Ez 21,26; Zj 8,5], odložit [Jb 30,11], sesaditi někoho z úřadu [1Kr 2,27; Iz 22,19]. »S. štitky zdi« [Jr 5,10] = s. odznaky na zdech nebo snad cimbuří. Je otázka, zda vůbec jde o zdi. Slovníky se domnívají, že v první polovině verše jde spíše o terasy vinic [hebr. *šūrā*], jež mají být ztečeny a zkaženy; ve druhé polovině verše nejde pryč o »štitky zdi«, nýbrž o výhonky révy. Jde o úplné zničení vinice Boží [Jr 2,21]. LXX a Pešitto [syřský překlad SZ-a z 2. stol. po Kr.] se drží obrazu zdi a konec verše chápou jinak: »Nechte základy, neboť nejsou Hospodinovy«. Je to navázání na myšlenku ostatků; které přes všechny Boží soudy zůstanou [Jr 4,27, sr. Iz 4,2; 6,13; 10,20; 11,11; Oz 6,1n; Am 9,8].

Svrcek = povrch, vrchní část, vršek [Gn 2,6; 29,8; Jb 41,4]. J. Hrozný překládá Jb 38,30: »Voda tvrdne jako kámen, a povrch mořský zamrzá«. V Z 24,7 jde o pažení, svrchní zábrubní bran.

Svrchní, stč. = svrchovaný, horní, nejvyšší. Ga 4,26 mluví o s-m Jerusalemu, nestaví jej však proti Jerusalemu »spodnímu«, zemskému, nýbrž proti nynějšímu. Kříží a prolíná

Svorný—Svůdce [1047]

se u něho dvojí představa, časová [eschatologická] a prostorová. Věcně mu jde o svatý, Bohu patřící Jerusalema, o pravé město Boží, čili o království Boží na rozdíl od nedokonalého a hříchem poskvrněného pozemského střediska staré smlouvy. Obrazem tohoto nynějšího Jerusalema, ztotožněného Zákonem, je Pavlovi Agar; s. Jerusalema je přirovnáván k Sáře, matce všech věřících. Agar byla otrokyně, Sára svobodná. Jí platilo Boží zaslíbení. Křesťané nejsou dětmi nynějšího Jerusalema, ale jako Izák syny zaslíbení [v. 28,31], příslušníky s-ho Jerusalema. Jde tu o protiklad Božího, svatého a věčného světa, kde Kristus sedí na pravici Boží [Ko 3,1], a hříšného a tudíž pomíjejícího světa. A poněvadž věřící na základě svého vzkříšení s Kristem už nyní patří k s-mu Jerusalemu [sr. F 3,20], musejí usilovat o to, myslet o tom a spoléhat na to, co je shůry, ne na to, co je na zemi [Ko 3,2]. Pavel tu myslí i na falešnou duchovnost, »která hledá podmičky plného života v svěmocných asketických předpisech« [J. B. Souček, Výklad Ko, str. 64]. V apokalyptické literatuře židovské ovšem byl s. Jerusalema ve smyslu hellenistické filosofie nadsvětým, skutečně u Boha existujícím městem, které jednou sestoupí na zem [náběhy k tomu máme už v Zđ 12,22; Zj 21,2,9-22,5]. Ale u Pavla v podstatě jde, jak bylo naznačeno, o protiklad svatého a hříšného Jerusalema.

x x

Svrchovaně, svrchovaný, stč. = dokonale, -ý, úplně, -ý, v nejvyšší míře [Jb 34,17]. »S-é povolání Boží v Kristu Ježíši« [F 3,14] doslovně z řečtiny: »Povolání Boží shůry v Kristu Ježíši«, jež je cílem a odměnou všeho životního běhu člověka, věřícího v Krista. Škrabal překládá: »Spěchám k cíli, k vítězné odměně Božího povolání shora, k níž jsem povolán v Kristu Ježíši«.

Svrchu, nahoře [Ex 25,21; Dt 4,39; 1Kr 8,23; Ez 11,22; Sk 2,19].

Svržen. *Svrhnouti.

Svůdce, ten, který uvádí na scestí, k bludu: o vůdcích judského lidu [Iz 9,16; sr. 3,12], o Ježíšovi [Mt 27,63]. 2Pa 36,16 je lépe přeložiti s Lutherem: »Proroky jeho měli za blázny« [podvodníky, sr. Gn 27,12, kde je užito v jiném tvaru téhož hebr. slovesa, jež se vyskytuje ve SZ-ě pouze na těchto dvou místech]. Ve 2Tm 3,13 je užito řeckého výrazu *goēs*, jenž označuje kouzelníka, zaklínače, pak také podvodníka, jenž zbožnými řečmi svádí k bezbožným činům. Koho má pisatel 2Tm na mysli, vysvítá z v. 4nn. Jsou opakem těch, »kteří chtějí pobožně žítí býti v Kristu Ježíši« [v. 12]. Užil-li pisatel výrazu *goēs*, snad chtěl také odsoudit kouzelné praktiky a zařikávání k odstranění bolesti a utrpení. Žilka překládá: »Zlí lidé a kejkliři budou postupovati stále k horšímu. Jsou to svádění svůdcové«. V Tt 1,10 je tak přeložen řecký výraz *frenapatēs* [= mámič, šalebník]. Jde o ty, kteří se nechtějí podílet křesťanskému učení. Jsou opakem

[1048] Svůj-Syn

těch, kteří se »pilně přidržují věrně řeči k vyučování dostatečné« [v. 9] a »prázdným řečnickým matou myslí« [překlad Žilkův]. Narušují víru i domácí klid pro mrzký zisk.

Svůj, svá, své, ve stč. často ve smyslu vlastní [Nu 27,3; 2Kr 18,27; Pl 5,4; Ez 13,2; ve vlastním jménu J 5,43; bojovat na vlastní náklad 1K 9,7; jist vlastní chléb 2Te 3,12; spravovat vlastní dům 1Tm 3,4], samostatný, svobodný. »Nejste sami svoji« [1K 6,19] = nejste svým vlastnictvím, nepatříte sobě.

Syn [*Manžel, manželství. *Rodina]. Tohoto výrazu je užíváno v bibli v několika významech. Především označuje

1. přímého mužského potomka [Gn 4,7; 27,1 a j.], ale také

2. vzdálenějšího mužského potomka. Na př. Lában, vnuk Náchorův [Gn 22,22n; 24,24.47] je nazýván jeho s-em v Gn 29,5; stejně Jehu, s. Namsi, byl ve skutečnosti jeho vnuk, protože byl s-em Jozafata, syna Namsi [2Kr 9,2.20]. Izraelci byli nazýváni s-y Jákobovými [Izraelovými] dávno potom, co Jákob zemřel [Mal 3,6; L 1,16]. Jde tu tedy o označení rodového původu a příslušnosti k rodu. S-em byl nazýván též člověk, jenž byl

3. adoptován [Ex 2,10, sr. J 19,26].

4. Starší člověk, mající autoritu, nazýval mladšího s-em [Joz 7,19; 1S 3,6.16; 4,16]. Tak zvláště učitel oslovoval své žáky výrazem »s-u můj« [Př 2,1; 3,1.21; 4,10.20 a j.]; přitom je v tomto oslovení soustředěna nejen autorita, nýbrž i láska. Ježíš tak oslovoval nemocné [Mt 9,2; Mk 2,5], »své učedníky« [synáckové, Mk 10,24; J 16,33], Abraham tak v podobenství Ježíšově nazývá příslušníka lidu izraelského [L 16,25], Pavel Timotea [1Tm 1,18; 2Tm 2,1; ale viz níže oddíl 10!], a Galaťany [Ga 4,19], Jan čtenáře své epištoly [1J 2,1.12.28; 3,7.18; 4,4; 5,21, ale viz níže!]. Také ten, jenž chtěl vyjádřit svou poslušnost a poddanství vůči někomu, označoval sebe za s-a [2Kr 16,7].

5. Uzcí, důvěrní přátelé ženichovi, družbové, jsou nazýváni s-y ženichovými« [Mt 9,15; Mk 2,19; L 5,34].

6. Příslušníci téhož povolání byli označováni jako s-ové tohoto povolání, na př. s. *apatekářův [Neh 3,8], s-ové zpěváků [Neh 12,28], s-ové proroctí [1Kr 20,35; 2Kr 2,3.5, sr. Am 7,14. *Prorok].

7. Ctitelé božstva byli nazýváni jeho s-y [Nu 21,29; Jr 48,46], nejde-li tu o starověký názor, že na př. Moabitě jsou zplodenci Chamosovými [sr. Dt 32,18] a pod.

8. Původ z téhož města nebo kraje byl vyjadřován tak, že se mluvilo o s-ech města nebo kraje [Ž 149,2; Pl 4,2; Ez 23,15; Jl 2,23; Gn 10,4 »s-ové Javanovi«, sr. Jl 3,6; Za 9, 13; dále Mt 23,37; Ga 4,25nn].

9. Jednotlivci téhož druhu [*s. člověka = = člověk], týčž vlastností, schopností, téhož charakteru [Kaz 10,17; Iz 19,11; L 10,6; 16,8; 20,34; J 12,36; 1Te 5,5 a j.], týčž životních poměrů [»s. nuzného« = nuzák, Ž 72,4] jsou

nazýváni s-y těchto okolností, vlastností a pod. [sr. »s-ové hromu« (Žilka) u Mk 3,17].

10. Často je výrazem s. označen duchovní původ a příslušnost, rozhodný duchovní vliv, pod nímž někdo stojí. Tak poměr žáka k učiteli, učedníka k apoštolovi je vyjádřen výrazem s. Ap. Pavel nazývá Onezima svým s-em, kterého zplodil ve vězení [Fm 10]; jeho vlastním s-em u víře je Timoteus [1Tm 1,2; 2Tm 1,2; 1K 4,17], Titus [Tt 1,4], jeho duchovními s-y jsou korintští věřící [1K 4,14], Galaťané [Ga 4,19]. Autor 3J 4 nazývá tak Gaia, při čemž jej staví do řady věřících, kteří vyrostli pod apoštolovým vlivem. Židé se nazývali s-y Abrahamovými, chtějce tak naznačiti svůj duchovní původ [J 8,39, sr. Mt 3,9; 1Pt 3,6], i když se často spokojovali jen tělesným původem. Zvláště Pavel zdůrazňuje tento duchovní původ, když praví R 9,7n, že nestačí jen pocházet ze semene Abrahamova, nýbrž že skutečný s. Abrahamův je pouze s. zaslíbení, t. j. ten, na něž se vztahuje Boží zaslíbení, takže se stal dědicem Božím [sr. R 8,16n; Ga 4,28nn]. - »S-ové moudrosti« [Mt 11,19; L 7,35] jsou ti, kteří stojí pod vlivem božské moudrosti, poznali ji a přiznali se k ní. - »S-ové království« u Mt 8,12 [sr. 13,38] jsou ti, kteří by na základě své příslušnosti k Izraeli jako »s-ové proroků a úmluvy« [Sk 3,25n] měli přední nárok na království Boží a jeho dary, ale pro svou nevěru v Krista, pro nedostatek duchovní příslušnosti budou zavrženi. - »S-ové ďáblůvi« [1J 3,10, sr. Mt 13,38] jsou ti, kteří mají svůj duchovní původ v knížeti temnosti [J 8,42.44] a stojí pod jeho trvalým vlivem [sr. Sk 13,10]. *Syn Boží.

11. Někdy výraz s. označuje nikoli původ, nýbrž určení, jež ovšem dává celému životu už nyní určité rysy. Tak Ef 5,8 vyzývá věřící, aby jako ti, kteří patří Pánu a tak se stali »světlem, žili jako s-ové, příslušníci světla« [sr. L 16,8; J 12,36; 1Te 5,5]. Podobně 1Pt 1,14 mluví v řeckém textu o »s-ech poslušnosti«, t. j. těch, jejichž synovství se projevuje poslušností. Naopak zase 2Pt 2,14 mluví o »s-ech zlořečenství«, t. j. těch, kteří jsou určení k Božímu odsouzení a prokletí [sr. Mt 23,15, kde v řeckém textu je »s. gehenny«, t. j. pekla; J 17,12; 2Te 2,3]. Podobně Ef 2,3 ukazuje, že každý člověk, pokud nebyl obživen Kristem, je »z přirození s-em hněvu«, propadl Božímu hněvu a je určen k odsouzení. To, že se stal předmětem Božího hněvu, mu vtiskuje zvláštní ráz už v tomto životě; pracuje v něm duch, odporující Bohu, takže se stává »s-em vzpoury« [Ef 2,2], jenž je charakterisován neposlušností. »S-ové vzkříšení« [L 20,36] stojí v protikladu k »s-ům tohoto věku«. Jde o ty, kteří budou uznáni za hodny, aby dosáhli onoho věku a s ním i vzkříšení z mrtvých. - »S. pokoje« [L 10,6] je ten, jenž je přístupný pokoji, hodný pokoje [Mt 10,13], určen k přijetí pokoje. - »S. utěšení« [Sk 4,36], t. j. ten, jehož charakteristikou je potěšování, povzbuzování druhých [sr. Gn 5,29]. *Syn Boží. *Syn člověka.

12. S. Davidův byl titul Mesiáše, běžný

zvláště v době Ježíšově, kdy očekávání Mesiáše bylo nejživější. Prvotní přiznání k Ježíšovi jako Mesiáši bylo vyjadřováno tak, že mu bylo přikládáno označení s. Davidův nejen jako potomku Davidovu, jímž byl na př. i Josef [Mt 1,20] a mnozí jiní, ale jako tomu, v němž se vyvrcholila a uskutečnila všechna zaslíbení, daná Davidovi [2S 7,12nn; Iz 7,13nn; 11,1nn; Ez 34,23nn]. Mt 1,1 zahajuje knihu »rodu Ježíše Krista, s-a Davidova, s-a Abrahamova«. Anděl zvěstuje Marii, že ten, který se z ní zrodí, bude slouti Syn Nejvyššího, který zasedne na stoliici Davida, svého otce [L 1,32]. Lid si předkládá otázku: Není-liž tento S. Davidův?" [Mt 12,23, sr. J 7,42], nemocní se dovolávají pomoci u Ježíše jako u s-a Davidova [Mt 20,30n; Mk 10,47; L 18,38n], dokonce i kananejská žena, tedy pohanka, uvěřila svědectví, jež patrně přijala od jiných, a nazývá Ježíše s-em Davidovým [Mt 15,22]. Ježíš sám u Mt 22,42-45; Mk 12,35-37; L 20,41nn neodmítá tento titul, ale na základě Z 110,1 ukazuje na jeho hlubší smysl [sr. F 2,6nn; R 1,3; 2Tm 2,8; Sk 13,22n; Zj 22,16].

13. *Syn Boží. 14. *Syn člověka.

Syn Boží. 1. Starý Žákon. V hesle *Syn, je naznačeno, že jednotlivci téhož druhu jsou v semitských jazycích nazýváni »synové«, takže výraz s. B. může být prostě označením božstva. Kdo patří k rodu božstev, může být nazýván s. B. Tak v Gn 6,2,4, kde jsou s-ové Boží protikladem dcer lidských [= žen], s-ové Boží = božstva, božské bytosti. Naproti tomu v Z 82,6 jsou sice »bohové« paralelním výrazem »synů Nejvyššího«, ale miněni jsou pozemští králové [sr. níže o titulu s. B. pro krále], proti kterým se v NZ staví Král králů jako ten, který jediný má plný nárok na titul S. B. [J 10,34]. Zato u Jb 1,6; 38,7 jde o božské bytosti, podrobené ovšem a podřízené bezpodmínečně Hospodinu, dokonce včetně Satana! Dn 3,25 vkládá do úst pohanského krále aram. výraz *bar ʿlāhīm* [= syn božstev, božská bytost] podobně jako 5,11 [»moudrost bohů«] a 4,5 [»duch bohů svatých«]. V ústech pohana je to výraz zcela přiměřený, pozvedající osloveného na úroveň krále jakožto s-a B-ho. Dn 3,28 jej ovšem vykládá jako anděl. Některé rukopisy LXX chápou tak i Gn 6,2,4; Jb 1,6; 38,7; Z 82,6; Dn 3,25, kde hebr. »s-ové Boží« překládají výrazem »anděl Boží«. Prvokřesťanští vykladači [Julius Africanus, Chrysostomus, Cyril z Alexandrie a Hieronymus] chápali výraz »s-ové Boží« v Gn 6,1-4 ve smyslu ctitel Boží, [zřejmě ve snaze zabránit snížení Hospodina na úroveň pohanských bohů, u nichž plodina potomků bylo běžným zjevem. Vycházeli z toho, že potomci Setovi na rozdíl od Kainovců představovali pravé ctitele Boží na této zemi. Zde však se o nich nemluví. Právě protiklad k dcerám lidským ukazuje, že byly miněny bytosti nadzemské, jakož i staří Izraelci si představovali nebe oživené. Pochopitelně to byla též stvoření svrchovaného Boha, ne jeho tělesní potomci. Smysl tohoto nesnadného oddílu je ukázat naprostou porušenost světa. Člověk ve

svém pádu zašel tak daleko, že se přímo podává démonům místo samému Hospodinu. Zdůvodňuje se tak neodkladnost potopy a stvoření nového lidstva v Noémovi. B.]

V hesle *Syn, 7 bylo ukázáno, že s-y Chámosovými mohou být miněni ctitelé Chámosovi [Nu 21,29; Jr 48,46]. Podobně u Mal 2,11 jsou ctitelky pohanských božstev nazývány »dcerami boha jiného«. Izrael je představován faraónovi jako s. Hospodinův [Ex 4,22] snad ve smyslu ctitel Hospodinův, jistě jako vyvolený Hospodinův. Podobně jest rozuměti obratu »Synové jste Hospodina Boha vašeho« [Dt 14,1; sr. 32,5n.19; Z 73,15; Iz 1,2; 30,1; 43,6n; Jr 31,20; Oz 11,1]. I v Babylonii se užívalo výrazu s. se jménem božstva k označení těch, kteří toto božstvo uctivali a spoléhali na jeho ochranu a péči. Lze tedy s některými vykladači Gn 6,2 chápat i jako protiklad ctitelů Božích proti dcerám těch lidí, kteří pravého Boha neznali, i když toto pojetí snad vnášá do textu duchovnější názor. Smysl vypravování by byl pak ten, že ctitelé Boží vzhlíželi po dcerách jiných lidí a brali je sobě za manželky. Z manželství sice vyrostli »mocní, muži na slovo vzatí«, obrové [Gn 6,4], ale propadli Božímu soudu. Nejde tu tedy ani o anděly, ani o božstva, ani při jejich potomcích o jakési polobožské bytosti, i když je tu užito mythologických výrazů, nýbrž o ty, kteří uctivali Hospodina a stali se mu nevěrnými.

Zvláště o Izraelovi [a Efraimovi], jak už bylo připomenuto, se užívá tohoto označení s. B., aby tak byla vyjádřena jednak Boží otcovská, výchovná a formující péče a vyvolující láska, jednak nutnost povinné úcty a poslušnosti se strany Izraele [Iz 1,2; 30,1; 45,11, sr. Dt 1,31; 8,5; 14,1n; Z 103,13; Jr 3,19; 31,9,20]. Zvláště v *apokryfických knihách a *pseudepigraphách Izraelci se pokládali za s-y B., protože patřili k lidu, jenž uctíval Hospodina.

Ve starověku i králové byli považováni za s-y B., a to ne jen v obrazném smyslu. Egypťští faraónové se pokládali za potomky božstva *Re'*, ba přímo za jejich vtělení. Alexander Veliký mohl být prohlášen za s-a *Ammona Re'* jen tehdy, když popřel, že jeho otcem byl Filip Makedonský. U Izraelců to nešlo tak daleko, ale - byť i s výhradami - celkem se věřilo v určitou božnost králů, t. j. v jejich úzkou souvislost s Bohem [2S 14,17,20] jakožto vykonavatelů svrchovanosti Boží na tomto světě [viz Bič I., 157nn]. Bylo to patrné zvláště při t. zv. novoročních nastolovacích slavnostech, kdy Bůh byl zastupován králem [viz Bič II., 253]. Král jako představitel Boží byl při tom nazýván s-em B-m [Z 2,7, sr. 2S 7,14; Z 89,27n; Za 12,8]. Ale při starožákonním vědění o přísném odstupu mezi člověkem a Bohem jde jen o titul snesitelný navíc toliko právě s výhledem na budoucího, od Hospodina vyslaného Pomazaného, Mesiáše [J. B. Souček, Utrpení Páně, 125]. Sem je

[1050] Syn Boží

nutno započítat i všechna místa, kde LXX hebr. *'ebed Jahve* [= *služebník Hospodinův] překládá řeckým *pais theú* [= dítě, syn Boží]. Daleko častěji je Mesiáš ovšem spojován se jménem Davidovým. *Syn, 12.

2. V Novém Zákoně. 1. Kristus jako S. B. Jde o překlad slov *pais* [= dítě, chlapec] a *hyios* [= syn] především ve vztahu k Ježíši Kristu, při čemž *pais* bývá někdy Kralickými přeloženo výrazem služebník [Mt 12,18 = Iz 42,1, viz *Služebník Hospodinův]. Při křtu Ježíšovu se ozval hlas s nebe: »Ty jsi ten můj milý Syn, v němž se mi dobře zalíbilo« [Mk 1,11 = L 3,22; Mt 3,17]. Tento hlas potvrdil, že se splnilo zaslíbení z Iz 42,1, jež předvídá vylití Ducha sv. na Mesiáše. Mnozí vykladači se pak domnívají, že také J 1,29.36 je citátem z Iz 53,12, protože aram. *taljá*, jež je tlumočeno řecky *amnos* [= beránek], znamenalo obojí: beránka i syna, případně služebníka. Podobně prý řecké *arnion* [= beránek], jež se ve Zj vyskytuje 28krát jako označení Ježíše Krista, vztahovalo se na *Služebníka Hospodina z Deuteroizaiáše. Podobně je Kristus označen jako S. B. ve Sk 3,13.26; 4,27.30 [řecky *pais*]. Při tom je příznačné, že toto označení je obvyklé jen na půdě palestinského praxeťanství. Na půdě hellenistické se uchytil spíše titul *hyios tú theú* [viz níže!]. Ježíšův titul s. B. na citovaných místech má vyjádřit, že se v něm splnilo zaslíbení o trpícím služebníku Božím a výkupné moci jeho utrpení. Není pochyby o tom, že Ježíš sám ve většině svých výroků o sobě myslil na Služebníka Hospodina z Iz 42 a 53.

Poněkud jinak se to má s místy, kde jde o překlad řeckého *hyios* [= syn], jež se vyskytuje buď ve spojení S. B. [»můj Syn«] nebo samostatně: Syn. I tu jde především o označení Mesiáše, zvláště pokud je tohoto výrazu užito pohany nebo odpůrci Ježíšovými. Centurio pod křížem prohlašuje, že Ježíš byl jistě S. B. [Mt 27,54; Mk 15,39]. Nevíme, co tímto výrokem přesně myslil. Mohl to být titul Mesiáše — centurio žil přece mezi Židy a slyšel o židovské mesiášské naději —, spíše však byl tento výrok vyvolán počínáním Ježíšovým na kříži: kdo takto umírá, je jistě něco víc než pouhý člověk. Snad chtěl říci, že Ježíš patří nikoli na lidskou, ale na Boží stranu [sr. L 23,47 s výrokem, obsaženým v knize Moudrosti 2,18: »Jestliže ten spravedlivý jest syn Boží, spomůžeť mu a vysvobodí jej z rukou protivníků«]. V posměchu Židů u Mt 27,40.43 [sr. Mk 15,32; L 23,37] jde zřejmě o mesiášský titul, který si Ježíš přisvojoval. Stejně je tomu ve výrociích ďáblových ve vypravování o pokušení Ježíšovu [Mt 4,3.6], ve vyznání Natanaelově [J 1,50] a v otázce veleknězově [Mt 26,63; Mk 14,61; L 22,67.70, sr. L 1,32]. Podobně je tomu ve svědectví »hlasu s nebe« při křtu Ježíšovu a při jeho proměnění [»ten můj milý Syn, v němž se mi dobře zalíbilo«, Mt 3,17; 17,5; Mk 1,11; 9,7; L 3,22; 2Pt 1,17], při čemž je zdůrazněna

myšlenka Božího vyvolení k mesiášskému úkolu [sr. Iz 42,1]. Toto Boží vyvolení je u L 1,35 spojeno se zrozením Ježíšovým [sr. Iz 49,1.5], ve Sk 13,32n na základě Ž 2,7 s jeho vzkříšením. Chce se tím říci, že to, co začalo zrozením Ježíšovým [sr. Ř 1,3], bylo aktualizováno vylitím Ducha sv. na Ježíše v okamžiku jeho povolání za Mesiáše [Sk 4,27; 10,38] a potvrzeno jeho vzkříšením [sr. Ř 1,4]. Podobně u J 1,34 je pojmem S. B. vyjádřeno mesiášské povolání Ježíšovo [sr. J 1,49].

Ale toto mesiášské povolání má také svou vnitřní stránku. Je spojeno se synovstvím ve zvláštním slova smyslu. Nejde tu o pouhý titul. Nz poselství lze snad krátce vyjádřit takto: Ježíš Kristus je Mesiáš, protože je Syn, ne však obráceně: Ježíš Kristus je Syn, protože je Mesiáš. Je příznačné, že podle synoptiků [prvních tří evangelií] Ježíš o sobě nikde neužívá plného titulu S. B., snad proto právě, že to byl příliš běžný titul pro Mesiáše, jenž ztratil svůj hlubší obsah a měl už příliš politické zabarvení. Jen u Mt 27,43 tvrdí přední kněží, zákonci a starší, že Ježíš pravil: »Syn Boží jsem«. Mluví-li Ježíš o sobě, přikládá si prostě jméno Syn [Mt 11,27; Mk 13,32 a snad i Mt 28,19]. Také v podobnosti o vinici [Mt 21,33nn; Mk 12,6; L 20,13] a o svatbě, kterou Král vypravil svému synu [Mt 22,2nn], zmiňuje se skrytě o svém synovství, rovněž v otázce Petrovi, zda synové království jsou povinni platit daně [Mt 17,25n], a ovšem ve svém rozhovoru se zákoníky o Davidově Synu a Davidově Pánu [Mt 20,30n; Mk 10,47; L 18,38n]. Nejpříznačnější však pro jeho poměr k Bohu je jeho běžný zvyk mluvit o něm jako o »svém Otci« [Mt 7,21; 10,32; 12,50 a j.]; vyjadřuje tím svůj jedinečný vztah k nebeskému Otci, který L 2,49 předpokládá už u dvanáctiletého Ježíše. Mt 11,27 vyjadřuje, že vzájemný vztah mezi Otcem a Synem je naprosto dokonalý. Nejen, že podstata Boží je Ježíšovi naprosto průhledná, takže tu není nic z onoho tajemství a z onoho pocitu nezbadatelnosti, jichž si byli vědomi proroci ve svém vztahu k Bohu; nejen, že Ježíš má dokonalou znalost Boha, jež je přístupná druhým jen jeho prostřednictvím, ale i Ježíš Kristus je dokonale znám Otci a jen Otci. Ježíš jako Syn a Bůh jako Otec mají vše společné. Syn je jedinečným, dokonalým zjevením Otce. Proto jen on může být nazván Synem v pravém slova smyslu. Proto může říci, že má užší vztah k Bohu než andělé, kteří jsou v nebesích [Mk 13,32]. Odtud plyne i jeho autorita, s níž vystupuje [»ale já pravím vám«, Mt 5,27n.31n.33n.38n]. Odtud však plyne i jeho naprostá poslušnost Otce za všech okolností života. Právě tímto poslušným synovstvím se mohl stát přemožitelem satana [Mt 4,1nn] a vykupitelem člověka. Něco z tohoto jedinečného poměru Ježíšova k Otci postřehl už za jeho pozemského života nejen jeho učedníci [Mt 16,16, sr. J 6,69], kteří jej přijali jako skutečnost s vědicím srdcem ještě před jeho smrtí a zmrtvýchvstáním, ale i jeho odpůrci, dokonce i ďábelníci [Mt 8,29]. To, že se Ježíš prohlašoval za Me-